

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

OKRESU
NOVÝ JIČÍN

SVAZEK **5**

Publikace
Vlastivědného ústavu
v Novém Jičíně

MNICHOV NENÍ JEN HISTORIE
Sborník materiálů, 1965

CESTOU BOJŮ K VÍTĚZSTVÍ
Sborník materiálů, I. a II., 1965

GREGOR MENDEL
ZAKLADATEL GENETIKY
Památník v Hynčicích 1965

DVACÁTÉ VÝROČÍ ZALOŽENÍ STŘEDNÍ
ŠKOLY V BÍLOVCI
Upomínkový sborník, 1966

Bohumír Četyna:
RADHOŠŤ V MINULOSTI
A PRÍTOMNOSTI, 1966

Dr. Alois Sivek:
DOPISY OTAKARA BYSTRINY
PETRU BEZRUCŮVI, 1967

Dr. Miloslav Baláš:
KULTURNÍ MÍSTOPIS NOVOJIČINSKA,
1967

K oslavám Františka Palackého 1968
vydáno:

PAMÁTNÍK PALACKÉHO 1798—1968
Sborník statí red. Dr. M. Myška,
vydalo nakladatelství Profil, Ostrava,
1968

František Palacký:
DĚJINY ČESKÉ SLOVESNOSTI

K vydání připravili
Dr. O. Králík, Dr. J. Skalička,
vydalo nakladatelství profil, Ostrava,
1968

František Horečka:
FREŇSTÁTSKÝ LITERÁRNÍ SALÓN, 1969

Dr. SIGMUND FREUD
Památník Příbor, 1969

25 LET LIDOVÉ ŠKOLY UMĚNÍ
v Novém Jičíně, 1970

Emil Přikryl:
HELENA SALICHOVÁ, 1970

Dr. Adolf Turek:
BRATRSKÝ SBOR VE FULNEKU, 1970

Potomci J. Á. Komenského

Gustav Ríčan

Roku 1892 oslavilo Kravařsko 300. výročí narození Učitele národů postavením pomníku Komenského v žakovském háji ve Fulneku. Evangelický sbor v Suchdole n. O. věnoval 27. března chrámovou sbírku 20 zl. na tento pomník. Slavnostní řeč při odhalení měl nadučitel Gustav Ad. Thal¹⁾ ze Suchdolu.

Nikde nebylo komentováno, že slavností Komenského r. 1892 se zúčastnil také jeden z Komenského potomků. Byl to člen evangelického sboru suchdolského, lesmistr František Wollenhaupt,²⁾ který 35 let svého života věnoval péči o moravské lesy. Narodil se 21. II. 1857 v slezském Prudníku (Neustadt) jako syn lékaře Richarda Luthera Wollenhaupta (1817-79), který 27. IX. 1847 sňatkem s Alexandrou Friederikou Lange (1827-77) se spřiznil s potmkou Komenského. Měli 6 dětí.³⁾ V 16 letech se Franko vydal na moře a během 6 let jezdila jeho loď nejvíce do severní a jižní Ameriky. Roku 1878 prodělal ztroskotání lodi v jižní Brazílii, vrátil se přes Nový York do Štětína v říjnu 1879, čímž skončil svou námořnickou kariéru. Po vojenské službě absolvoval lesnickou akademii a stal se lesníkem v Mejdanu Granieznem ve vých. Haliči r. 1885. Téhož roku 17. X. se oženil s Františkou Güntherovou z Drážďan, nar. 7. I. 1864. Se synem Eberhardem, narozeným 18. XI. 1887, se v květnu 1889 přistěhovali do Hranic, kde jako lesmistr knížete Hassfelda sloužil čtvrt století. V Hranicích narodily se mu děti Herta Františka (19. X. 1890) a Gero Comenius 23. IV. 1894).

Herta se 9. IV. 1910 provdala za PhDr. Alfréda Schmidtmayera, nar. 24. II. 1882 v Plzni, knihovníka v Brémách, kam se za nedlouho odstěhovala. Lesmistr František Wollenhaupt krátce před I. světovou válkou přesídlil do Glucholaz a 1922 do Frývaldova, dnes Jeseníku, kde žil do své smrti v r. 1930. Zde 5. I. 1936 zemřela také jeho manželka.⁴⁾ Oba synové se stali obětmi I. světové války.⁵⁾ Také vnuk Horst Schmidtmayer (nar. 1918), který chodil do školy v Jeseníku, padl ve II. světové válce. O hrob Wollenhauptů na hřbitově v Jeseníku pečují tamní evangelíci. Knihovnik Dr. Alfréd Schmidtmayer publikoval 7 prací z dějin Jednoty bratrské, jmenovitě o Komenském. Zemřel 7. VIII. 1937 pětapadesátiletý. Ovdovělá paní Herta žije v Brémách u své dcery Gutty provdané Meierové, která má dceru Evu, nar. 2. II. 1959. Herta ráda vzpomíná na své rodiště Hranice a lituje, že churavost a stáří jí nedovolí zúčastnit se slavností Komenského a navštívit rodnou Moravu. Její starší syn Gero Günter Schmidtmayer, nar. 13. I. 1911 v Brémách, je vrchním vládním radou v Körlichu u Koblenze.⁶⁾ Jeho dcera Gutta provdaná Böttcherová žije v Remscheidu a má dvě děti.⁸⁾

Starší bratr hranického lesmistra Jiří Wollenhaupt (150—1900) měl dceru Gabrielu Alexandru Blanku W. (nar. 3. II. 1889), která dosud žije v Berlíně, a syny Williho (1886—1962⁹⁾) a Ulricha (1896—1949,¹⁰⁾ který byl lékárníkem ve Zhořelci a měl 4 děti.

Willi Wollenhaupt měl 2 syny, z nichž Albrecht¹¹⁾ padl ve válce. Druhý syn Reinhard W. žije v Berlíně a oženil se se svou sestřenicí Lieselotte W.,¹²⁾ dcerou Ulricha W. Nejstarší ze 3 synů Ulricha W. Heinz¹³⁾ padl r. 1944. Nejmladší Kurt W.¹⁴⁾ je zubním lékařem v Berlíně, kde přednáší na Humboldtově universitě. Má syna Burgharda narozeného 15. VIII. 1957 v Görlitz. Prostřední syn Ulrichův Gero Comenius Wollenhaupt, nar. 28. V. 1927 je zaměstnán ve svém rodišti v lékárně. Má dceru Christine nar. 19. XII. 1946. Svě jméno Comenius cítí jako závazek, následovat svého slavného předka i jako theolog. V letech 1961-63 studoval na bohoslovecké fakultě v Erfurtu.

Nejmladší z dětí MUDr. Richarda Wollenhaupta Gertrud, narozená 24. IX. 1867 v Olešnici, zemřela v pozhnaném věku 93 let 5. II. 1960 v Bollu. Provdala se v Görlitz 23. V. 1893 za profesora Dr. Maxe Jäschka¹⁵⁾, potomka prvního moravského exulanta Michala Jäschka ze Žiliny u Nového Jičína. Ten s Kristiánem Davidem a s rodinami svých dvou synovců Augustina a Jakuba Neisserů uprchli z Moravy a 8. VI. 1722 našli útulek v Berthelsdorfu u hraběte Zinzendorfa. Na pustém Hutbergu založili Ochranov (Herrhut), kde byla obnovena Jednota bratrská. Jäschkové jako členové Jednoty mají živé vědomí, že Morava je vlast jejich otců. Ze čtyř dětí profesora Dr. Maxe Jäschka syn Hellmut Leberecht Fürchtegott, narozený 30. I. 1897 v Gnadenfrei, padl r. 1945 a nezanechal potomků. Nejmladší Ingeborg Gertrud Elisabeth Jäschková, narozená 20. V. 1905 v Postupimi, navštívila ČSSR v r. 1965, což bylo komentováno denním tiskem a její 3 fotografie vydala ČTK. Zvláštní pozornost budil její rodokmen od Komenského, který si umně vyšila na látce. Bydlí v Bollu. Je genealogem rodu Jäschků a jí vděčíme za nová data o potomcích Komenského.

Její nejstarší bratr turkolog university v Münsteru Dr. Gotthard Comenius Jäschke, nar. 8. IV. 1894 v Oberpielau, navštívil před I. světovou válkou se svým otcem strýce lesmistra Fr. Wollenhaupta v Glucholazu. Zajeli si do Fulneka a Žiliny, kde našli řadu rodin Jäschků. Profesor Jäschke ještě vloni podnikl měsíční studijní cestu po Turecku, což při věku 76 let je hodné obdivu. Má čtyři dcery: Eriku¹⁶⁾ provdanou Elleringmannovou ve Wattenscheidu (4 děti), Irmgard¹⁷⁾ provdanou Lenke v Dornstetten (3 děti), Ullu¹⁸⁾ provd. Baumgartovou v Rosecku (2 děti), a Inge¹⁹⁾ provd. Wilmsovou v Krefeldu (2 děti).

Druhá sestra Friedegard Jäschke provd. Dietsche²⁰⁾ žije v Heilbronn. Má dva syny. Mladší Ing. Günter Dietsche, nar. 22. XII. 1937 v Heilbronn bydlí ve Stuttgartě. Starší Dr. Wolfram Dietschke²¹⁾ žije v Altripu. Má dvě dcery, z nichž mladší Anja, narozená 29. I. 1970, je patrně posledním, tj. nejmladším potomkem Komenského.

První manželka Magdalena Vizovská, se kterou prožil 3 šťastná léta ve Fulneku, zemřela J. Á. Komenskému s oběma dětmi roku 1622 na mor. Všechny 4 děti, které dospěly, měl Komenský z druhého manželství, uzavřeného 3. IX. 1624 v Brandýse n. O., s Marií Dorotou, dcerou seniora Jenaty Jana Cyrila,

Marie Dorota zemřela 26. VIII. 1648 v Lešně, nedlouho po narození jediného syna Daniela. Zuzanka měla tehdy 5 let, že Komenský byl nucen oženit se po třetí, 17. V. 1649 v Toruni, s Janou Gajusovou. Tehdy se také brzy po sobě provdaly obě starší dcery Komenského. Kristina Dorota, nar. 1626, si vzala Jana Molitora, syna kazatele Mikuláše Molitora z Valašského Meziříčí a Johanky, dcery biskupa Jana Lanecia z Přerova. Působili na sboru v Markušovicích ve Spíši. Kristina r. 1654 již nežila, a za jedenáctiletého pobytu Komenských v Amsterdamu Jana vychovávala se Zuzankou a Danielem také dvě děti Molitorovy.

Druhá dcera Komenského Alžběta (nar. 1628) se provdala 19. X. 1649 za schovance Komenských Petra Figulusa Jablonského, nar. 1619 v Sol-

František Wollenhaupt,
potomek J. Á. Komenského,
lesmistr v Hranicích na Moravě.

Jiří Viktor Figulus
jako československý legionář.

nici, kterému mohl Komenský svěřit poslání politická i práce vědecké. Působil jako kazatel v Břehu, Mokrém a Memelu. Petr Figulus předešel na věčnost svého tchána o 10 měsíců, proto ovdovělá Alžběta s 5 dětmi hledala útočiště u staříckého otce v Amsterdamu. Dva roky po smrti Komenského vedlo Holandsko válku s Ludvíkem XIV. Většina země — také Naarden — byla obsazena Francouzy a Amsterdam byl zachráněn propuštěním mořských hrází. Politicky ovládli stát oranžisté, odpůrci ochránců Komenského. Byly to velmi těžké 4 roky, které dvě vdovy Jana Komenská a Alžběta Figulusová s tolika sirotky prožívaly v Amsterdamě. Není se co divit, že z literární pozůstalosti Komenského něco prodaly. Když se uvolnila cesta do Německa, odstěhovali se do Berlína k dvornímu kazateli brandenburskému H. Schmettauovi. Od

r. 1693 byl dvorním kazatelem v Berlíně Figulův syn Daniel Arnošt (1660 až 1741), který užíval jména Jablonský. Byl spoluzakladatelem a od r. 1733 prezidentem akademie věd. Jako biskup Jednoty r. 1735 ordinoval Suchdolana Davida Nitschmanna prvním biskupem obnovené Jednoty bratrské. Ještě 3 jeho potomci byli kazatelé v Berlíně do r. 1840.

Jediný syn Komenského Daniel²⁴⁾, nar. v srpnu 1646, zůstal v Amsterdamě u Štěpána de Geer a spolupracoval na vydávání spisů otcových. Byl pak kazatelem v Gdansku. Zůstal svobodný a utonul cestou z Amsterdamu při ztroskotání lodi I. V. 1696, čímž mužští potomci Komenského vymřeli. Byl pochován v Trawemünde.

Není zjištěno, kde zemřela Jana Komenská, ani zda se provdala Zuzana Komenská, ani jaké bylo potomstvo dětí Molitorových. Všichni potomci Komenského, které známe, jsou z rodu druhorozeného syna Alžběty Samuela Amosa Figulusa, nar. 27. XII. 1656 v Gdansku. U této větve potomků Komenského bylo vědomí českého původu posíleno tím, že Samuelův vnuk Samuel Figulus (1728-71) byl kazatelem českého exulantského sboru v Husinci u Střelína. V rodě Figulusů se dědí vzácný prsten Komenského²⁵⁾ s rodinnou symbolikou: Ve středu prstenu nahoře je umístěna korunka, zdobená lipovými lístky, jež představuje korunu království českého. Střed tvoří dva ploché světlezelené diamanty představující dvě manželská srdce. Nad srdci je zasazen otáčivý diamant, který symbolizuje Boží oko bdící nad věrností obou manželů. Po stranách je 8 diamantů, což má být počet dětí Komenského z prvního i druhého manželství.

Pravnuk husineckého kazatele Jiří Viktor Figulus²⁶⁾, nar. 21. I. 1858 v Frankensteinu, odjel v mládí do Jižní Afriky, kde se zúčastnil bojů Burů za svobodu proti Angličanům. Oženil se teprve 53letý s Annou Luisou Kloseovou, nar. 1888 v Pielau. Když zvěděl, že se naplnila věštba Komenského o návratu věci českého národa do vlastních rukou, přijel r. 1921 s osmiletou dcerkou Gertou Ludmilou, nar. 22. XII. 1912 v Rooibergu, do země otců, aby v ní byla vychována. Zemřel 27. VII. r. 1927 v Praze a urna s jeho popelem, uložená v muzeu J. A. Komenského v Uherském Brodě, byla 18. III. t. r. slavnostně — spolu s prstí z hrobu Komenského v Naardenu — uložena ve vestibulu gymnasia v Uherském Brodě, které stojí na místě, kde stával bratrský sbor. Gerta Figulusová se stala učitelkou a 5. VIII. 1939 se provdala v Praze za architekta Ferdinanda Kallika, nar. 1912. R. 1940 se jim v Praze narodil syn Jan a r. 1944 Jarmila Daniela. Do Jižní Afriky se odstěhovali Kallikovi r. 1947, ale byli znechuceni diskriminací domorodé většiny od bělochů. R. 1958 navštívila paní Gerta ČSSR, ale neusadili se zde. Raději se přestěhovali r. 1961 z Afriky do Kalifornie v USA. Jan ještě dostudoval na vysoké škole v Johannesburgu, kde se 16. 5. 1965 oženil s Valerií Alisonovou z Heidelbergu. Nyní žijí také v USA a mají dceru Linettu. Komenského památný prsten paní Gerta předala Janu Kallikovi ještě v Africe.

Jarmila Kalliková se v USA také provdala a má dvě děti. Rodina Kallikova není jediná, která je přímo příbuzná s Figulusy. Emma Figulusová z Frankensteinu (1851—1920), sestra Jiřího V. Figulusa, byla provdána za MUDr. Roberta Fischera (nar. 1841). Měla syna Albrechta nar. 1879) a dceru Elfriedu (nar. 1881).

Zatím víme, že JUDr. Albrecht Fischer, soudní rada ve Vratislavi, přesídlil po válce do Augsburgu. Jeho dcera Ucki, provd. Jerschke se narodila okolo r. 1910. Má syna a dceru Bärbel Jerschke, narozenou asi r. 1947.

Uvádíme 48 žijících potomků Komenského, což prokazuje neoprávněnost psaní o „posledních potomcích Komenského“. Podle znamenitého rodokmenu Jiřího V. Klímy ve sborníku J. A. Komenský z r. 1942, který uvádí 133 členů rodu Komenských, bylo by možno pátrat po Komenského potomcích: V generaci VI., narozené okolo r. 1800 nebylo mu nic známo o Augustu Figulusovi. Ze VII. generace měli by se hledat potomci Richarda Edmunda Figulusa, nadučitele ve Volyni, jehož manželkou byla Marie Lange (nar. 1840) a tři dcer MUDr. Pavla Arnošta Jablonského, který zemřel r. 1872

Herta Schmidtayerová,
roz. Wollenhauptová,
rodačka z Hranic na Moravě.

Dr. Gothard Comenius Jäschke,
universitní profesor turkologie
v Münsteru.

v Mustenu u Swiebodzina. Není znám nikdo z rodiny Lange, přes kterou přešlo příbuzenství s Komenským od Figulusů na Wollenhaupty.

V VIII. generaci Komenského potomků je rodina Martina Zahna (nar. 1872), faráře v Zülzendorfu. Můžeme tedy očekávat, že všesvětový zájem o Komenského v jeho jubilejním roce přispěje ke zjištění dalších Komenského potomků.

Tento článek vznikl v souvislosti s výstavou fotografií potomků Komenského, která byla otevřena při slavnosti Komenského 14. VI. 1970 v evang. kostele v Suchdole n. O.

Zde je umístěna i výstava Moravských bratří, která předvádí litografie nebo fotografie 36 misionářů z celkového počtu 180 Moravanů - misionářů.

Expozice potomků Komenského shromáždila 45 fotografií, získaných od Ingeborg Jäschke z Bollu, profesora Dr. Gottharda Comenia Jäschke z Münsteru a PhMr. Gerda Comenia Wollenhaupta z Görlitz.

Žijících 48 potomků Komenského přísluší podle svých předků k 5 větvím: potomků V. Figulusa je 6, jeho sestry Emmy provd. Fischerové 3, majora Jiřího Wollenhaupta 10, lesmistra Frant. Wollenhaupta 7 a Gertrud Wollenhauptové provd. Jäschke 22.

Poznámky:

- 1) Bericht der evang. Kirchen-Gemeinde A. C. zu Zauchtel für das Jahr 1892.
- 2) Rod Wollenhauptů vydával v letech 1929-39 svůj věstník. Celkem 18 čísel. „Herdfammen“ redigoval Ludwig Wollenhaupt, Weimar, Tiskárna Gustav Wollenhaupt Kassel. Lesmistr Wallenhaupt sestavil rodokmen ke Komenskému v 5. sešitě 1930: J. A. Comenius und das Geschlecht Wollenhaupt“. 10. sešit 1931 přinesl nekrolog Fr. Wollenhaupta s fotografií. Ve 14. sešitě 1937 byla vzpomínka na jeho 2 syny Dr. Eberharda a Gera Comenia, padlé v I. světové válce, s jejich fotografiemi.
- 3) Děti Dr. Richarda Wollenhaupta: Alfred Maria Balduin, nar. 29. VI. 1848 Prudnik, z 25. XI. 1898 Karlshafen; Max Emil Johann, nar. 21. I. 1860 Graudenz, z 15. VIII. 1890 Prudnik; Georg Gotthelf Ferdinand, nar. 13. VI. 1850 Svidnice z 7. V. 1900 co major v Eberswalde; Franz Richard Luther, nar. 21. II. 1857 Prudnik z 12. XII. 1930 Jeseník; Gertrud W. provd. Jäschke n. 24. IX. 1867 Olešnice z 1. II. 1960 Boll. Marta Wollenhaupt, učitelka.
- 4) „Potomci J. A. Komenského ve Frývaldově“, J. B., Lid. noviny 18. I. 1936.
- 5) Dr. Eberhard Wollenhaupt zemřel 16. II. 1920 v Gmundenu následkem poranění na Piavě. Gero Comenius padl 22. IX. 1915 u Souchez.
- 6) Gero Schmidt Mayer se oženil 7. X. 1939 s Hildou Nedersen n. 31. V. 1917.
- 7) Gutta Schmidtmayerová, nar. 28. V. 1940 ve Wilhelmshafenu se vdala 13. III. 1955 ve Werdě u Marburku za MUDr. Böttchera nar. 19. X. 1939.
- 8) Děti Böttcherů: Dorothea n. 29. IX. 1965; Christoph Comenius n. 10. VI. 1967. Jsou již XII. generace po Komenském.
- 9) Willi Richard Theophil Wollenhaupt nar. 4. VII. 1886 v Hirschbergu zemř. 8. XII. 1963 v Berlíně, kde byl úředníkem.
- 10) Ulrich Georg Franz Hans Wollenhaupt nar. 27. VII. 1896 v Poznani. Oženil se 2. IV. 1925 s Kateřinou Goebelovou. Byl lékárníkem v Görlitz. Jako zajatec v Rusku prohlášen za mrtvého 14. VI. 1949.
- 11) Albrecht Willi Ulrich Comenius Wollenhaupt nar. 14. III. 1925 v Berlíně, padl 13. III. 1945 u Královce (Kaliningrad).
- 12) Lieselotte Eva Käthe Wollenhaupt nar. 22. V. 1927 Görlitz, provd. 7. VII. 1951 v Berlíně. Manžel - bratranec Reinhard Georg Albert W. nar. 4. V. 1922 v Berlíně.
- 13) Heinz Wollenhaupt, nar. 6. I. 1926 Görlitz, padl 22. X. 1944 18letý.
- 14) Kurt Wollenhaupt nar. 18. VI. 1930 v Görlitz.
- 15) Maximilian Jäschke nar. 3. VIII. 1861 v Niesky, PhDr., profesor na kadetce v Grosslichterfeldu Berlin) a pak ve Fritzlaru (Hessen). Zemřel v Kasselu.
- 16) Erika Jäschke nar. 3. XII. 1932, vdala se za dipl. národohospodáře (Volkswirt)

- Friedricha Viléma Ellenringmanna ve Wattenscheidu. Děti: Andreas nar. 23. V. 1959, Stephan nar. 7. IV. 1961, Katrin nar. 22. VII. 1963 a Christine nar. 8. VII. 1965.
- 17) Irmgard Jäschke nar. 25. VIII. 1935. Provd. 10. VIII. 1961 za učitele Klause Lenke nar. 30. IV. 1930. Děti: Uta nar. 10. VI. 1962, Christiane nar. 6. I. 1964, Martin nar. 2. IV. 1966.
- 18) Ulla Jäschke nar. 13. V. 1939. Provd. 7. VII. 1964 za ing. Hanse Christiana Baumgarta nar. 14. XII. 1938 ve Wroclavi. Děti: Anja nar. 28. XII. 1964 Hannover, Heinrich nar. 11. III. 1968.
- 19) Ingeborg Jäschke nar. 5. VII. 1942 Potsdam. Provd. 24. IX. 1966 za studij. radu Friedricha Karla Wilmse. Děti: Heike nar. 3. XII. 1967, Volker 24. X. 1968.
- 20) Friedegard Mathilde Alexandrine Jäschke nar. 30. I. 1903 Niesky. Provd. 8. VIII. 1931 v Kasselu za Dr. chem. Otto Dietsche nar. 6. III. 1900, zemř. 6. III. 1964.
- 21) Wolfram Dietsche nar. 13. IX. 1933. Oženil se 2. VI. 1962 s Hiltrud Leuschovou nar. 13. VII. 1938. Děti: Bettina Gudrun nar. 16. XI. 1965, Anja nar. 29. I. 1970.
- 22) Milada Blekastad: Comenius, Oslo-Praha, 1969, str. 450.
- 23) Rudolf J. Vonka: J. A. Komenský a Naarden, Praha, 1927.
- 24) F. R. Tichý: Paměti Daniela Komenského. Kostnické Jiskry 1964, č. 20. Milada Blekastad: Comenius, Oslo-Praha 1969, str. 425.
- 25) Jan Pavelčík: Prsten rodiny Komenských. Museum J. A. Komenského, zpráva za IV. čtvrtletí 1959, str. 1—3.
- 26) Arnošt Polavský: Jiří V. Figulus a jeho africká dobrodružství. Praha 1928. Jeho rodiče: MUDr. Theodor Figulus n. 3. VI. 1913 Prudnik, z. 23. II. 1871 Frankenstein, oddán 30. VII. 1844 s Annou Stephany n. 19. III. 1824, z 24. X. 1902. Šest dětí: Theodor 1945-47, PhDr. Alexander Titus n. 19. XII. 1848, z. 16. X. 1880, svobodný, Max Theodor Herman n. 2. VIII. 1853, z. 18. VIII. 1926, Berlín, choť Gertrud Thust n. 26. III. 1872, z. 1937, syn Günter F. 1896—1915, Gertrud n. 20. III. 1856, z. 8. VI. 1910, Friednau, svob., Emmy n. 27. VI. 1851, z. IX. 1920, provd. 22. X. 1875 za MUDr. Robert Fischer n. 22. XI. 1841.
- 27) Anna Luisa Klose, nar. 7. III. 1888 v Pielau, z. po r. 1965 v Již. Africe, provd. 31. VIII. 1911 za Jiřího V. Figulusa.

Komenského lípa v Suchdole nad Odrou

Ivo Imrýšek

Na pozemku bývalé dědičné rychty v Suchdole nad Odrou stála památná lípa, z níž se zachoval jen zbytek kmene. Lidová tradice spojuje s touto lípou, zvanou rychtářovou nebo Komenského, řadu významných událostí v obci. Pod touto lípou kázával prý J. A. Komenský, když jako správce fulneckého sboru přicházel i do Suchdolu, zde byly v pobělohorské době páleny konfiskované bratrské knihy, lípa byla místem, kde se loučili s domovem suchdolští emigranti, odcházející do Herrnhutu, pod

ní prý prodléval i ruský vojevůdce Suvorov, když jeho vojska procházela Suchdolem atd.

O památné lípě v Suchdole se zmiňuje ve své kronice Suchdolu, jejíž rukopis je uložen v Okresním archivu v Novém Jičíně, kronikář obce W. Teltschik (*Geschichte der Marktgemende Zauchtel*, II. Theil, von Wilhelm Teltschik, str. 145—146). Záznam pověstí, týkajících se této lípy, přinesl Adolf Tollich v článku *Richters Linde am Kirchhübel in Zauchtel* (*Unser Kuhländchen*, I. Band, 1911, str. 108—112). Uvádí zde, že nejstarší zprávy o lípě v Suchdole lze nalézt v denících moravských bratří z let 1722—1734, kde se několikrát vypravuje o tom, že na cestě mezi lípou a rychtou byly páleny konfiskované bratrské knihy. Tollich uvádí rovněž rozměry lípy (průměr 1,59 m, obvod kmene 5 m, výška lípy 24 m, obvod koruny 62,8 m) a na str. 109 uveřejňuje reprodukci své vlastní kresby lípy z r. 1893. Stručný záznam pověstí o suchdolské památné lípě přináší i Josef Ullrich ve svých *Volkssagen aus dem Kuhländchen*, 1925, str. 54—55 (*Richters Linde in Zauchtel*) spolu s reprodukcí fotografie lípy, shodnou se snímkem z r. 1899, který nacházíme ve II. dílu Teltschikovy kroniky na str. 2. V české regionální literatuře nalezneme zmínku o Komenského lípě v Suchdole v publikaci Lad. Prusenovského *Suchdol nad Odrou a okolí* (vlastivědný přehled), 1964, str. 90—91 a podrobnější zpracování spolu s poznámkovým aparátem v rukopise knihy Květ. Kadlčíka *Hrst pověstí z Novojičína* (Památná Komenského lípa v Suchdole nad Odrou, str. 47—48 rukopisu, poznámky str. 226—228 rukopisu).

Pokud jde o historický základ pověstí o Komenského lípě v Suchdole, je nutno konstatovat, že nemáme přímé doklady o kazatelské činnosti J. A. Komenského v Suchdole, které by pocházely z let 1618—1621, kdy Komenský působil ve Fulneku. Avšak vzhledem k tomu, že suchdolský bratrský sbor byl filiálním sborem sboru fulneckého (srov. Hrejsa: *Sborové jednoty bratrské*, 1939, str. 142), jehož duchovním správcem v letech 1618—1621 byl Jan Amos Komenský, je zřejmé, že Komenský Suchdol navštěvoval a kázal zde. V Suchdole byla patrně v letech 1616—1622 i bratrská škola (srov. *Moravské Kravaňsko, Příbor 1898*, str. 360), o níž se v uvedeném již článku zmiňuje i Tollich, který ji situuje na místo domu č. 163, tedy do blízkosti památné lípy.

Přímé doklady o úzkých kontaktech Komenského se suchdolským bratrským sborem nalézáme teprve v době pozdější. Je to především Komenského předmluva ke spisku *Die Uralte Christliche Catholische Religion*, vydanému r. 1661 v Amsterdamě. Úvodní věnování spisku v českém překladu R. Říčana, který pod názvem J. A. Komenský: *Prastaré obecně křesťanské náboženství vydalo nakladatelství Kalich v Praze 1951*, zní: „Všem zbožným, sem a tam rozptýleným Kristovým ovečkám, zvláště oněm z F., z J., z J., z K., z K., ze S., a ze Ž. přeji milosti a pokoje Božího skrze posvěcení Ducha a skropení Kristovou krví“ (str. 17). Zkratky v tomto věnování, v německém originálu písmena F. G. G. K. K. S. S. u Z., jsou počátečními písmeny obcí kolem Fulneka, v nichž žili bratři. Poslední písmeno v německém originále (Z) je zkratkou německého názvu Suchdolu (*Zauchtenthal*, *Zauchtel*).

Dalším přímým dokladem je Komenského dopis M. Gertichiovi z r. 1663 (uveřejněn v *Paterově Korespondenci Komenského*, 1892), v němž píše, že mu posílá zdarma německé knihy, aby je rozdělil se zvláštním zřetelem na Fulnecké a Suchdolské. O Ko-

menského zasilce jeho katechismů a kancionálů do Suchdolu se zmiňuje také jeden ze suchdolských exulantů, David Schneider, ve své rukopisné zprávě o náboženských poměrech v Suchdole (rukopis je uložen v herrnhutském archivu, otisk v *Zeitschrift für Brüdergeschichte* VI., str. 188 z násl.). Píše zde, že z těchto kancionálů se zpívalo při pobožnostech v Suchdole a podle katechismu vyučoval jeho děd, Martin Schneider, mládež. Zpráva Daniela Schneidera svědčí tedy o tom, že suchdolská bratrská obec byla ještě dlouho po odchodu Komenského z Fulneka vychovávána v tradicích Komenského (tajný lidový kazatel Martin Schneider zemřel r. 1673, jak uvádí A. Turek ve *Vlastivědě moravské — Fulnecku*, str. 150). Síla vlivu bratrských tradic v Suchdole se projevila prakticky ještě po vydání tolerančního patentu, kdy z celkového počtu 933 obyvatel Kravaňska, kteří vystoupili z katolické církve, bylo 733 osob ze Suchdolu (srov. VI. Helfert: *Moravští bratři u durynské Goty*, *Časopis Matice moravské*, roč. 53, 1929, str. 354).

Závěrem lze tedy o historickém základu pověstí o Komenského lípě v Suchdole nad Odrou shrnout: I když nelze přímými historickými prameny dokázat, že Komenský kázal pod lípou v Suchdole, je možno dokázat úzký vztah Komenského k bratrskému sboru suchdolskému a je možno prokázat sílu a životnost bratrských tradic v Suchdole, jejichž výrazem je i zmíněná pověst o Komenského lípě.

Osídlení Novojičína

Květoslav Kadlčík

Nejstarší historické zprávy o existenci jednotlivých obcí na dnešním území okresu Nový Jičín¹⁾ se začínají objevovat až na začátku 13. století a poslední zprávy o nově založených obcích na tomto území jsou z konce 18. století. Do začátku 19. století je tedy proces zakládání nových obcí na dnešním území Novojičínského okresu ukončen. Zato však při nástupu průmyslové revoluce a při vzniku moderní dělnické třídy nastává nebývalý rozvoj do této doby existujících obcí a to jak co do růstu počtu obyvatelstva, tak i co do počtu domů, zejména v místech počínající stroje výroby.²⁾ Rovněž tak nastal růst počtu domů a obyvatelstva v nových průmyslových střediscích, v Kopřivnici v poslední čtvrtině 19. století a v Butovicích-Studénce od začátku 20. století.³⁾

I když od konce 18. století, tedy po dobu 170 let, další obce na okrese nevznikly, není jejich seznam konečný a odpovídá stavu současného historického bádání o vzniku a zániku obcí v našem okrese. V posledních 20 letech byl tento seznam obcí

obohacen o historické zprávy 4 založených a zaniklých obcí u Frenštátu (Butnařov, Frankštát, Gremhovy, Nový Lichnov)⁴⁾ a o 4 založených a zaniklých obcích u Spálova (Klenné, Vlkov, Kozlov, Studénky).⁵⁾

Tak jako může být seznam založených obcí na okrese v budoucnu obohacen o jména dalších obcí, tak se může měnit i jejich chronologické pořadí. Např. nejstarší zpráva o Jistebníku se uváděla k r. 1424,⁶⁾ avšak v r. 1958 je stáří Jistebníka posunuto k r. 1378,⁷⁾ V posledních letech se nejstarší zprávy u celé řady obcí posunuly o desítky let a u některých o celá staletí. Např. nejstarší zpráva o Kopřivnici se uváděla k roku 1438, avšak historická situace prokazuje, že obec vznikla ke konci 13. století, kol roku 1293. V této době vznikly i Veřovice, ač o nich byla do nedávna uváděna nejstarší zpráva k roku 1411.⁸⁾

Na osídlení Novojičínska měly vliv i přírodní a geografické poměry, neboť jako součást Moravské brány bylo území našeho okresu od úsvitu lidských dějin důležitým průchodním územím, jímž procházely nejrůznější lidské kultury obojím směrem, od východu na západ a naopak.⁹⁾ Nejstarší sídliště na Novojičínsku sahají až do starší doby kamenné — paleolitu a postupně jsou zde zastoupeny téměř všechny nejvýznamnější lidské kultury vyskytující se ve Střední Evropě. Na hmotné pozůstatky těchto kultur je Novojičínsko hodně bohaté, při čemž zvláště vyniká Kotouč u Štramberku.¹⁰⁾

Na Novojičínsku bylo dosud nalezeno málo sídlišť z jednotlivých fází prehistorického osídlení, zejména z mladší doby kamenné a následujících kulturních etap, avšak ojedinělé nálezy ve 45 obcích z tohoto období a v některých obcích i nálezů několik, např. v Bílovci¹¹⁾, nelze považovat za ztracené zbraně a nástroje potulujícího lovce, jak se ještě donedávna tvrdilo.¹²⁾ Mnohé z nalezených nástrojů připomínají svým tvarem kamenné radlice pravěkých pluhů a motyk¹³⁾ což svědčí pro usedlý lid zemědělský, který vzhledem k svému způsobu života měl trvalejší sídliště. Aby tato oprávněná domněnka byla bezpečně potvrzena, je na Novojičínsku nutný soustavný archeologický průzkum okolí každého nálezů. (Viz přílohu č. 1, mapku archeologických nálezů v okrese Nový Jičín.)

Historické zprávy o osídlení Novojičínska se vyskytují poměrně dosti pozdě a zdá se, že území našeho okresu zůstávalo nejen v protohistorické, ale ještě i na počátku historické doby stranou intenzivního osídlovacího ruchu. Příčinou bylo tehdejší husté zalesnění Moravské brány na Novojičínsku, pokryté pralesem, který se v 10.—13. stol. rozprostíral po obou březích řeky Odry a uzavřel její údolí. Pralesem probíhaly jen vojenské a obchodní cesty a to až po zvýšeninách podél Odry (fluvioglaciální terasy), neboť rovina v bezprostřední blízkosti řeky byla většinou bažinatá, neschůdná, porostlá lužním pralesem.¹⁴⁾ (Viz č. 2, mapku dopravních cest v horním Poodří - Kravařsku). Na světlinách a pasekách při obchodních a vojenských cestách ve směru západovýchodním, které křížovaly cesty ve směru severo-j jižním z prostoru Valašského Meziříčí přes území dnešního Novojičínska do prostoru dnešní Opavy, vznikaly před velikou středověkou kolonizací drobné slovanské osady lovců, smolařů, medařů (brtníků) a při Odře i rybářů, kteří výtěžky své činnosti shromažďovali na určených místech pro zeměpána, jemuž patřila všechna neosídlená půda a její výnos.¹⁵⁾

Historické osídlování Novojičínska postupovalo do hustého hvozdu jednak z vnitra Moravy od dnešních Hranic, kde ještě na začátku 13. století končilo kom-

paktní osídlení Moravské brány od jihozápadu, jednak postupovala z území Holasiců, jehož jižní hranici tvořila podle historického badatele Vincence Praska zhruba čára Místek - Odry,¹⁶⁾ kdežto jiní historikové ji posunují až k vrcholům Jeseníků a Beskyd.¹⁷⁾ Jádrem území Holasiců byl prostor mezi Vidnavou a Těšínem, kde Holasici vybudovali 11 hradišť, což svědčí o dosti hustém osídlení jejich území.¹⁸⁾ Jak svědčí archeologický průzkum na jejich pohřebištích, zejména ve Stěbořicích, patřili kulturně k moravskému prostředí a byli součástí Velkomoravské říše. Po stránce jazykové patřili od nejstarších dob k jazykovým územím českým.¹⁹⁾ Osídlování severní a severovýchodní části Novojičínska (Bílovecka a Fulnecka) z území Holasiců má prioritu a svědčí o něm i lašské nářečí, jehož hranice probíhá Novojičínskem od Štramberka k Lukavci.

Území po levém břehu Odry nepatřilo ve 13. století k velikým feudálním dominiím a existence drobných feudálních držav je charakteristická pro osídlování před velikou středověkou kolonizací. Prof. Lad. Hosák uvádí, že na Bílovecku vznikla na lesní půdě získané klučením hvozdu řada obcí jako Lubojaty, Zbyslavice, Výškovice, Skrbeň, později Pohořílky, Jílovec, Děrné, Kujavy, Pustějov, Bílov, Radotín, snad i původní Bílovec, Jistebník, Polanka, Vřesina a těsně u hranic našeho okresu Hlubočec, Těškovice, Kyjovice, Pustá Polom, Velká Polom, Poruba a Třebovice.²⁰⁾ O některých těchto obcích se historické zprávy vyskytují velmi pozdě, ač jsou to osady staré jako např. Studénka (1431) a Polanka (1424).

Z vnitra Moravy byly na Novojičínsku před velikou středověkou kolonizací založeny obce Heřmanice, Starý Jičín, Vražné, Příbor, Skorotín a Véska u Příbora.

Intenzivní osídlování Novojičínského okresu začíná až za veliké středověké kolonizace v II. polovině 13. a ve 14. století. Toto osídlování děje se na Novojičínsku z popudu světských feudálů Hükswagenů, Lichtenburků a pánů z Kravař, dále je provádějí církevní feudálové — olomoučtí biskupové Robert, zejména však Bruno a pak Dětrích. Nemalé zásluhy o kolonizaci našeho okresu mají kláštery tišnovský, hradištský a velehradský, z nichž některé zakládaly obce na území našeho okresu už v době před velikou kolonizací. Všichni tito kolonizátoři měli snahu získat co největší pozemkovou rentu zakládáním nových osad. Nové osady vznikaly na zákupním právu, podle něhož měly obce mnohem větší výměru, např. Děrné 27 lánů, Butovice 24 lánů, kdežto podle starého slovanského práva měly osady výměru malou, např. Jílovec jen 6 lánů.²¹⁾ Protože zákupní právo bylo výhodnější než staré domácí právo slovanské, byly dosavadní obce převedeny postupně na nové právo. Roku 1293 byly drobné slovanské osady Jílovec, Kujavy a Děrné převedeny na zákupní právo, podobně r. 1329 i osada Bílov.²²⁾ O ostatních obcích se nám zprávy nezachovaly.

Drobné slovanské osady byly velmi oslabeny, nebo úplně zanikly za pustošivého nájezdu Tatarů roku 1241 a Kumánů v letech 1252—1253. Tehdy zanikl předchůdce dnešních Oder Vyhánov a snad i Vražné.²³⁾ Za velké středověké kolonizace byly tyto zbylé osady dosídleny, nebo vedle nich založeny osady nové na zákupním právu a obě osady splynuly. Protože mnozí lokátoři těchto nových obcí byli Němci a také i mnozí osídlenci byli německé národnosti, pojmenovány byly tyto obce po německém lokátorovi, kdežto české obyvatelstvo oběma splynulým osadám ponechalo český název. Tak si vysvětlíme velmi rozdílné názvy některých obcí v češtině a v němčině.

Svědčí o tom jména těchto obcí:

Český název:	Německý název:
Kujavy	původně Klementsorf po lokátorovi Klementovi, z toho změnami vlivem nářečí Kletendorf. ²⁴⁾
Mošnov	Engelswald po lokátorovi Engelovi. ²⁵⁾
Loučka	vedle ní založena asi v 16. stol. německá osada Ehrenberg, která později splynula se starší českou osadou a počestila se. ²⁶⁾
Pohořilky	Schimmelsdorf po lokátorovi Šimonovi, v německé zdrobnělině Schimmel. ²⁷⁾
Pustějov	Petrowitz po lokátorovi Petrovi, avšak nově založená osada měla převážně Čechy a zvána byla Petrovice, z toho německy Petrowitz. ²⁸⁾
Starojická Lhota	Katzendorf po lokátoru Katzovi. ²⁹⁾
Vražné	Petersdorf po lokátoru Petrovi. ³⁰⁾
Bílovec	Wagstadt, původně Vokinsadt po zakladateli Vokovi z Kravař. ³¹⁾

Prof. Ladislav Hosák uvádí Butovice jako jedinou lokovanou německou obec na Bílovecku.³²⁾ O jejím starém osídlení svědčí řada archeologických nálezů v katastru obce, zejména při dnešním Butovickém potoku.³³⁾ Lze předpokládat, že malá slovanská osada Butovice stála někde při křižovatce staré Jantarové cesty a Butovického potoka³⁴⁾ v prostoru dnešního obecního hostince, jak je do těchto míst kladena pověst o poslovi, který tady procházel se zprávami.³⁵⁾ Malá slovanská osada byla dosídlena německými osídlenci, nebo snad vedle ní vznikla na zákupním právu nová obec o 24 lánech, jejímž lokátorem byl Boto, či Bodo. Obě obce splynuly a Němci nazývali obec Botenwald, kdežto Češi jí uchovávali staré jméno Butovice. Prioritu českého názvu podporuje i název části našeho hlavního města Prahy, která se nazývá Butovice-Jinonice s hradštěm Butovice na Butovickém kopci.³⁶⁾

O tom, že obce na Novojičínsku byly zakládány na půdě získané kácením velikého hvozdů, do něhož vnikali osídlenci jednak ze severovýchodu, jednak od jihozápadu, svědčí české názvy obcí: Jeseník n. O., Dub, Klokočov (dnes místní část Příbora), Klokočov a Klokočůvek u Oder, Klenné (zaniklá obec u Spálova), Kujavy (kujati = hučeti, šuměti, t. j. osada založená uprostřed lesů),³⁷⁾ Tísek, Vřesina, a Trnávka. Na lesní půdě získané vypálením, vykácením lesa vznikly obce Pohoř, Požaha (osada Staré Vsi), Spálov, Vražné, Kletné a v těsném sousedství okresu Poruba, Třebovice, Velká Polom, Pustá Polom, Kyjovice a Hlubočec. V bývalých německých názvech obcí připomínají les (Wald) Dobischwald (Dobešov), Kunwald (Kunwald, po roce 1945 Kunín), Stachenwald (Stachovice), Egelswald (Mošnov), a Botenwald

(Butovice). U českých obcí připomínají les = Wald obce Petřvald a Petřvaldík, u nichž předpokládáme, že lokátor Petr byl německé národnosti, kdežto osídlenci byli Češi.

O mnohých obcích na našem okrese se první historické zprávy objevují dosti pozdě, ač jsou to obce velmi staré, jako např. Blahutovice (nejstarší zpráva z r. 1498), Studénka (1431), Libhošť (1411), Hodslavice (1411) aj. Blahutovice byly podle nalezeného okraje slovanské zásobnice osídleny už v době hradištní³⁸⁾, avšak nejstarší historická zpráva o jejich existenci pochází až z konce 15. stol. Historické badatele čeká úkol, aby dále pátrali po nejstarších zprávách o obcích a aby využívali všech pomocných disciplín k určení jejich stáří.

Pokud se týká hustoty osídlení okresu, stačí jen letmý pohled na mapku osídlení Novojičínska, příl. č. 3, abychom poznali, že osídlení se vyhýbalo zaplavovanému území v nejbližším okolí řeky Odry a dolních toků jejích přítoků. Hustější osídlení lze pozorovat až na zvýšeninách po obou březích Odry. Dokonce méně úrodné oblasti u Frenštátu a u Spálova byly hustě osídleny, avšak tyto obce z dosud nezjištěných příčin záhy zanikly. (Viz mapku — příl. č. 4 — zaniklých obcí na okrese Nový Jičín). Snad to byly hornické obce, které po vyčerpání zásob rudy zanikly, protože málo úrodná půda neposkytovala možnost, aby obyvatelstvo zabývající se dosud hornictvím mohlo se po jeho zániku uživit zemědělstvím. U Spálova zanikly takto 4 osady a u Frenštátu rovněž 4. Malá osada Tamovice u Štramberku byla zrušena v důsledku hospodářské podnikavosti majitele panství Novojičícko-štramberského, města Nového Jičína. Osada měla jen 4 osedlé, byl zde kostelík, který se zachoval podnes a mlýn, který však patřil do Štramberka. Z pozemků zrušené osady byl utvořen panský dvůr.³⁹⁾ Osada Wittenberg u Jeseníku n. O. byla zrušena začátkem 19. stol., poněvadž její obyvatelé stále odcizovali v blízkém lese dříví. Domy byly zbořeny a obyvatelé se musili usadit v Jeseníku n. O.⁴⁰⁾ Za tatarského vpádu r. 1241, nebo za ničivého nájezdu Kumánů v letech 1252—1253 zanikla osada Vyhnanov u Oder⁴¹⁾ a snad i Vražné.⁴²⁾ Poslední zaniklou obcí na Novojičínsku jsou Harť, které byly demolovány v r. 1955 při zřízení letiště v Mošnově.

Na dnešním území okresu Nový Jičín vzniklo od začátku 13. do konce 18. stol. 160 obcí. Největší počet připadá na 14. stol., kdy vzniklo celkem 75 obcí. Pouze 1 obec vznikla v letech 1550—1600 a žádná obec nevznikla v letech 1600—1650. (Viz příl. č. 5, diagram vzniklých obcí v okrese Nový Jičín).

Od počátku osídlení Novojičínska do dnešní doby zaniklo na okrese celkem 24 obcí. Z nich zcela zaniklo 13 obcí, po 2 obcích se zachovaly materiální památky, 6 obcí zaniklo, avšak byly obnoveny pod stejným jménem a 3 byly obnoveny pod jiným jménem. Nejvíce obcí t. j. 9 zaniklo v 15. stol. a žádná obec nezanikla v 18. stol. (Viz příl. č. 6, diagram zaniklých obcí v okrese Nový Jičín).

Řada obcí na okrese zanikla splynutím nebo sloučením, v novější době i několika obcí v jednu obec. U některých nám splynutí připomínají jen velmi rozdílné české a německé názvy téže obce. Jsou to už výše uvedené obce Kujavy - Kletendorf, Mošnov - Engelswald, Loučka - Ehrenberg, Skrbeň - Pohořilky - Schimmelsdorf, Pustějov - Petrovice - Petrowitz, Starojická Lhota - Katzendorf, Skorotín - Gurtendorf, Vražné - Petersdorf, Butovice - Botenwald, Příbor - Feiberg, Bílovec - Wagstadt a snad i Klimko-

vice - Königsberg. U některých zaniklých obcí sloučením je vývoj velmi složitý. Např. obec Skrbeň se připomíná r. 1329, pak snad obec zanikla vyhořením a na jejím místě vznikla obec Pohořálka, později Pohořilky, které byly dosídleny německým lokátorem Šimonem, zvaným zdrobněle Schimmel, podle něhož byla obec Němci pojmenována Schimmelsdorf. Do r. 1919 tvořila s Kujavami jedinou obec, pak se stala samostatnou obcí až do r. 1960, kdy byla opět sloučena s Kujavami.⁴³⁾

Sloučením Větkovic a Drnholce v r. 1960 vznikla obec Lubina.

V posledních letech je tendence vytvářet slučováním obcí větší samosprávné celky s tzv. spádovou nebo střediskovou obcí, vybavenou všemi společenskými a kulturními zařízeními sloužícími k uspokojení a k bohatému rozvíjení života socialistického člověka. Střediskové obce mají být voleny tak, aby ostatní obce k nim připojené měly do nich vhodný komunikační spád. Tak např. od 1. ledna 1968 byly sloučeny obce Skotnice, Stikovec a Skorotín v jednu obec s názvem Skotnice. Při tomto slučování bude však nutno postupovat uváženě a promyšleně, především aby obyvatelstvu nebyl ztěžán styk s nejnižšími orgány státní moci, národními výbory, aby tím nepoklesl zájem a iniciativa občanů o věci veřejné a nebyla také snížena i kulturní a vzdělávací činnost v obcích připojených k střediskové obci. Slučování obcí je významné opatření, které si zaslouží bedlivé úvahy.

Poznámky a vysvětlivky.

- 1) Okres Nový Jičín v hranicích po územní reorganizaci v r. 1960.
- 2) V Bílovci bylo r. 1805 celkem 281 domů s 1500 obyvateli, kdežto r. 1836 bylo zde již 433 domů s 3110 obyvateli.
Milan Myška, Ostravsko na prahu průmyslové revoluce, Ostrava 1959, Čs. společnost pro šíření polit. a vědeckých znalostí, str. 39.
- 3) Růst počtu obyvatelstva v nových průmyslových střediscích:

	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Kopřivnice	1505	2070	3228	3953	3403	3590
Butovice	2237	2269	2578	3413	3707	3430
- 4) Josef Dostál, Příspěvek k soupisu zaniklých osad v Ostravském kraji, Časopis společnosti přátel starožitností, roč. LXIV (1956), str. 60, dále Bohumír Četyna, Radhošť v minulosti a přítomnosti, Vlastivědný ústav v Novém Jičíně, 1966, str. 11—14.
Poznámka: Lokalizace osad u Četyny je odlišná od lokalizace J. Dostála.
- 5) Vladimír Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Krajské nakladatelství v Brně, 1961, str. 40, 112, 116.
- 6) Ladislav Hosák, Historický místopis Bíloveckého okresu, Bílovecko, Vlastivědný zpravodaj č. 5, str. 94.
- 7) Jaroslav Pleskot, Jistebský - jistebnický, k otázce původu a významu slova Jistebník, Slezský sborník, Opava, r. 1958, 129.
- 8) Adolf Turek, Přehled dějin Kopřivnice do roku 1850, K dějinám Tatro Kopřivnice, Sborník příspěvků I., r. 1967, str. 14 a poznámka č. 7 na str. 26.
- 9) Zdeněk Láznicka, Dopravní význam Kravařska v přítomnosti a budoucnosti, Kravařsko, Vlastivědný sborník, Nový Jičín, roč. VI., str. 3—5, dále str. 20—23.

dále Zdeněk Láznicka, Nástin morfologického vývoje horního Poodří, Kravařsko, Vlastivědný sborník, Nový Jičín, roč. II., str. 129—130, dále str. 155—157.

- 10) Gustaf Stumpf, Die Vor- und Frühgeschichte des Kuhländchens, Festschrift, Kuhländer Heimatfest in Neutitschein, 1927, str. 7—20, Tab. I.—VIII., dále Josef Skutil, Předhistorické osídlování a nálezy z Kravařska, Kravařsko, Vlastivědný sborník, Nový Jičín, roč. II., str. 113—127, roč. IV., str. 156—157.
- 11) Nálezové zprávy vlastivědného muzea v Bílovci, dále Květoslav Kadlčík, K prehistorii Bílovecka, Bílovec, Vlastivědný zpravodaj, č. 1-1957, str. 5.
- 12) Josef Skutil, Předhistorické osídlování, str. 120.
- 13) Viz poznámku č. 11.
- 14) Lumír Jisl, Slovanský kmen Holasiců ve světle archeologických nálezů, Časopis Slezského muzea, II. 1952, serie B, 2, str. 60.
- 15) František Hrubý, Severní Morava v dějinách, Olomouc, 1945, str. 6—7.
- 16) Vincenc Prasek, Dějiny Opavska až do r. 1318, Opava, 1891, str. 10.
- 17) Lumír Jisl, Slovanský kmen Holasiců, str. 35.
- 18) Tamtéž, str. 40—58.
- 19) Tamtéž, str. 37, str. 58—59 a str. 62, dále Lumír Jisl, Výzkum slovanských mohyl ve Stěbořicích, Časopis Slezského muzea, IV., 1954—1955, 2 Serie B, str. 65—80, dále František Kopečný, K jazykové příslušnosti Holasiců, Slezský sborník, Opava, roč. 60 (1962), str. 122—125.
- 20) Ladislav Hosák, Středověká kolonizace na Bílovecku, Bílovecko, Vlastivěda Ostravského kraje, č. 14—15 (1960), str. 6—7.
- 21) Tamtéž, str. 7.
- 22) Tamtéž, str. 7—8.
- 23) Zánik Vyhnánova za tatarského nájezdu 1241, Anton Rolleder, Geschichte der Stadt und Gerichtsbezirkes Odrau, Štýrský Hradec, 1903, str. 28—30.
Zánik osady Vražné: Jak vyplývá z listiny krále Václava vydané 7. prosince 1240 v tišnovském klášteře, kterému potvrdil patronáty nad řadou kostelů a sídlišť mezi nimi i obvod Vyhnánov s příslušnými vesnicemi, jejichž jména nejsou uvedena, nebyl vyhnánov v této oblasti osamocen. Někde se mezi nejmenovanými osadami uvádí i Vražné, které vzniklo před velikou středověkou kolonizací.
(Anton Rolleder, Geschichte der Stadt Odrau, str. 28—30, dále Frant. Gregor, Původ místních jmen na Novojicku, Kravařsko, Vlastivědný sborník, r. IV., Příbor, str. 72).
- 24) Ladislav Hosák, Středověká kolonizace na Bílovecku, Bílovecko, č. 14—15, Vlastivěda Ostravského kraje, r. 1960, str. 7.
- 25) Moravské Kravařsko, Příbor, r. 1898, str. 335.
- 26) Frant. Gregor, Původ místních jmen na Novojicku, Kravařsko, Vlast. sborník, r. V., Nový Jičín, str. 72.
- 27) Adolf Turek, Z minulosti Pohořílek, Bílovecko, Vlastivěda Ostravského kraje, č. 8, 1959, str. 9—10.
- 28) Ladislav Hosák, Středověká kolonizace na Bílovecku, str. 6.
- 29) Václav Severa, Okres Novojičínský, Vlastivěda moravská, Brno, 1933, str. 130—131.
- 30) Viz poznámku 23.
- 31) Jaroslav Pleskot, K počátkům města Bílovce, Bílovecko, Vlastivědný zpravodaj, č. 3, 1957, str. 4—5.

dále Květoslav Kadlčík, K stavebnímu vývoji města Bílovice, Bílovecko, Vlastivědný zpravodaj, č. 5, 1958, str. 1,

dále Ladislav Hosák, Středověká kolonizace na Bílovecku, str. 8.

³²⁾ Květoslav Kadlčík, Butovice (Vlastivědné pojednání), Kravařsko, Vlastivědný sborník, roč. X., str. 102—104, str. 117—118, str. 141—144, roč. XI., str. 12—14.

^{32a)} Ladislav Hosák, Středověká kolonizace na Bílovecku, str. 8.

³³⁾ Prehistorické nálezy v Butovicích:

a) Kamenná sekyrka uložená v Zem. muzeu v Brně, J. Skutil, Kravařsko, r. IV., str. 158,

b) Kamenná sekyrka na hranicích katastru Butovice-Studénka, uložená ve vlastivědném muzeu v Bílovci.

c) Kamenná sekyrka, zlomená, otvor znovu vyvrtaný, nezaregistrovaná.

d) Zlomený pazourkový nožík, nalezený na hranici katastru Butovice-Studénka v r. 1957, čís. parc. 1188 (Studénka).

e) Střepe nádoby a ohniště nalezené při kopání kanalizace v domku jižně od kostela v hloubce asi 1 m. Nádoba měla páskovou ozdobu (Bandverzierungen). Korespondence Fr. Gebauera s řed. Opavského muzea Freisingem v březnu a dubnu 1940).

f) Nádoba nalezená při kopání studny v hloubce 3—4 m u domku č. 49 (nyní stržen) a z neznalosti zničena. (Korespondence).

g) Nález ohniště s opálenými hrubšími střepe v hloubce asi 50 cm u býv. hostince Sladké díry asi 30 m od toku řeky Odry. (Korespondence).

h) Lebka koně a koňské kosti s podkovou, nalezené u řeky Odry. (Korespondence...).

ch) Malá koňská podkova nalezená v severní části Butovic v hloubce asi 70 cm (Korespondence).

i) Nález stříbrných mincí s obrazem českého krále z 12. stol. u železniční dráhy směrem k Pustějovu asi 400 m při cestě z Bartošovic na par. 1360 (Korespondence).

³⁴⁾ Adolf Turek, Fulnecko, Publikace vlastivědy moravské, Brno, 1940, str. 229,

³⁵⁾ Květoslav Kadlčík, Butovice, X., str. 117.

³⁶⁾ Československý vojenský atlas, Naše vojsko — MNO, Praha, 1965, str. 65, Územní plán Prahy: okres Praha - západ: Butovice, Butovická pláň, dále Vznik a počátky Slovanů II, Praha 1958, Čs. akademie věd, Tab. XI., str. 275, kostěné slovanské hřebeny, nález č. 8, 10 - Butovice (Řeporyje), dále Seznam českých a moravských lokalit, č. 5 — Butovice - Řeporyje, okr. Praha, západ.

³⁷⁾ Josef Skulina, Kujavy, Bílovecko, Vlastivěda Ostravského kraje, č. 8, 1959, str. 15.

³⁸⁾ Josef Skutil, Soupis předhistorických nálezů z Kravařska, Kravařsko, Vlastivědný sborník, roč. IV., Nový Jičín, str. 152, str. 159.

³⁹⁾ Adolf Turek, Z minulosti zaniklé vsi Tamovic u Štramberka, Kravařsko, Vlastivědný sborník, roč. IV., Nový Jičín, str. 70—72.

⁴⁰⁾ Václav Severa, Okres Novojičínský, Vlastivěda moravská, Brno, 1933, str. 178—148.

⁴¹⁾ Viz poznámku č. 23 o zániku Vyhnánova.

⁴²⁾ Viz poznámku č. 23 o pravděpodobném zániku osady Vražné.

⁴³⁾ Viz poznámku č. 27.

Nad dílem grafika Antonína Strnadla

(K umělcovým šedesátinám)

Miloslav Baláš

Z generace našich umělců, která dokončovala školení před druhou světovou válkou a výtvarně dozrávala za války, náleží národní umělec Antonín Strnadel ke trojici našich předních moderních ilustrátorů — další jsou J. Trnka a A. Zábranský — jejichž dílo dosáhlo světové úrovně a získalo si mnoho příznivců nejen doma, ale i za hranicemi. Antonín Strnadel se zařadil svým výtvarným projevem do kontextu naší grafické tvorby početným množstvím návrhů knižních obálek, nekonečnou řadou mistrných kreseb a ilustrací, kterými vyzdobil kupy a kupy knih, pohádek, knížek pro

A. Strnadel: Kresba, ilustrace k pohádce, 1945.

děti a významných překladů ze světových literatur. Letos 10. května se dožil šedesáti let.

Pochází z Frenštátska, z Trojanovic, z pasekářské dědiny, romanticky rozložené pod severními svahy Radhoště. Narodil se tu (10. 5. 1910) v prostínce valašské chalupy pod Mjaším v rodině dělníka a dřevaře a vyrůstal v prostředí bohaté lidové tradice podradhoštských horalů, v okruhu zvyků a obyčejů, ve světě pověstí a zkazek, které hluboce prostupovaly vnímavou jeho mysl. Nevšední malířské nadání, které projevil již v mládí a zvláště na měšťanské škole ve Frenštátě p. R. přimělo rodiče k rozhodnutí, že ho vypravili do Prahy. V roce 1927 vydal se tedy na studie do hlavního města, i když věděl, že léta studií budou roky nouze a strádání, kterými se bude muset probíjet. Přijat byl po úspěšné zkoušce do grafické speciálky Jaroslava Bendy na uměleckoprůmyslové škole. V ní setrval až do roku 1933, kdy přešel na speciálku profesora Maxe Švabinského na Akademii výtvarných umění.

Za studií bydlil ve Studentské kolonii na Letné, krátce zvané „Kolonka.“ V osmém pavilónu sdílel s bratrem Josefem, dnes ředitelem Slovanské knihovny, pokoj v přízemí zrovna naproti vchodu, který býval dostaveníčkem valašských vysokoškoláků, hlavně frenštátčanů, a také nadšenců, horujících pro umění. Josef Strnadel měl značný okruh známých z filosofie, kteří studovali slovanskou filologii, za Toníkem docházeli přátelé umřumáci, i „akademici“, z nichž někteří bydlili v osmičce, Kotrba, Machala, ze Slováků malíř Fedora, který se usadil zrovna v sousedním pokoji — takže u bratří Strnadlů bývalo vždy živo. Při kuchtěni polévek anebo jen prostých lipových čajů k večeři se vášnivě diskutovalo o nových proudech v umění, o literatuře, výstavách, divadle a o všem, co zaujímalo nenasytně zvědavé a pro moderní proudění vášnivě zaujaté mysli studentů. Někdy se na několik měsíců zatoulal na Kolonu třetí z Antonínových bratří Bohuš Strnadel, známější dnes pod literárním jménem Bohumír Četyna, a tu se potom spřádaly literární plány, četly se otištěné verše, fejetony a povídky a počítaly se řádky, aby se předem odhadlo, kolik může vypadnout z honoráře na hubenou koloňáckou domácnost.

Z toho mladistvého kvasu, studentského neklidu a tvořivého vzruchu rodily se také první Antonínovy kresby a ilustrace, z nichž právě výzdoba překladu arménské lidové básně o Leninovi napovídala směry a cesty, kterými se bude brát další Antonínův umělecký vývoj. Bylo už tehdy zjevné, že jeho tvorba se obrací ponejvíce ke knižní ilustraci.

Hmotné postavení Antonína Strnadla se zlepšilo, když nastoupil jako asistent na škole užitkové grafiky umělecko průmyslové školy. Tehdy ovšem získává už první výtvarné zakázky na návrhy knižních obálek, na drobné grafické listy, exlibris a na ilustrace knih. V roce 1941 byl ustanoven asistentem školy užitkové grafiky a v roce 1945 byl jmenován profesorem Vysoké umělecko průmyslové školy v Praze.

A. Strnadel: Ilustrace k pohádkám K. Dvořáčka „Boží země“, 1946.

Mnohotvárné a bohaté dílo Antonína Strnadla je úzce spjato s lidovou tvorbou umělcova rodného kraje, v něm koření a z něho vyrůstá výtvarným viděním, barvami i kresebnou skladbou a celkovým výrazem jako zemitě vonný keř jalovce na radhoštských stráních.

Umělecký historik dr. Jiří Kotalík hodnotí Strnadlovo dílo slovy: „V jeho kresbách se právem shledávaly neklamné souvislosti s půvabným jasmem obrázků na skle, s jadrnou úsečností dřevořezeb anebo s pružnou ornamentikou malovaných almar a truhlic. Strnadlův vztah k lidovému umění je určován tvůrčím prožitkem a citovým pochopením emotivních i skladebních hodnot lidového projevu.“

Výtvarné dílo Antonína Strnadla je bohaté a rozsáhlé. Spatřujeme v něm krajiny, oleje, tak zvláštní a kouzelné, zpodobňující slunečně jásavé i teskně zasmušilé nálady

Podradhošťského prostředí, záběry z Beskyd, z Karlovic i z Halenkova, kam mistr často dojíždí, z Rožnovska a ponejvíce z rodného Frenštátska, jsou tu i živé portréty a figurální kompozice, ale především stovky a stovky grafických listů, tisíce knižních ilustrací a nepřeberné množství knižních obálek. Z významnějších děl, které Strnadel doprovodil svými kresbami, uveďme aspoň Kuldovy „Moravské národní pohádky“, Sušilovy „Moravské písně“, lašské pohádky Karla Dvořáčka, Seidlovy „Zpěvy betlémské“, valašské romány Jarmily Glazarové a konečně knížky bratrů Josefa Strnada a Bohumíra Četny. Ke grafickému dílu druží se monumentální kompozice pro průčelní stěnu hlavního sálu hotelu Vlčina na Horečkách, na níž symbolicky spodobnil hlavní etapy dějinného vývoje Frenštátska a v níž výtvarný výraz trojanovického mistra dosáhl jistě cílů nejvyšších.

V posledních letech se profesoru A. Strnadovi zhoršil zdravotní stav v důsledku úrazu, který utrpěl koncem padesátých let, takže byl nucen vzdát se předčasně vychovatelské práce na Vysoké umělecko průmyslové škole. Nicméně i za pobytu v sanatoriích a v rekonvalescenci jeho tvůrčí duch neochabl, naopak, právě v době své nemoci pracoval velmi pilně a v posledních letech vytvořil více než dvě stovky kreseb a náčrtů k ilustracím.

V uznání rozsáhlosti tvorby a závažnosti jeho význačného díla byl Antonín Strnadel poctěn v roce 1955 cenou Klementa Gottwalda a později byly mu uděleny čestné tituly zasloužilého i národního umělce. A právě k jeho šedesátce přejeme mu hojného zdraví a stejně tak i duševní pohodu pro další uměleckou tvorbu.

Historie jedné kresby na zdi hukvaldského hradu

Bohuslav Konečný

V dějinách hukvaldského hradu se zachovala kromě jiných celkem skrovná zpráva o požáru hradu: Dne 5. října 1762 hrad Hukvaldy za silného větru a nedostatku vody po několik dní hořel. Zasažen byl bleskem.

Tato kusá zpráva zachycuje v celku minulost, která se udála právě před 208 lety. Neodkrývá skutečnou příčinu požáru, tím méně pohled do strašlivého dramatu, který se v ony dny ve zdech hradu odehrával. Skutečný motiv události je tu ale silně potlačen. Lze však tušit, že tu nebylo něco v pořádku. Pravou příčinou byl pudový a animální záměr zháře, který zůstává i dnes utajen.

Po chaosu z požáru bylo rozhodnuto ponechat vyhořelý hrad svému osudu. V té době dochází k plenění hradu. Plastická architektura, k níž patřily mimo jiné i krásně tesané arkády, palisády, pískovcová ostění, křivky klenebních žeber, stejně jako železné mřížoví důmyslně visících svorníků a kružeb, různé profily železných vrat, oken i bran se vylamují ze zdi a ničí. Za účelem zisku se jen počítají nesčetné fúry tohoto uměleckého materiálu do podhradí, kde se upotřebují na stavby nových budov jako výplně do zdíva, nebo se prodávají domácím lidem. O provedeném prodeji se nám zachovaly bohužel jenom účetnické doklady té doby. Takto stavitelské, řemeslnické i sochařské umění doby gotické, hlavně ale renesanční, nenávratně mizí. Chtiví zůstávali i různí dobrodruhové, kteří pátrající po ukrytých pokladech rozkotávají výklenky ve zdích, kutají ve sklepech a takto ničí zbytky keramických, skleněných, cínových a mosazných památek, jakož i veliké hromady staletého listinného materiálu nesmírné historické ceny. Z bohaté registratury, která nebyla zcela převezena do nových budov pod hradem, se později sebraly jen trosky.¹⁾ Byly zčásti převezeny do Kroměříže, zčásti byly naházeny do provlhlých místností sklepních budov, odkud později byly vyvezeny neznámo kam.²⁾ Tak zmizely veliké duchovní hodnoty, jež tvořily generace po staletí a jež by měly založit vývojovou kontinuitu tradice našich lidí, tvořenou jejich prací.

Jako dočasný správce hradu a informátor snažil jsem hledat a najít co se dá ještě dnes ve zřícenině zahlédnout. Přiznávám, že mnohem více je toho, co již zde vůbec není možno najít ve zříceninách té spousty kamení a zdíva. Zkoumal jsem hlavně jádro hukvaldského hradu, to je jeho vnitřní část.³⁾ Patří k němu východní křídlo hradby, jež mělo původně tři podlaží. Jeho střední zdi patří k pozdně gotické etapě. Z raně gotických Hukvald se nezachovalo celkem nic. Také se tu neozývá ohlas veliké architektonické činnosti doby lucemburské. A takto desetiletí procházela bez velkých změn. Nezmiňuji se o neustálém budování fortifikačního systému hradu, který z něj učinil hrad svou mohutností nedobytný.

Stavební ruch znovu značně oživil později, až v druhé polovině 15. století.⁴⁾ Podle znaků Dobeše z Boskovic a jeho manželky Hedviky z Rožmberka,⁵⁾ jež byly teprve později zasazeny v arkádě renesančního severního křídla, dalo by se soudit, že Dobeš byl hlavním stavebníkem.⁶⁾ Držel hrad v letech osmdesátých 15. století jen zástavou. Stavební činnost se neomezovala na dobu Dobeše, ale trvala již předtím za biskupa Tasa z Boskovic.⁷⁾

Někdy ve čtyřicátých letech 16. století se přikročilo k velkolepé architektonické úpravě. Přihlásila se tu i ke slovu renesance a ta měla proměnit gotický hrad v renesanční zámek.⁸⁾ Pozměnila podobu vnitřního hradu rozhodujícím způsobem. Především bylo postaveno nové severní křídlo jako dvouposchodové s atikovým patrem. Do stejné výše byly srovnány všechny části obytného hradu, obráceného svým čelem do čtyřhranného nádvoří. Na místě složitě siluety gotických Hukvald, jež přetrvala až do první poloviny 16. století, se objevila jednotná hmota, zevně architektonicky dosti náročného renesančního zámku, který dozajista nebyl budován k účelům věznice, nebo tak zvaného kněžského vězení, jak v souvislosti s tímto budováním uvádí paní inž. Dobroslava Menclová, že se tak stalo až za biskupa Marka Khuena.⁹⁾

Její zdůvodnění zní: „Když se za biskupa Marka Khuena zřizovalo na hradě kněžské vězení, bylo úplně přestavěno severní křídlo obytného vnitřního hradu. Je to dnešní dvoupatrová budova, obrácená jednotným raně renesančním průčelím do

nádvoří". Svá tvrzení doplňuje dokonce autorstvím stavitele, jímž měl být aklimatizovaný Vlach, snad Gabriel Vlach z Příbora.¹⁰⁾

Domněnku paní inž. Menclové, že přestavba hradu byla dokončena až k roku 1559 vyvrací nalezený znak biskupa Jana Dubravského i s letopočtem 1551. Stavebníkem byl tedy biskup Jan Dubravský, nikoliv Marek Khuen, ač se jedná jen o nepatrný časový rozdíl.

Se zvědavostí pátráme po dosti nejasných a nepřesných důkazech a snažíme se nepřesnosti opravit a zde tedy jeden z nových důkazů.

Tážeme se, čím se dá bezpečně toto tvrzení prokázat?

Kresba je trojbarevná – černá, červená a zelená.

V červeném středu je černá figura dravce. Okraj středového pole je černě lemován, taktéž černá jsou písmena a letopočet.

Vlnovky kolem středu jsou černé se zeleným obtážením. Snad znázorňují spleť větvi s listovím.

Šťastnou náhodou zachoval se v jedné ze středních zdí na omítce dveřní špalety letopočet 1551 a iniciály olomouckého biskupa Jana Dubravia.

Nalezl jsem tuto jedinou původní a zachovalou kresbu na zdi vyhořelého hradu v roce 1762 zcela náhodou a je třeba ji poněkud podrobněji popsat. Je to fragment renesanční malby v prvním patře severního křídla. Architektonické detaily kresby jsou v celém rozsahu renesanční stavební činnosti jednotné.

Po východní straně je v přízemí plná zeď, v úrovni prvního patra ústupek. Uprostřed dveřní otvor se segmentovým záklenkem. V jeho jižní špaletě se nachází patrný fragment renesanční nástěnné malby, zobrazující zřejmě jakousi ornamentální kartuš, uprostřed s motivem ptáka-dravce. Nad tím písmena J. D. S. O. Nad kartuší letopočet 1551, přičemž poslední číslice, jednička, je zčásti porušena odprýsknutím horní vrstvy malby na samém okraji zachovaného fragmentu. Zachovaný zbytek kresby souvisí se znakem, na němž je patrně namalována gryfí protomé, doplněna ještě nějakým dalším trojúhelným předmětem, který již nelze blíže určit.

Písmena na horním okraji znaku J. D. S. O. jsou zcela nepochybně zkratkou jména: Joanes Dubravius Sufraganeus Olomucensis, který byl držitelem hradu do

roku 1553. Nejen tedy, že Jan Dubravský měl hrad v roce 1551 pevně ve svých rukou, ale podnikal zde dokonce významné a velmi nákladné přestavby, které — jak o tom svědčí jedinečná malba — byly ještě za jeho života docela dokončeny. K výstavbě křídla došlo tedy již jistě před polovinou 16. věku. Přestavba vnitřního hradu proběhla tedy v jednom období.¹²⁾ Při vši snaze a námaze obkreslit si celou kresbu na zdi v původní velikosti, nebylo možno tak pro nedostupnost učinit. Pořídil jsem proto obkreslení jen té části, kam až ruka mohla dosáhnout. Letopočet je umístěn až v horní, nedostupné části kresby. Ale i takto je část kresby dostačujícím důkazem o jeho existenci.

Domněnku, že přestavba hradu byla dokončena až roku 1559, kdy bylo zřizováno kněžské vězení právě v té části hradu, vyvrací nalezený znak biskupa Jana Dubravského s letopočtem 1551.¹³⁾ Nemohl být nakreslen dodatečně, teprve po osmi letech s plným uvedením zkráceného znění písmen. Stavebníkem byl tedy Jan Dubravský, nikoliv biskup Marek Khuen. Nicméně stavební práce na hradě pokračovaly i v dalších letech, což dokazují snímky v kopiích z let 1560—1563. (Arc. arch. Kroměříž, kopiář 2. 3. 5., Uk sign Diss 1445, sv. 1).

Spojitosť přestavby renesančního zámku s vybudováním kněžské věznice právě uvnitř hradu zdá se poněkud problematické, neboť přestavba značně náročného renesančního biskupského sídla nebyla rozhodně budována k účelům vězeňským. K povšimnutí o kněžském vězení na Hukvaldech mluví také pozdější poznámka Dra Antonína Breitenbacha, podle níž prý se již tehdy hovořilo v církevních kruzích: „Kněžské vězení na Hukvaldech bude hanbou a na škodu diecéze...“. Pokud jsou známy životní cesty biskupa Jana XVI. z Doubravky a Hradiště, (pozn. 27/6 1541 — 6. 9. 1553) víme o nich, že proslul jako diplomat a jako takový by ve svém občanském sídelním zámku sotva budoval a udržoval takové zařízení, které podle slov Dra Breitenbacha, bylo již tenkrát „hanbou církve a na škodu jeho diecéze“.¹⁴⁾

Církevní historie tvrdí, že biskup Marek Khuen byl prvním z olomouckých biskupů, který se vědomě postavil do služeb protireformace. Ale již oba jeho předchůdci, tedy i Jan Dubravský, vystupovali podle zásad církve i Říma proti jinověrcům Jednoty bratrské. Není však zdůrazňováno, že by byl osobně jednal proti kněžím. Kněžskou káznici zřídil biskup Marek po ukončení koncilia tridentského. Stavba vězení byla dokončena r. 1559, neboť toho roku biskup Marek dal v něm uvězniti prvního z provinilých kněží, faráře Prokopa z Březové, který jevil „přílišnou všetečnost“ v církevních dogmatech.¹⁵⁾

Téhož roku 1559 nařídil biskup hukvaldskému hejtmanu Syrakovskému, aby vyšetřil kněze, ženatého na faře ve Frenštátě a dodal jej do vězení na Hukvaldech. Na hradě byli skutečně internováni kněží. Snad po dobu přestavby mohlo by být vězení vyřazeno z provozu. Káznici vedl zámecký kaplan a takovým byl r. 1585 kněz Ondřej.

Přestavba gotického hradu v renesanční zámek tak, jak se ještě dnes časově spojuje s vybudováním kněžské káznice za biskupa Marka Khuena, není správná, neboť v těch letech nebylo ještě kněžské vězení v plném „provozu“.

Konečně k oné zachované kresbě bych chtěl připojit ještě jinou historickou poznámku, již se dá ujasnit jiný historický omyl. Domnívám se, že pro provádění tak nákladné přestavby, kterou si mohl biskup Jan Dubravský dovolit, nebyl hrad v zá-

stavě Jeronýma Sierakovského. Zástava tedy uskutečněna nebyla, anebo jen na krátkou dobu. Není také vyloučeno, že o zástavu vůbec šlo, ale o běžné zápůjčení určité částky peněz.¹⁶⁾

Poznámky a vysvětlivky.

- 1) Informační spisek Hukvaldy, Boh. Konečného, Kraj. st. pam. péče v Ostravě, 1963.
- 2) Tamtéž.
- 3) Nadmořská výška pahorku 492 m.
- 4) Spis inž. Dobr. Menclové, Státní hrady Hukvaldy a okolí, 1962.
- 5) Biskup Protáz, Tas, z Č. H. a Boskovic našel Hukvaldy ve zuboženém stavu. Začal s opravou hradu hned, jakmile jej získal. Přestavba velmi spěchala, protože stavitel se vůbec nezdržoval se srovnáním pobořených korun zdí starého gotického hradu, ale přímo na ně stavěl.
- 6) Je to rodový znak Dobeše z Boskovic, zemř. 1493), Benešova vlastního bratra a příbuz. bisk. Tasa. Rožmberská pětিলistá růže, rodový znak Hedviky z Rožmberka, Dobešovy ženy.
- 7) Když Dobeš z Bos. zemřel, přešla zástava na posl. z bratří Beneše. Po smrti Beneše 1507 vyplatil bis. Thurzo hrad ze zástavy. (Flor. Zapletal, Naše Valašsko).
- 8) Ve slově renesance je vyjádřen program obrody. Italské „renascere“, stejně jako franc. „renaître“ vyslovují požadavek znovuzrození. (V. V. Štech, Italská renesanční plastika, str. 11).
- 9) Po smrti bisk. Jana z Doubravky a Hradiště byl olom. biskupem zvolen 22. 12. 1553 Marek Khuen (zemř. 10. 2. 1565). Roku 1561 prosil kancléře Joachima za přímluvu u císaře, aby byly zaplaceny kapitole olom. úroky z peněz půjčených císaři. Neměl síl Doubravského, ale v boji o víru pokračoval s plnou energií.
- 10) Spis inž. Dobr. Menclové, Státní hrad Hukvaldy a okolí.
- 11) Rukopis Dra D. Líbala, Státní hrad Hukvaldy, stavebně hist. průzkum. 1965.
- 12) Tamtéž, str. 105.
- 13) Roku 1542 byl v Olomouci slavnostně instalován biskup Jan XVI. Dubravius, nar. v Plzni z české šlechty. Muž vzdělaný a své doby na slovo vzatý dějepisec mor. a spisovatel. Rodu cis. byl oddán a proslul jako politik a diplomat. V Polsku žádal o pomoc proti Turkům. Byl povýšen do stavu vládyckého. Ve Vlaších dosáhl doktorátu církevního práva. Před instalací byl kancléřem ol. bisk. Stanislava Thurza. Ač se účastnil světských věcí, nezanedbával věcí církevních. Vymohl na cis. Ferd. edikt, jímž byla Jednota bratrská ze země vypovězena.
- 14) Aféra Philiponova, Dr. Antonín Breitenbach, Č. M. M, 1907.
- 15) Inž. Dobr. Menclová, poznámky ke spisku.
- 16) Rod Sierakovských přišel z Polska a usadil se na panství paskovském, které koupili. Manželka Kateřina, dcera Hanuše Petřvaldského z Petřvaldu, přinesla mu věnem St. Ves a Proskovice. Jeroným Sierakovský, polský rytíř, se r. 1541 uvádí jako poslední zástavní držitel Hukvald.
- 17) Sled biskupů olomouckých té doby:
 20. Stanislav Thurzo, 30. 11. 1497—17. 4. 1540.
 21. Bernard Zoubek ze Ždětína, 27. 6. 1540—11. 3. 1541.
 22. Jan XVI., Skála z Doubravky, 27. 6. 1541—6. 9. 1553.
 23. Marek Khuen, 1553—1564.
 24. Vilém Prusinovský z Víckova, 1567—1572.
 25. Jan Grodecký, 1572—1574.
 26. Stanislav Pavlovský, 1575—1598.

Lovná zvěř v okrese Nový Jičín a přírodní podmínky jejího života

František Kocůrek

V Kosmově kronice české — odkazu minulosti je psáno:

„Zvěře bylo ve hvozdech bez počtu jako písku v moři nebo jako hvězd na nebi a nikým neplašena tékala cestou necestou. Vody byly čistounké a k lidskému užívání zdravé, rovněž i ryby chutné a výživné...“.

Od té doby uběhlo hodně vody a mnoho se změnilo. Člověk osídlil krajinu a povolna změnil její tvář, změnil přirozené přírodní poměry, kterým se musela přizpůsobit i sama zvěř. Tatam je doba, kdy tajuplná pouta spojovala divočinu a lidi. Apotéza starého života skončila.

Dvouletý srnec s parůžky v lýči (mechu).

I v našem okrese prodělalo rostlinstvo a živočišstvo složitý vývoj.

Území okresu Nový Jičín patří třem fytogeografickým oblastem: oblasti sudetské květeny, podoblasti přechodné květeny sudetsko-panonské a oblasti květeny karpatské.

Oblasti sudetské květeny patří Nízký Jeseník a Oderské Vrchy. Půdní substrát je většinou silikátový a vyznačuje se horskou a podhorskou květenou. Podoblast přechodné květeny sudetsko-panonské má převahu teplomilných prvků. Slezská květena tvoří samostatný obvod této podoblasti — Moravská brána v užším slova smyslu. Půdní substrát je převážně sedimentový. Oblast karpatské květeny zabírá jihovýchodní část okresu. Beskydy tvoří podoblast, k níž patří západobeskydský obvod. Převažují zde lesní společenstva. Původní přirozené rostlinné formace byly značně rozrušeny kulturním zemědělstvím a lesním hospodářstvím. V Nízkém Jeseníku se prolínají vlivy karpatské a sudetské. Krajina je tu značně kultivovaná se změněnými lesními porosty a s údolími, převážně rašelinnými loukami. Okolí Nového Jičína má květenu zcela ovlivněnou karpatskými prvky. Lesy jsou zde smíšené s bohatě vyvinutým rostlinným patrem. Zvláštní geobotanickou oblastí jsou údolní nivy kolem řeky Odry. Jsou tu zachovány i zbytky lužních lesů. V Beskydách se vyskytují údolní nivy, horské paseky, hřebenové louky i vrchoviště. Zvláštní květenou tvoří pramenné oblasti, které se vyznačují porosty mechů, lišejníků a kapradin. Většina Beskyd je porostlá smrkovými monokulturami, méně bukovými porosty. Jen na málo místech se dochovalo původní složení pralesa buko-jedlového.

Okrajem okresu prochází hlavní evropské rozvodí, které odděluje faunu povodí Černého a Baltického moře. Moravská brána otevřená na východ i na západ nebrání pronikání prvků východoevropských ani sibiřských (liška, kuna, havran) ani alpských. Severským prvkem je na příklad kachna divoká.

Výskyt a četnost zvěře ovlivňují tyto hlavní faktory: podnebí, konfigurace terénu, hustota vodních toků, zemědělství a lesnictví, úživnost životního prostředí a myslivecká péče o zvěř.

Podnebí území okresu patří dvěma odlišným přírodním celkům.

Nízký Jeseník má chladnější a poměrně vlhčí podnebí než Beskydy, i když tyto mají na své návětrné straně větší množství srážek. V Nízkém Jeseníku se roční srážky pohybují od 650 do 800 mm, jihovýchodně od Odry stoupají od 800 do 1450 mm ročně ve vrcholových partiích Radhoště. Počet dní se sněhem roste též úměrně s nadmořskou výškou. Dlouhé a tvrdé zimní období bývá pak hřbitovem zejména zvěře srnčí a zvěře drobné. Poučením stala se nám zima 1962-63, kdy uhynulo 1336 kusů zvěře srnčí, což tvořilo trojnásobek schváleného plánu odstřelu. U zvěře jelení ze schváleného plánu odstřelu 96 ks uhynulo 10 ks, u zvěře zaječí ze schváleného plánu odstřelu 6220 ks uhynulo 1431 ks, u zvěře bažantí ze schváleného plánu odstřelu 3580 ks uhynulo 829 ks a koroptví uhynulo 1925 ks. Skutečný úhyn zvěře byl však ve skutečnosti daleko vyšší, protože všechna uhynulá zvěř nemohla být nalezena.

Konfigurace terénu — podle absolutních výšek není v okrese nížin t. j. území o menší nadmořské výšce než 200 m. Nejnižší místo okresu je u hladiny Odry u Polanského lesa, kde řeka opouští území okresu (212 m n. m.). Nejvyšší nadmořské výšky dosahuje okres na jihovýchodní straně Radhoště (1129 m n. m.). Naprostá většina

okresu (97 %) má podle absolutních výšek charakter pahorkatiny, t. j. od 200 do 600 m n. m. Hustota vodních toků — slouží jako měřítko vodnatosti a závisí na geologickém složení terénu, množství srážek, lesnatosti apod.

Novojičínský okres je starou oblastí rybníkářskou. Velká rybníčná oblast podél Odry je mezi Novou Horkou a Polankou. U Polanky je šest velkých rybníků, v Jistebníku pět. Periodické rybníky jsou u Studénky a Albrechtic. Několik rybníků mají Bravantice, Klimkovic, Bartošovice a Polanka n. O.

Celková rozloha rybníků činí 862 ha, což je asi 0,90 % z celkové rozlohy okresu. V uvedené rybníkářské oblasti jsou nejlepší předpoklady bohatého výskytu nejen kachen, ale i ostatního vodního ptactva a živočišstva.

Zemědělství — půdy jsou v novojičínském okrese středně výhodné.

Sluka lesní na hnízdě.

Zemědělská půda v okrese má rozlohu 62.726 ha, t. j. 66,0 % celé rozlohy okresu.

Velkoplošný způsob hospodaření, mechanizace, chemizace a pastevčení způsobuje na zvěři citelné ztráty. V této souvislosti je však třeba vidět i tu skutečnost, že zemědělské kultury - plodiny jsou hlavním zdrojem potravy zvěře, která někdy na polních kulturách způsobuje i škody.

Lesnictví: Lesní půda tvoří 21 % celé rozlohy okresu (20.069 ha), což je méně než československý průměr (30 %).

Lesy jsou v okrese na jihu v Moravskoslezských Beskydách a jihozápadě v oblasti Nízkého Jeseníku. Jehličnaté dřeviny tvoří asi 70 % lesních porostů, listnaté dřeviny tvoří 20 %, především u dolního toku řeky Odry. Zbytek tvoří smíšené lesy, rozložené hlavně na Bílovecku.

Lesy skýtají zvěři nejen úkryt, ale jsou pro zvěř často zdrojem dřevité potravy. U zvěře jelení a srnčí v průběhu 50—60 % má potrava dřevitou povahu. V důsledku toho vznikají v lesních porostech a kulturách značné škody loupáním, okusem a ohryzem, a to všude tam, kde se zvěř ve větší míře koncentruje.

Úživnost životního prostředí zvěře — je závislá na kvalitě prostředí, životních podmínkách zvěře.

Úživnost životního prostředí zvěře se kvalifikuje v rámci uznaných honiteb, a to zvláště pro jednotlivé druhy zvěře drobné (zajíce, koroptve a bažanta) a zvláště pro jednotlivé druhy zvěře spárkaté (jelení, dančí, mufloní a srnčí), a to dle srovnávacích tabulek soustavy stanovištních jednotek. Jednotlivé druhy zvěře se s ohledem na skutečnou úživnost honitby zařadí do jakostních tříd I—IV, kterým odpovídají pak určité jarní kmenové stavy (normované) a koeficienty očekávané produkce. Nutno konstatovat, že po vydání nového zákona o myslivosti č. 23/1962 Sb., kdy byly v okrese vytvořeny nové honitby, byly tyto vyjma koroptve podhodnoceny, čili s ohledem na úživnost honiteb měly by býti u výše uvedené zvěře i vyšší jarní kmenové stavy.

Myslivecká péče o zvěř — zahrnuje účinnou ochranu (hájení), chov a zušlechťování zvěře.

Zásady řádné péče o zvěř musejí vycházet jednak z určitých znalostí biologie zvěře, jednak z pečlivého průzkumu jejího prostředí. Jen na základě těchto znalostí měl by myslivec zasahovat do životního společenstva, jehož součástí jsou zvěř i honitba. Tyto zásady je nutno řídit tak, aby směřovaly k nejlepšímu hospodářskému efektu při zachování a šetření všech zájmů ostatních hospodářských odvětví a respektování zákona o ochraně přírody. V podmínkách intenzivní zemědělské a lesní výroby je nutné neustále zlepšovat životní prostředí zvěře, hlavně ve směru zlepšování a krycích podmínek v honitbě.

Do určité míry se toto našim myslivcům daří a nejlepším důkazem toho je neustálý růst v počtu zvěře od kritické zimy 1962-63. (Viz tab. č. 1).

Podle vývojové příbuznosti dědičných tělesných znaků provádí se zoologické třídění zvěře, které si všímá těch živočichů, kteří mají nějaký význam pro myslivost a zákon o myslivosti je proto prohlašuje za zvěř. Myslivecká zoologie se soustřeďuje na studium takových životních úkonů zvěře, jejichž poznávání má blízký vztah k chovu, zvelebování stavů a ochraně zvěře. Z hlediska potřeb a myslivecké praxe se kromě zoologického rozdělení zvěře užívá ještě třídění myslivecké, které respektuje i myslivecký zákon. Tento rozlišuje dvě hlavní skupiny: zvěř užitkovou a zvěř škodnou, v nichž pak rozeznává zvěř srstnatou a zvěř pernatou. Pojmy zvěř užitková a zvěř škodná vyplývají z jejího postavení v přírodě a vztahu k zájmům myslivce. Proto je toto rozdělení relativní, neboť někdy je velmi těžké určit hranici mezi užitečností a škodlivostí určitého druhu.

Myslivecké rozdělení zvěře:

I. Zvěř užitková

1. Srstnatá

- a) velká: spárkatá -
parohatá: zvěř jelení, dančí, srnčí, losí a jelenec,
rohatá: zvěř kamzičí, mufloní a kozorohá (kozorožec a koza bezoárová),
černá: (prase divoké).
- b) drobná: zvěř zaječí, králíci a svišť.

2. Pernatá

- a) velká: zvěř tetřeví, krocení a dropí,
- b) drobná: zvěř tetřeví, jeřábčí, bažantí, koroptvi a vodní (divoké husy, kachny a lyska), divocí holubi (hřivnáč, doupňák a hrdličky), sluky (sluka lesní a bekasina otavní), kvičala.

II. Zvěř škodná

1. Srstnatá

- a) velká: medvěd, rys a vlk,
- b) drobná: kočka, liška, kuny, mývalovec kuní, tchoří, lasice, vydra, jezevec, veverka, ondatra.

2. Pernatá

- a) velká: orli, orlovec říční a výr,
- b) drobná: jestřáb, krahujec, poštolky, motáci, káně, puštíkovití, volavka popelavá, kormorán, roháč, racek, vrány, havran, straka, sojka, kavka.

Vytvoření honiteb — nový zákon o myslivosti č. 23/1962 Sb., moderní a účelný, odloučil poprvé právo myslivosti od vlastnictví půdy, posílil pravomoc okresních národních výborů a dal možnost přímé účasti na řízení myslivosti i Československému mysliveckému svazu.

Na základě nového mysliveckého zákona a jeho prováděcích směrnic, vytvořily se v roce 1962 v okrese Nový Jičín honitby, mající minimální výměru 500 ha a maxi-

Každoroční přehlídka jeleních a srnčích trofejí a její zhodnocení je nejen ověřením správného, průběžného odstřelu, ale je i výsledkem chovatelských snah a cílů.

mální výměru 2500 ha. Celková honební plocha v okrese činí 83.356 ha a je rozdělena do 76 honiteb. Z uvedeného počtu obhospodařuje 74 honiteb o výměře 78.517 ha myslivecká sdružení a 2 honitby jsou obhospodařovány ve vlastní režii Státních lesů LZ Frenštát p. R., které jsou zároveň součástí jelenářské oblasti Beskydy 2 — jih. Podle toho v jakém poměru jsou v jednotlivých honitbách zastoupeny lesy a pole, rozeznáváme pak honitby lesní, polní anebo smíšené. S přihlédnutím k úživnosti jednotlivých honiteb, byla v rámci těchto provedena bonitace zvěře srnčí, zaječí, koroptví a bažantí. Zvěř jelení byla bonitována v rámci jelenářské oblasti Beskydy 2 — jih, která má výměru 38.000 ha a zasahuje do okresů Frýdek-Místek, Vsetín a Nový Jičín.

Zvěř dančí a mufloní je chována v oboře na Hukvaldech. Obora na Hukvaldech je obhospodařována Státními lesy LZ Frenštát p. R., avšak její bonitaci a tedy i schvalování plánů provádí okres Frýdek-Místek, neboť z hlediska správních hranic pod něho patří.

Dobré krmelce a zásobníky jsou předpokladem i řádného přikrmování srnčí zvěře v době zimního strádání.

Stavy zvěře a produkce zvěřiny — předmětem mysliveckého plánování a sledování v okrese je tato zvěř: jelení, srnčí, zaječí, koroptví a z hlediska specifčnosti i divoké husy, divoké kachny a lisky.

Běžného roku k 31. březnu zjišťují se podle pokynů Sm KNV Ostrava v jednotlivých honitbách skutečné jarní kmenové stavy zvěře, které jsou základním podkladem ke stanovení výše odstřelu jednotlivé zvěře v konkrétních honitbách. Výkazy o honitbě, stavu a lovu zvěře a o jarním kmenovém stavu zvěře k 31. 3. běžného roku musí

navazovat na plány chovu a lovu I. — zvěř spárkatá — a plánu chovu a lovu II. — zvěř drobná. Myslivečtí hospodáři je předkládají ke kontrole a k odsouhlasení myslivecké komisi při OV ČMS Nový Jičín a tato je pak předává ONV ke schválení. Výše plánu lovu (odstřelu + odchyt) se schvaluje tak, aby byly dodrženy stanovené normované (cílové) stavy zvěře. To znamená, že se v jednotlivých honitbách porovnávají letní stavy zvěře (jarní skutečný stav + přírůstek) s normovanými stavy a rozdíl lze schválit jako plán lovu.

V globálu lze říci, že již od roku 1967 jsou vyjma zvěře koroptví dosažené normované stavy zvěře. Viz tab. č. 1. Z této tabulky lze porovnat stavy zvěře v jednotlivých letech 1962—1970 a rovněž i výši odstřelu.

V uplynulém období projevuje se určitá zákonitost a přímá závislost povětrnostních vlivů a přímé ochrany a péči myslivců o zvěř. Jen v zimním období 1969-70 byla podle plánu péče o zvěř potřeba 1480 q objemných krmiv, 1540 q jaderných, 1843 q dužnatých a 26,13 q soli. Přesto plánovaná potřeba krmiv pro zvěř v mnohých honitbách nepostačila, neboť zimní období bylo příliš dlouhé. Uvedené množství krmiv museli myslivci založit v honitbách do 676 krmelců, 539 krmeleček, 805 bažantích zásypů a 405 koroptvích zásypů a bud.

I přes tuto péči myslivců činil zjištěný úhyn zvěře v této zimě u zvěře srnčí 302 ks, zaječí 330 ks, koroptví 567 ks a bažantí 365 ks.

Liška v menším výskytu je hygienickým stimulem, ve větším výskytu nebezpečnou škodnou.

Tab. č. 1

Přehled o stavech a odstřelu zvěře v honitbách okresu Nový Jičín v letech 1960—1969

Rok	Normovaný jarní kmenový stav zvěře v ks					Odstřel zvěře v kusech				
	jelení	srnčí	zajíc	koroptev	bažant	jelení	srnčí	zajíc	koroptev	bažant
	57	2.432	14.702	19.975	9.130	Skutečně provedený odstřel dle statist. výkazu o honitbě, stavu a lovu zvěře				
Skutečné jarní kmenové stavy zvěře v kusech										
1960	168	3.535	9.097	13.068	7.311	68	1.429	9.111	2.242	4.971
1961	178	3.325	9.030	12.094	7.650	55	1.209	9.829	2.400	5.230
1962	192	3.445	8.956	10.380	7.988	63	1.226	10.456	3.805	5.552
1963	183	2.200	6.362	3.766	5.115	99	455	6.220		3.580
1964	84	1.788	8.065	3.200	6.270	50	441	4.900		3.571
1965	96	2.041	10.370	6.028	8.407	43	410	5.217		5.359
1966	66	2.175	11.145	5.579	8.120	20	412	6.164		5.866
1967	89	2.446	13.373	6.791	9.638	45	750	9.496		7.908
1968	76	2.619	16.049	9.047	10.812	40	884	12.089	25	9.252
1969	67	2.652	14.600	10.460	11.923	17	983	12.703	675	11.218
1970	74	2.735	14.713	11.612	12.738	31	1.100	14.929		13.773

*) Poznámka: v roce 1970 jde o odstřel plánovaný.

Tab. č. 2

Produkce zvěřiny v kg odstřelu zvěře v okrese Nový Jičín v letech 1960—1969

Rok	jelení	srnčí	zajíc	koroptev	bažant	celkem	produkce zvěřiny kg/ha honební plochy	
							s jel. obl.	bez jel. obl.
1960	4.080	18.577	29.155	560	5.468	57.840	0,69	0,68
1961	3.300	15.717	31.453	600	5.753	56.823	0,68	0,68
1962	3.780	15.938	33.459	951	6.101	60.235	0,72	0,72
1963	5.940	5.915	19.904	—	3.938	35.697	0,43	0,38
1964	3.000	5.733	15.680	—	3.928	28.341	0,34	0,32
1965	2.580	5.330	16.694	—	5.895	30.499	0,37	0,36
1966	1.200	5.356	19.725	—	6.453	32.734	0,39	0,40
1967	2.700	9.750	30.387	15	8.699	51.551	0,62	0,63
1968	2.640	11.492	37.261	50	10.288	63.408	0,76	0,77
1969	1.020	12.779	39.649	168	12.339	66.636	0,87	0,88

Průměrná váha kg:

Jelení 60, srnčí 13, zajíc 3,20, bažant 1,10, koroptev 0,25.

Z hlediska porovnání nejproduktivnější produkce zvěřiny v kg, je z naší plánované zvěře zajíc, který je nejméně náročný, které mu se také věnuje nejmenší péče. Za ním následuje zvěř srnčí a bažantí, jelení a zanedbatelná je u koroptví, která se prakticky od kritické zimy 1962-63 nestřílí. Viz tab. č. 2. Za období 1962-69 dosáhla produkce zvěřiny v kg/ha honební plochy, v r. 1969 maxima a bylo vyprodukováno 66.636 kg. Na této produkci se podílela zvěř zaječí 39.649 kg, srnčí 12.779 kg, bažantí 12.339 kg, jelení 1020 kg a koroptví 168 kg.

Z hlediska náročnosti v chovu je zvěř bažantí, z hlediska složitosti a komplexnosti s ohledem na změněné životní prostředí (velkoplošný způsob hospodaření) je zvěř koroptví, která se k změněným podmínkám mnohem hůře přizpůsobuje.

V souvislosti porovnání produkce zvěře je nutné se také zmínit o zvěři, která není předmětem plánování. V lovecké sezóně r. 1969 bylo střeleno 32 divokých prasat, 3038 divokých kachen, 175 lysek, 2558 holubů hřivnáčů, 7 divokých hus a 44 sluk lesních. Z hlediska rarity stojí za zmínku, že byla v uplynulé lovecké sezóně omylem střelena kočka divoká loveckým hostem ze Slovenska v honitbě Štramberk-Libotín. V letošním létě byl zase v honitbě Veřovice nalezen zcela vyčerpán orl mořský. Místními myslivci byl dán do voliéry a po týdenním zotavení byl puštěn na svobodu.

Uvedené příklady svědčí o tom, že do našich honiteb někdy z různých příčin se zatoulá i zvěř vzácná, jejichž domovem jsou zcela jiné kraje.

V horských poměrech Beskyd se vyskytují tetřevi, tetřívci, jeřábci a vzácně i ryši. Intenzita a způsob lesního hospodaření (těžba dříví jde stále do vyšších poloh), a nemoce způsobují, že této vzácné zvěře je rok od roku méně.

Lze očekávat určité zlepšení a zachování přirozených přírodních podmínek v oblastech zřízených přírodních rezervací Trojačka a „Suchá Dora“ a rovněž i návrh vyhlásky a zřízení chráněné krajinné oblasti „Beskydy — Vsetínské vrchy“ v rámci okresů Frýdek-Místek, Nový Jičín a Vsetín.

Drobné zprávy

Bratrský sbor v Novém Jičíně

Čeští bratři na Kravařsku jsou doloženi od konce 15. do první čtvrtiny 17. stol. Nejznámější a nejvýznačnější z jejich sborů byl fulnecký, k němuž příslušeli členové jednoty v několika obcích na panství fulneckém a kunínském, většinou německé národnosti a hrstka dalších v několika málo národnostně smíšených obcích na panství oderuském.¹⁾

Vedle toho žili i na velkostatku Petřvald, Trnávka a N. Jičín. Bratři se usazovali v N. Jičíně v hojnějším počtu asi až za vlády Žerotínů (po r. 1500). Příznivcem jejich byl zvláště Bedřich ze Žerotína, děd známého politika a spisovatele Karla staršího z Žerotína, zesnulý roku 1541.²⁾ Již za jeho vlády vlastnil zde sbor (kostel), bratrský dům (faru), vlastní školu a louku. Také jeho vdova Libuše z Lomnice spolu s dalšími poručníky jeho sirotků přála bratřím a potvrdila i rozmnožila 6. ledna 1544 privilegia sboru, totiž držbu majetku, osvobodila je od robot, poplatků i jiných povinností a od odúmrti; sbor měl platit ročně nadále vrchnosti 4 gr. Dále povolila bratřím v bratrském domě svobodně provozovati řemesla a vařiti pivo k jejich potřebě, a svolila, aby své pohřby mohli odbývati u kostela. Tehdy byl správcem sboru a současně učitelem Bratr Petr.³⁾ Někdy kolem r. 1550 se stal jeho nástupcem Br. Havel Dřevínek, původně kališnický kněz, jenž se stal bratrským knězem teprve roku 1542 a jenž působil také v Dačicích a posléze v Třebíči, a jenž umřel r. 1563, když se léčil v Prostějově.⁴⁾

Zdá se, že bratři nebyli v Novém Jičíně příliš rádi viděni. Podle stížnosti z r. 1571 měli sice možnost se v Novém Jičíně shromážďovati k bohoslužbám, alespoň prozatím, ale jejich synům bránila městská správa, se tam usazovati; proto dostali doporučení, aby jim „jinde živnost obmysleli“.⁵⁾ Také roku 1580 činili Novojičtí tamnějším bratřím potíže, ale sami trpěli útisky se strany olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského i královského podkomořího. Žádali proto o pomoc Jana staršího ze Žerotína, který jim ji slíbil pod podmínkou, že se s bratřimi shodnou.⁶⁾ Stanovisko města, původně Bratřím nepřátelské, se skutečně časem změnilo. Roku 1593 byl městskou radou donucen novojičtý kolář Jan Škopek učiniti odpros Janu Sakovi z Bohušovic na svobodném dvoře v Bernarticích,⁷⁾ kterého se jakožto člena Jednoty nešetrně dotkl, v těchto slovech. Pane Jene Saku . . . , jakž jste mne obžalovati ráčili, že bych z ožhralství a nepaměti mé všech, pánů stavu panského a rytířského, tolikéž chudého řádu, kteříž té víry bratrské jsou, hanlivě nenáležitě na poctivosti jejich dotýkati se měl, tomu neodpírám, nýbrž že jsem to mluvil z ožhralství, z nepaměti a z hněvu, čehož bych, kdyby k tomu přišlo, ani hrdlem svým prokázati nemohl, což mi srdečně líto jest. Za to Vaši Milost na místě všech pánů stavu panského, rytířského i nižšího stavu pro Pána Boha jednou, podruhé i potřetí prosím, že mi to mé provinění milostivě vážití a odpustiti račte, což jsem kolivěk mluvil, to sem nepravě a nedůvodně mluvil.“ Vedle toho byl potrestán dvanácti dny vězení vždy v pátek, v sobotu a neděli

čtyři týdny po sobě, aby jeho řemeslo tolik netrpělo.⁸⁾

Bratři nebyli však v městě příliš početní, nemáme o nich v místních pramenech, pokud se nám ve skrovné míře z té doby dochovaly, téměř zpráv. Dne 21. srpna 1589 předstoupil před ouřad novojičtý obyvatel města Nového Jičína (tedy nikoli měšťan, patrně jen rolník — předměšťan) Martin Palacký s Janem Sakem z Bohušovic uts. a prosil, aby mu byl přečten zápis o satební smlouvě, kterou učinil se svou již zesnulou chotí Annou. Podle tohoto zápisu poručil: „předem na malý moravský kostelík 10 zl., aby se ty příkopy při témž kostelíku tím hlubší, aby voda scházeti a do hrobuov tak mnoho vody, kdež mrtvá těla leží, nevcházelo, vybrati a k tomu ke sboru ten chodník, kdež se ke kostelíku jde, udělajíc při tom maličkú zeď, aby vydlážditi dali.“ Dalších 20 zl. poroučí na sbor; peníze se měly vyplatiti po jeho smrti. Těch 10 zl. měla městská rada obrátiti k „Moravskému kostelíčko“, 20 zl. měl vzíti hospodář sboru. Tento moravský kostelík je totožný s kostelem sv. Trojice, filiální to kostel farního chrámu, kde do roku 1624 konali bohoslužby čeští podobojí s českým kazatelem. Na tento kostel je v novojičtých pozemkových knihách dosti odkazů. Bratři měli od roku 1544 právo pohřbívatí své mrtvé právě na hřbitově okolo tohoto kostelíka. Odkaz Martina Palackého byl vyplněn po jeho smrti r. 1594. Poněvadž umřel bezdětek, byl prodán jeho domek na Nové ulici mezi domy Jakuba Hanse a Pavla Holfarta za 180 zl. Danieli Wagnerovi, od nějž jej však brzo odkoupili Toman Oříšek. Z té sumy bylo „laut des Marten Palacken testament, wie oben fol. 88 zu sehen, was er in Zbor, hiemit ein Steig beim böhmischen Kirchlen vom Zbor an bis zum Kirchhof gepflastert und ein

Mayerlen (Mauerlein) daneben aufgefuhret und aufgebaut davon würde; 20 Fl. den verordneten Wirtt des Zbores. Bruder Petern genant, uberfuhr worden“. Titul „Bratr Petr“ by ovšem spíše ukazoval na správce než na hospodáře sboru. Moravskému kostelíčku bylo skutečně také dáno z odkazu 10 zl. na odvodnění hřbitova.⁹⁾

Po národnostní stránce byl novojičtý sbor zřejmě smíšený. Když totiž umřel 5. listopadu r. 1587 v Novém Jičíně správce sboru Dr. Jan Jonata, kněz od r. 1572, měl nad ním české kázání Br. Matěj Husák z Valašského Meziříčí, německé Br. Lukáš Helic z Fulneka.¹⁰⁾ Byl tam pochován na „krchově obecním.“¹¹⁾ K novojičkému sboru hleděli bratři z okolí, a to především z Bernartic, kde se k bratrské víře hlásila drobná šlechtická rodina Saků z Bohušovic držící tamější svobodný dvůr v letech 1563—1609.¹²⁾ Také mezi rolníky byli někteří členové Jednoty, neboť nejbližší přízeň dobrodince novojičkému sboru Martina Palackého byla rodina Bartoše Rašky z č. 33, která darovala na sbor novojičtý 2 zl. v r. 1594.¹³⁾ Ostatně též dřívější držitel téhož gruntu Prokšisko byl zpřízněn s rodinou Palackých. Z gruntu č. 61 pocházel zase Jan, otec Kristiána Davida, známého vůdce Ochranovských bratří. Spoluručitelem Bartoše Rašky za odkaz Martina Palackého byl zase Vaněk Chlapík z Hůrky. Z téže vsi byl podle zápisu v nejstarší starojičtí matrice 14. 3. 1615 na Starém Jičíně Jan Novák, „Pikardita“, tedy člen Jednoty. Tato poznámka, tohoto druhu jediná v matrice, ukazuje, že šlo o málo obvyklý případ.¹⁴⁾ Také v Libhošti žilo několik bratří, a to především z Fulneka přistěhovalá rodina Wellartova na rozhraní 16. a 17. stol., z jejíhož odkazu se však dostávaly peníze do roku 1620 sboru fulneckému¹⁵⁾ a r. 1558 i 1564 rodiny

Jakuba a Martina Palackého. Martin je zřejmě totožný s tím členem rodu, který žil v l. 1589—1594 v Novém Jičíně a Jakubova rodina se patrně přestěhovala do Bludovic, kde je doložen už r. 1595 Jiří Palacký, nejstarší známý přímý předek Františka Palackého.¹⁶⁾ Žil tedy také v Bludovicích hlouček bratří obstarávaný z novojického sboru podobně jako v sousedních Hodslavicích, kde trvaly bratrské tradice až do doby náboženské tolerance koncem 18. stol.¹⁷⁾

Novojický bratrský sbor, o němž můžeme předpokládat, že jej příležitostně navštěvoval i J. Á. Komenský z nedalekého Fulneka, byl roku 1624 uzavřen a poslední jeho správce Br. Daniel Meliton, který sem přišel před rokem 1618 z Tovačova, byl vypuzen. Zemřel krátce nato ve Valašském Meziříčí.¹⁸⁾ R. 1626 byl sbor částečně stržen a zřízen tam chudobinec s kaplí, která však ještě koncem 17. stol. nebyla posvěcena.¹⁹⁾ Chudobinec a kaple byly roku 1879 zbořeny a na jejich místě je vystavěna nynější budova pošty vedle Národního domu.²⁰⁾

Poznámky:

- 1) A. Turek, Bratrský sbor ve Fulneku, N. Jičín 1970, str. 35-36 aj.
- 2) Státní archiv Brno, Půhonná kniha olomoucká sv. XVIII, f. 308, 317,342v.
- 3) Býv. Arcibiskupský archiv v Kroměříži (nyní ve správě Státního archivu Opava - pobočka Olomouc), Spiritualita, sign. A I b 6, orig. perg. čes.
- 4) Ferdinand Hrejsa, Sborové Jednoty bratrské, Praha 1939, str. 104—105.
- 5) Antonín Gindely, Dekrety Jednoty bratrské, Praha 1865, str. 242.
- 6) Hrejsa, l. c.
- 7) Je to nynější č. 57.
- 8) Okresní archiv Nový Jičín, Poz. kniha Nového Jičína č. IV (sign. 4828), f. 150—151; Kravaňsko, roč. II, str. 142, roč. V, str. 16.

⁹⁾ Tamtéž, fol. 88, 186—187.

¹⁰⁾ Hrejsa, str. 105.

¹¹⁾ Br. Václav Preys ve svém deníku však zapisuje, že Jan Janota umřel 4. 1. 1588 v noci pomíjející v Jičíně Novém (státní archiv Brno, rkp. č. 743, fol. 26).

¹²⁾ Od pokolení do pokolení — Památník obce Bernartice ke stému výročí vybudování kostela, Bernartice nad Odrou 1937, str. 49—50.

¹³⁾ Okresní archiv v Novém Jičíně, gr. kniha IV (4828), fol. 187.

¹⁴⁾ Srov. k tomu též Státní archiv Brno, Sbírka Františkova muzea sv. 19/1, fol. 61. — Nejstarší starojická matrika je uložena nyní ve Státním archivu Opava.

¹⁵⁾ Turek, Bratrský sbor ve Fulneku, str. 30—31.

¹⁶⁾ Sborníček F. Palackého, Hodslavice 1946, str. 26.

¹⁷⁾ Hrejsa, str. 86; sborník Palackého rodná obec, Hodslavice 1948, pasim.

¹⁸⁾ Hrejsa, l. c. i na str. 117 píše omylem „Molitor“ (podle upozornění kol. dr. B. Indry).

¹⁹⁾ Státní archiv Opava, pobočka Olomouc, Konsistorní archiv, Matrika děkanátu Valašské Meziříčí k r. 1691, heslo Nový Jičín.

²⁰⁾ Das deutsche Kuhländchen, roč. II, Nový Jičín 1920, str. 46 i s příslušným vyobrazením.

A. Turek

Jak vzniklo jméno Hynčice

Hynčice (pomnožný typ, 2. pád do Hynčic, 6. p. v Hynčicích), původně samostatná ves ležící 5 km jihozápadně od Oder; nyní je osadou obce Vražného. Rodiště Ř. Mendela.

R. 1374 se připomínají chodí lidé „de Hinczicz“. Nejisté jsou zprávy k r. 1405 (Stefan z Hynčdorfu, V. Brandl, Libri Citationum et sententiarum díl I., str. 134) a 1418 Hinczdorf, Hyensdorf (Zemské desky olomoucké latinské ve vydání

Chlumeckého atd. VI, č. 47, VII, č. 6, IX, č. 19). Další doklady: 1602 stížnost vsi Hynczicz (St. archiv Opava, Roky sv. III, f. 89), 1608 Heintzendorff) tamtéž, Stará zem. registratura, mustruňk k r. 1608), 1613 stejný tvar (tamtéž, nejstarší oderská matrika f. 17), 1650 a 1683 Heintzendorff (A. Turek, Soupis urbářů Ostravského kraje, Opava 1954, str. 70—71), 1707 Heüntzendorff (A. Rolleder, Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau, Steyer 1903, str. 239). 1720—1724 Heitzendorff (Stát. archiv Opava, Karolinský katastr, Opav. vévodství sv. XI, XX). Doklady z mladší doby: 1842 Hinčice (Catalogus cleri 1842, str. 144; Hynčice (tamtéž 1854, str. 203), 1880—1930 německy Heintzendorf, česky Hynčice (statistické lexikony), 1850—1955 jen český tvar Hynčice (Stat. lexikon obcí, Praha 1955, I, str. 301).

Původní je zde jméno německé. Souvisí patrně se slovy Heinz, Hinz, která jsou zkratkami osobního jména Heinrich; tvar Heinz je dosvědčen u nás již počátkem 12. stol. (CDB I, 393). Téhož názoru je Rolleder, l. c. na str. 37, a R. Schünke v Jahrbuch des Museumsvereines für Neutitschein und das deutsche Kuhländchen, sv. IV. 1914, str. 79. Jméno Hynčice značí ves Hynkových lidí. Osobní jméno Hyněk a jiné jeho podoby Hynce, Hynče, jsou rovněž zkratky německého Heinrich a jeho obměny Heinmann. Rovněž Ferd. Liewehr, Die Ortsnamen des Kuhländchens, Praha 1926, str. 74 míní, že nelze při výkladu místního jména Hynčice vycházet z českých podob právě vzpomenutých.

A. Grégor

Původ jména Jakubčovice u Oder

Jakubčovice (2. pád do Jakubčovic, 6. p. v Jakubčovicích), ves ležící 6—7 k severozápadně od Oder v údolí řeky Odry, uvádí se v pramenech poprvé roku 1374 ve formě Jacobsdorff. R. 1602 se připomíná mlynář z Jakubczowic (Stát. archiv Opava, Roky sv. III, f. 90), a Paul Müller von Jacobsdorff A. Rolleder, Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau, Steyer 1903, str. 144). R. 1608 jsou doloženy ve tvaru Jocksdorff (St. archiv Opava, Stará zemská registratura, mustruňk z r. 1908, panství Odry), a v l. 1611—1627 střídavě jako Joksdorff, Jockdorf, Joksdorf (tamtéž), 1614, 1621—1623 Jacobsdorff (nejstarší oderské matricy passim), 1650 Jocksdorff (A. Hurek, Soupis urbářů Ostravského kraje, Opava 1954, str. 71), 1683 Jockdorff (tamtéž), 1707 Joksdorff (Rolleder, str. 239), 1720—1724 Jackdorff (Stát. archiv Opava, Karolinský katastr, Opavské vévodství sv. XI, XX).

V 19. stol. se vyskytují pojmenování Jakubšovice (Stát. archiv Opava, Zukalova pozůstalost, heslo Jakubčovice); 1842 v Catalogu cleri olom. arcidiecece Gakupssowice (str. 142); 1857 Jocksdorf (Gregor Wolny, Kirchliche Topographie von Mähren, Olm. Erzdiözese, sv. III, str. 180); v l. 1880—1930 Jakubčovice česky, Jogsdorf německy (1930 Jakubčovice u Oder); 1950—1955 Jakubčovice nad Odrou (stat. lexikon z r. 1955, str. 303), aby se takto odlišily tyto Jakubčovice od Jakubčovic u Opavy.

Jméno Jakubčovice značí ves Jakubkových lidí. Jakubek (s pohybným e: 2 sg. Jakubka, 7 sg. Jakubkem) je domácké slovo k osobnímu jménu Jakub. Z tvaru Jakub(e)k vznikl sg. Jakubčovic, pl. Jakubčovici-Jakubčovice. Tvar Jakubšovice několikrát doložený lze vysvětlovat jednak vlivem příbuzného slova Jakubeš a Jakubše, jednak hláskovou

změnou bč-bš, která je hojná v místních jménech: Libšice místo Libčice, Sobšice místo Sobčice apod. (Jan Gebauer, Historická mluvnice jazyka českého sv. I, str. 525).
A. Gregor

Vznik názvu Dolejší Kunčice

Dolejší Kunčice (pomn., 2. p. do Kunčic, 6. p. v Kunčicích; adj. kunčický) leží 12 km severovýchodně od Oder. Nyní m. o. Vlkovic.

R. 1301 jsou doloženy pod jménem Steinbach, lat. originál, SA Opava, sb. listin různého původu, č. 1; lokátor Kunz dostal od olomouckého kanovníka Dětricha z Fulštejna les, aby tu založil ves tohoto jména. Mladší opis listiny se dochoval v Rajhradě, ale dnes je nezvěstný — špatný otisk přetiskl Boček, CDM V, str. 121; fotokopie originálu Deutsch — mährisch — schlesische Heimat 1936, s. 84, a ve Vítkovsku, č. 2, příloha obrazová). Název se však dlouho neudržel a místo toho ves byla nazvána po svém lokátorovi; 1412 Kunczendorff (lat. orig. SA Opava sb. listin různého původu, č. 3; fotokopie v Deutsch - mährisch - schlesische Heimat 1936, s. 85, a Vítkovsko, sešit 4, příloha); 1494 věno paní Hedviky Čapkové na Kunčicích, (Kaprás, Pozůstatky knih zem. práva knížectví opavského, sv. II, 126); 1538 přísudek na ves Kunčice, (Kaprás II, 217, 222); 1536, 1628 Kušice (V. Prasek, Hist. topografie země Opavské I, s. 527); 1611 Kuntzendorf (nejst. oderská matrika, f. 30); 1720 Kuntzendorff an der (!) Steinbach (SA Opava, Karolinský katastr, opav. vévodství VI); Kuntzendorff (tamtéž, sv. XX).

Lexikony 1880—1930 Kunčice (č) — Kunczendorf (ň.) 1955 Dolejší Kunčice stat. lexikon obcí 1955, 303.

Jméno Kunčice = vec Kuncových lidí; os. jm. Kunc je toliko pravopisná obměna něm. jména Kunz, domácké to zkratky os. jm. Kuonart. Přídoměk Dolejší dostala osada teprve po r. 1950, aby se takto odlišily dvě vesnice téhož jména, které patřily k okr. Vítkov. Druhé Kunčice — poblíž Dvorců — byly pojmenovány Hořejší Kunčice. Stojí za zmínku, že Dolejší Kunčice leží v údolí potoka, který se nyní jmenuje Kamenné a který dříve slul Steinbach. Tvar Kunšice, doložený např. r. 1528, vznikl z Kunčice neúplným článkováním souhl. č. (srov. nářeční změny čtrnáct štrnáct, čtvrtěk štvrtěk ap.).

Názvy kolonií Emauzy, Nová Ves a Hvězdová

Hvězdová (2. pád do Hvězdové, 6. pád ve Hvězdové), osada, ležící 1 km severovýchodně od Oder při silnici do Fulneka, tvoří místní osadu města Oder. Byla založena jako kolonie roku 1790 a byla pojmenována Sternfeld podle hostince „Zum weissen Stern „U bílé hvězdy). Tento název Sternfeld (německy) — Šternfeld (česky) se udržel do roku 1955. Tehdy byl zaveden nový název Hvězdová, který je obměnou původního Šternfeld po vzoru místních jmen na -ová, jako Březová, Dubová apod.

(Poznámka redakce: Jest jen litovat, že nebyl pro osadu raději zaveden název Dívina podle lesa, doloženého v těchto místech v 16. a 17. stol. tak, jak navrhoval Státní archiv v Opavě).

Kolonie **Emauzy** (lidově do Emauz v Emauzoch), osada místní obce Vražného, je umístěna 2 km jihozápadně od Oder. Byla založena r. 1785 jako kolonie na panství knížete Lichnovského; v létě 1787 stálo už 20 domků a na

podzim byl dostavěn i hostinec (A. Rolleder, Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau, Steyer 1903, str. 329).

Ve statistických lexikonech z let 1880—1930 se uvádí pod českým jménem Emauzy, německy Emauz, v l. 1950 až 1955 jen po česku Emauzy.

Tato osada byla pojmenována podle biblického příběhu o učednících jdoucích do Emauz. Stalo se tak proto, že leží při hojně frekventované cestě z Hranic do Oder.

Nová Ves (2. p. do Nové Vsi, 6. p. v Nové Vsi, přídatné jméno novoveský) leží 2 km severozápadně od Oder. Byla založena r. 1773 a pojmenována Neudörfel (Rolleder, str. 347). Catalogus cleri z roku 1842 ji nazývá Nová Víska, podobně i Rehoř Wolny v Kirchliche Topographie Mährens, Olm. Erzdiözese sv. III, str. 180.

V l. 1880—1930 se nazývala podle statistických lexikonů Nová Ves a toto jméno podržela i v l. 1950—1955 (Stat. lexikon obcí 1955, str. 303).

A. Gregor.

Mišenec kyčelnice devítilisté a kyčelnice žláznatá na Bilovecku

Květena Oderských vrchů není nijak bohatá a proto je botanicky opomíjena a zanedbávána. Přesto při podrobných výzkumech je možné i zde objevovat nebo vzácných rostlin. Zvláště pronikání karpatských prvků do Oderských vrchů anebo sestup horských elementů do nízkých poloh je jistě nutno sledovat.

K zvláště pěkným a můžeme říci i floristicky bohatým patří údolí potoka Setiny na Bilovecku. Setina pramení mezi obcemi Jakubčovice a Skřipov a

teče směrem východním a vlévá se do Seziny nedaleko Kyjovic. V tomto údolí je také v hojně míře rozšířena rostlina typická pro karpatskou oblast — kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa* W. et W.). V měsíci dubnu ji najdeme kvetoucí v celém údolí od Panského mlýna jižně obce Kyjovice až skoro k prameni. Roste zde na zastíněných místech na svazích v blízkosti potoka na skeletovité půdě, vždy na straně k severu obrácené.

Při jedné exkursi Severomoravské pobočky Čs. botanické společnosti se mi podařilo v dubnu 1967 zde nalézt celkem vzácného mišence kyčelnice devítilisté s kyčelnicí žláznatou (*Dentaria paxiana* O. E. Schulz = *D. enneophyllos* X *D. glandulosa* Thell.), a to v rozmezí od hájovny jižně Pusté Polomi až k cestě spojující obce Výškovice a Hlubočec v nadmořské výšce asi 350 až 360 m v místě zvaném Zádolí. Mišenec zde roste v ohromném množství na dosti strmém svahu (15—25°) k severu obráceném nad potokem a lesní cestou na skeletovité půdě. Vyskytuje se zde asi na ploše 400 m² v nepříliš hustém porostu mladých habrů (*Carpinus betulus* L.) a buků (*Fagus silvatica* L.); pouze na hřebenu jsou staré mohutné buky. Ve společnosti mišence jsem našel samozřejmě oba rodičovské druhy — kyčelnici devítilistou (*Dentaria enneaphyllos* L.) a kyčelnici žláznatou (*Dentaria glandulosa* W. et K.). Kromě nich tu v jarním aspektu rostly kyčelnice cibulonosná (*Dentaria bulbifera* L.), bažanka vytrvalá (*Mercurialis perennis* L.), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides* L.), zapalice žluťuchovitá (*Isoetes thalictroides* L.), mařinka vonná (*Asperula odorata* L.), vrani oko čtyřlíst (Paris quadrifolia L.) aj.

Mišenec *Dentaria* X *paxiana* O. E. Schulz má celkový vzhled jako kyčelnice

ce devítilistá a rovněž tak i tvar květenství a podobá se tomuto druhu. Mohu však říci, že míšenci na této lokalitě jsou často mohutnější než kyčelnice devítilistá. Barva květů byla fialová, liláková, světle fialová, růžová, prostě nej-různější odstíny od fialové až po bílo-žlutou. Rostliny jednoho barevného odstínu však zde tvořily vždy jakousi hustou kruhovou kolonii o průměru 1 až 2 metry. Kolem těchto kruhů pak rostly jednotlivě typická kyčelnice žláznatá a kyčelnice devítilistá, aniž však tvořily souvislý hustý porost.

Při nejbližším ohledání jsem zjistil, že květy míšenců nebyly jalové, jak se dosud uvádělo, ale měly pestíky i práš-níky. To znamená, že míšenci se zde rozmnožují; tomu odpovídají i kruhové husté kolonie rostlin. Je také pravdě-podobné, že vzhledem k nejrozličnějším odstínům barev šlo někde i o míšence míšenců. Na celé ploše převládají mí-šenci anebo jsou stejně hojní jako ma-teřské druhy. Bude jistě dobře sledovat míšence na této lokalitě i v příštích letech.

V Československu je míšencec *Dentaria paxiana* O. E. Schulz celkem vzác-ný. J. Suza jej uvádí ze Slovenského Krušnohoří (Suza 1932), K. Domin a J. Podpěra (1928) pak z Nízkých Tater a z okolí Českého Těšína.

Poznámky:

Domin K. — Podpěra J. (1928): Klíč k úplné květeně republiky Českosloven-ské. — Olomouc, pp. 1088.

Dostál J. (1958): Klíč k úplné kvě-teně ČSR. — Praha, pp. 982.

Suza J. (1932): *Dentaria Paxiana* Jáv. ve Slovenském Krušnohoří. — Pří-roda, Brno, 25:117.

Josef Duda

Vlčina v minulém století

Byla tu usedlost mých předků — podle nápisu na trámě hospodařil tu naposled LÉTA PÁNĚ 1825 GOZEF HO-RECKA.

Tady tkalcovali, bačovali, pásli ov-ce, ale domnívám se, že vlci se sem neodvažovali do blízkosti města a že by ten název byl pravděpodobnější na gruních zadních hor a na poloninách. Ne, netancovali tady vlci, jak jsou vy-obrazeni v emblému nové Vlčiny, leda že bychom myslili na „vlky“ Karla Her-mana Franka, který odsud v roce 1944 řídil čistku a exekuce v Pobeskydí.

Nejspíše dostala Vlčina jméno po-dle pána Vlka - Farkase, který tu měl část svého panství — pamatují se, že i spodní cesta lesem byla lidem známá jako Farkaska. Zápisy o tom nejsou.

Usedlost s lesem, pastvinou a za-hradami přešla pro zadluženost do ma-jetku Frenštátu jako městský statek — a protože žinčice výletníkům nechutnala a její léčebný účinek byl uváděn v po-chybnost, začali tu s pivem a destiláty a v krásné zvětrné poloze vznikl hosti-nec. Z původních salašů vznikly také hospody u Bartošů a u Reka.

Rozhodnutí o stavbě Nové Vlčiny nákladem přes 20 mil. padlo v letech 1938-39, když Zemský výbor v Brně u-volnil peníze a naše obec věnovala po-zemek. Se stavbou započato podle pro-jektu arch. Boh. Fuchse, výzdoba svě-řena prof. Ant. Strnadlovi, Ed. Milénovi a prof. Karlu Langrovi. Dokončení za okupace zdržováno z obav před usídle-ním Hitlerjugend — až do útěku oku-pantů byly zde ubytovány německé dívky. Hotel dokončen a otevřen 1947.

František Horečka

Pasáci a jejich helekáni na pastvě za starších dob v Kopřivnici

Těžký byl kdysi u nás život chudé-ho člověka.

Až do roku 1812, kdy kopřivnický zeman Ignác Raška založil keramickou továrnu a roku 1850 Kopřivničan Ignác Šustala kočárovnu, byla Kopřivnice ze-mědělskou vesnicí.

Selské role táhly se od statků po svazích Červeného kamene a Bílé hory, půda na rovinách patřila panství huk-valdskému.

I chalupníci se živili zemědělstvím a jejich políčka byla porůznu roztrou-šena vedle selských polí. Hlavní jejich živitelkou byla nezbytná kravka.

Pracovat musely i děti. Vedle skrov-ného školního vyučování bylo hlavním zaměstnáním dětí pasení krav, a když vyšly školu, stávaly se většinou pasáky stád krav u sedláků. Děti vstávaly již ve čtyři hodiny ráno, aby ještě před vyučováním napásly krávy, po odpole-dním vyučování opět pásly krávy až do stmívky.

Mnohé děti, tak zvaní „ulevací“ měly v letní době „ulevu“ a nedocházely v tu dobu do školy.

Krávy „hnaly se na pašu“ a jejich pastevců nazývali se „kravaři“ a kra-varky“.

Kravaři si příjemňovali pobyt na pastvě různým způsobem.

Svěřeným kravám dávali různá jmé-na podle barvy a vlastností dobytčat, jako: Babula, Bryčena, Březula, Mladu-la, Laňa, Tyrola, Malina, Jahoda, Stra-čena, Kropěna, Ružana, Květula, Jis-kerka a podobně.

Krávy se podrobovaly vůli i náladě pastevců a reagovaly na každé jejich zvolání. Rozkaz k pasení dával kravař zvoláním: „Škubaj“. Když krávy zdvíhaly

hlavy a dívaly se zasněně někam do dálky, zvolal kravař: „pas se — pas seeeeeee“, a krávy poslušně sklonily hlavy k paše, neboť věděly, že po ne-uposlechnutí by následovaly rány bi-čem neb kyjem. Když nastal čas skon-čení paše, zvolal kravař: „Domu — domuuuuuu“, a krávy okamžitě nastou-pily cestu k domovům a když cestou došly k známému potůčku, nebo korytu u studánky, na zvolání: „Vody — vo-dyyyyyy“, uspokojivě pily.

Kráva je celkem klidné zvíře a ne-plaší se tak snadno jako kůň. Avšak někdy za parného léta, když bývá trýz-něna štípáním „buků“ (ovádů), pozbý-vá klidu a „střečkuje“ t. j. se zdviženým ocasem pádí cestou necestou o ohro-žuje bodáním lidí.

Velkou radostí kravařů bylo pasení ovcí společně s kravami. Bývala to oby-čejně jen jedna ovce, které se říkalo „hanča“ a beranovi „baran“ či „baroš“. Ovcím se zavěšovaly obyčejně na krk menší zvonky a kravaři prováděli s nimi různé „legrace“. Na zvolání: „baran drc“, beran okamžitě zaujal postoj k souboji trkáním.

Psi se na pašu brávali jen zřídka, neboť plašivali zvěř a jejich službou bylo hlídání u chalupy. Ovšem při pa-sení celého stáda krav byl pes nutný ke shánění krav, aby se držely pohro-madě.

Zato nezbytnou společnicí kravařů na pastvě byla ochočená kavka, která se naučila různě dováděti s kravaři a při hnání krav seděla poslušně kravaři na rameni. I s kravami se spřátelila a poletovala po jejich hřbetech a šimrala je v uších. Na zvolání kravařovo: „Ku-ba“, odpovídala: Ťa — ťa. Pro získání kavky pověšovaly se na stromy u chalup „kadlubce — kavčaky“ (ptačí budky) kavkám ke hnízdění.

Místo kavek ochočovali si kravaři i špačky.

Kravaři si zhotovovali na pašu také „kuřlaky“. Byl to starý plechový hrnec s probitými otvory zavěšený na drátě, s kterým se houpalo neb točilo a na kterém si kravaři za chladného počasí zhřívali ruce.

Na podzim pálívali kravaři ohně s nezbytným pečením „kobzolí“ (brambory), na nichž si pochutnávali a které je v útrokách zahřívaly. Komický byl pohled na umouněné tváře domů se vracejících kravařů.

Kravaři se scházivali na pastvě i ke společným besedám a hrám, přičemž zapomínali na krávy, které zabíhaly do jetele nebo na osení, činíce tak škody, jichž důsledky se pak vyřizovaly dodatečně doma.

Počasí předpovídali si kravaři házením kyje s průpovídou „Duha pije na tři kyje, budě sucho, lebo mokro“. „Viz článek „Proutkaření v Kopřivnici“ v Kravařsku, r. IV, č. 8, 1935).

U dorostlé mládeže odehrávaly se na pastvě i zamilované idylky, jak o tom svědčí kopřivnická lidová písnička:

1. Ztratila se kravarečka v lese,
ztratila se kravarečka v lese,
a hdo ji tam a hdo ji tam
večeři poněse.
2. Poněsu ju, hdo ju nosival,
poněsu ju, hdo ju nosival,
šuhajiček, šuhajiček,
co ju miloval.
3. Už sem přešel všecky hory a les,
už sem přešel všecky hory a les,
nihdě sem tam, nihdě sem tam
kravarky něnalez.
4. Našel sem ju u male studenky,
našel sem ju u male studenky,
tam hdě ona, tam hdě ona
prala košulenky.

5. Kemu ty to kravarečko pereš,
kemu ty to kravarečko pereš,
a to tobě muj synečku,
že si ty mě vezmeš.

Dlouhou chvíli krátili si kravaři pís-káním na dřevěnou pišťalku, koupenu na pouti.

Obvyklou zábavou kravařů a kra-varek byl samozřejmě i zpěv. Zpívaly se písničky zamilované, o počasí, vtip-né o kopřivnických sedlácích o mnohé jiné. Tak mnohá kopřivnická lidová písnička vznikla a při pasení krav.

Se zvláštní zálibou se na pastvě „helekať“. Kravař přiložil dlaně k ústům a „helekať“ vzdálenému kravaři neb kra-varce své tužby a přání. Helekání bylo opětováno ze vzdálené stráně jako ozvěna. Slova k helekání byla často improvizována přímo na místě, zvláště když si vzájemně helekala zamilovaná dvojice. Mnohdy se ozvalo helekání z více míst najednou, takže celá stráně se rozezvučela táhlým helekáním. Podá-váme jedno takové kravařské helekání zachycené ve sbírce kopřivnických lido-vých písniček (notový záznam uveřejněn byl v časopise Radostná země, r. VI, č. 1, 1956):

Kravarka:

Hajo, hajo, maly něvelky, esli se ti dobře pase, synečku hesky, hajo, hajo, hajdany, Pepečku Polaškovy, hajo, hajo helane, hajo, hajo. Esli se ti dobře pase na tym zelenym stoklase, hajo, hajo he-lane, majo, hajo. Esli si ty už posvačil, bilym šatečkem zatočil, hajo, hajo, he-lane, hajo, hajo. Esli ty se na mě hně-vaš a co na mě něhelekaš?

Ozvěna — kravař:

Hajo, hajo, helano, fojtova Mary-janko, hajo, hajo.

Ja poženu horem, ty poženeš do-lem, zeberem se spolem pod tym zele-

nym javorem. Je tam studenečka, hdě se kupavala žežulečka, umyj se, napij se, abys byla bila, Panu Bohu mila, ně tak Panu Bohu, někemu inemu, synečku švarnemu a sobě rovnemu.

Kravarka:

Keremu? Keremu?

Kravař:

Třeba temu Frantovi Klosovemu, hajo, hajo.

Kravarka:

A ja něhcu teho, daj mi ty ineho, synečka švarneho.

Kravař:

Kereho? Kereho?

Kravarka: Třeba teho Antoša Noh-loveho, hajo, hajo.

Kravař:

Marunko, daj slunko, jak nědaš, utnu ti hlavu, hodim je do kočičiho stavu mezi hady, mezi ščury a mezi di-voke kocury, hajo, hajo. Jak nědaš, utnu ti hlavičku na panskym stoličku, frrrrrrrrr.

Kravarka:

Hulečka, hulečka, daj Pambu těj-leho slunečka a na ty daj času, co na polu pasu a na ty daj dešča, co za pecem břešča, hajo, hajo.

Emil Hanzelka

Ještě ke starojickému dialektu

M. Hubálek v 2. sv. Vlastivědného sborníku okresu Nový Jičín, roč. 1968, s. 58, snaží se přesvědčit čtenáře, že ze tří znaků (pozur, pod lavicum, o chla-pech), jež uvádím jako znaky charak-teristické pro nářečí starojické, první dva příklady jsou mylné. Podle M. Hubálka se tak na Starojicku nemluví a mnou uvedené doklady (pozur, pod lavicum)

nezjistil ani u starých lidí. V zájmu věci samé chci dodat toto: 1. Podoba po-zur byla zapsána v Hůrce, Vlčnově, Loučce, Jičíně, Kojetíně, Straníku a v Hostašovicích; na ostatním území je podoba pozor. Jinak jsou tvary hrob, roh, schod, 2. pl. jahod, hor, stodal, imp. polož v nářečním typu starojickém veskrze, ale vedle nich byly zachyceny podoby pokuj, 2. pl. nuh v Kojetíně, Straníku, Bernarticích, 2. pl. nuh v Ji-číně, 2. pl. jahud, hospud v Loučce, 2. pl. hur, rub v Hůrce. (Fr. Bartoš, Dia-lekt. mor. I, Brno 1886, s. 85, má po-doby rúj, pokůj, lůj, něbůj se). Je ško-da, že se nemůžeme použít do histo-rického expoze, ale už z pouhé kon-frontace uvedených tvarů je vidět, že lexikalizovaná podoba pozor a tvary typu od nuh svědčí o změně o v u v za-vřených slabikách na Starojicku, i když v nestejném geografickém rozsahu. Podoba pod lavicum se uvádí z Petřko-vice, Straníka, Kojetína, Hostašovic, Ja-novic, Palačova. (Fr. Bartoš, s. 88, má tvary za tum našum stodolum, tum dlú-hum cestum dokonce ze St. Jičina). Do-klady byly zapsány v l. 1950—1955 na nářečních výzkumech, pořádaných filo-sofickou fakultou v Brně. Protože v ja-zykovědě nelze postupovat subjektivis-ticky, odvolávám se tu na tyto informá-tory: K. Závada (1874), Fr. Cáb (1901), Fr. David (1895), A. Majkusová (1892) z Petřkovic, J. Štec (1897), Ig. Štec (1900), T. Hasalík (1873), B. Geryková (1881) z Hostašovic, J. Hub (1867), J. Pe-kárek (1911) z Janovic, H. Bajar (1875), M. Křížanová (1881) ze Straníka, J. Ja-nyška (1885) z Kojetína, T. Macháčová (1864), M. Heralt (1869), A. Heralt (1903), Ant. Konečný (1911) z Palačova. V r. 1968 konal jsem nářeční výzkum pro český jazykový atlas v Petřkovicích u Fr. Janíkové (1883), Ant. Janíka (1894), Fr. Macháně (1900), Bož. Macháňové

(1908), z nichž tvar pod lavicum znala už jenom Fr. Janíková. K. Závada (srv. výše) jej užíval běžně a nebylo jej třeba naň upozorňovat, zda se tento tvar vyskytoval v mluvě starých lidí. V r. 1969 jsem pak zapsal v Bernarticích laxikalizované podoby ruh, (daj) pokuj a podoby morfologizované (od) nuh, sluv u R. Glogarové (1900), K. Hanzelky (1904), Fr. Handrycha (1903). Tvary typu nohálo, jak se o nich zmiňuje M. Hubálek, nejsou běžné na celém území Starojicka a autor měl zpřesnit jejich lokaci. Snad by se mohlo zdát, že Starojicko bylo po stránce nářeční jednotilé, ale ve skutečnosti tomu tak není.

Vedle znaků shodných, jsou znaky diferencní, které pojí nářečně Starojicko s tou či onou sousední oblastí. Přesto však není důvodu pochybovat o jeho postavení uvnitř východomoravských (moravskoslovenských) nářečí a nepovažovat jej za nářeční typ, jež nazývá Fr. Bartoš různorečím v rámci nářečí valašského. M. Hubálek hledá zbytečně rozdíl v pojmech dialekt — nářečí. Něco jiného se už ovšem míní pod názvem podřečí, ale tato problematika se týká klasifikace nářečí z hlediska rodokmenové teorie a náleží do oblasti obecné dialektologie; nemáme v úmyslu ji zde rozvádět.

Jos. Skulina

Kronika

K nedožitým 85. narozeninám zasloužilého umělce Jaroslava Jareše

Bylo mu téměř 82 roků, když před 3 lety 30. listopadu 1967 tiše skončil. Noviny zaznamenaly jeho smrt krátkou zprávou: „Odešel tvůrce státní vlajky“. Teprve z této zprávy se mnozí lidé dověděli, že to byl akademický malíř a zasloužilý umělec Jaroslav Jareš, současník Maxe Švabinského, vyznavatel Mikoláše Alše. Odešel nenápadně, tak jak žil. Nedočkal se ani jediné reprodukce svého obrazu, samozřejmě nepočítali tu, která existuje v mnohamiliónových exemplářích po celém světě, naší československou státní vlajku.

Československé státní vlajce je 51 let. Přesněji, o jejím definitivním přijetí a jejích barvách bylo rozhodnuto ústavním zákonem č. 121 z 29. února 1920 a ústavním zákonem č. 252 z 30.

března 1920. Prvním zákonem byly pro novou státní vlajku převzaty tradiční národní barvy Čechů a Slováků a druhým byly uvedeny ve vzájemný vztah formou jakéhosi aritmetického průměru.

České národní barvy — červená a bílá — vznikly již ve 12. století v odvození od zemského erbu — stříbrného lva v rudém poli, který udělil Čechům císař Friedrich Barbarossa za jejich mimořádně účinnou pomoc při dobývání Milána v roce 1158.

K definitivní změně červenobílého praporu na bíločervený přispělo nepochybně i objevení se slovenských národních praporů v pražských ulicích ve dnech slavného Všeslovenského sjezdu v květnu 1848, které měly rovněž bílou barvu nahoře.

Slovenská bělomodročervená trikolóra byla odvozena od znaku tzv. Horních Uher,

Slovenský prapor byl identický s tehdejší vlajkou Ruska, jediného samostatného slovanského státu, ale i s národním praporem Slovinců, které měly barvy bílá, modrá, červená.

Bylo to možné však proto, že existoval spíše jen v představách slovenských vlastenců než ve skutečnosti.

Slovensko nemělo ve starém Rakousko-Uhersku zemský statut, a tudíž ani ne právo vyvěšovat oficiálně jakýkoliv vlastní prapor. Toto právo získalo až po 28. říjnu 1918. Používání bělomodročerveného praporu za hranicemi Československa mohlo však v té době ještě vést ke komplikacím.

Totéž ostatně platilo i o běločerveném praporu českých zemí, prakticky identickým s vlajkou znovuzrozeného Polska. Kromě toho bylo nemyslitelné, aby společný stát Čechů a Slováků měl dvě odlišné vlajky. Proto byla vypsána soutěž na novou státní vlajku, v níž zvítězil návrh zasloužilého umělce Jaroslava Jareše, vycházející ze syntézy národních barev Čechů a Slováků.

Jak tedy vznikla naše vlajka? V roce 1919 dělali všichni co jen mohli, aby každý nějakým způsobem pomohl mladé a nové republice. V tom roce vypsala Památník odboje konkurs na státní vlajku a státní znak. Zúčastnilo se jej samozřejmě více umělců. V té době Jaroslav Jareš neměl vlastní ateliér. A tak chodil do kavárny, kde vypracoval asi osm nebo deset návrhů. Přijde otázka, proč právě v kavárně. Tehdejší kavárna, to nebylo co dnes. Byl to spíše takový společenský klub, kde se scházeli umělci, diskutovali tam a taky tam pracovali.

V jeho návrzích je možno vidět kromě vítězného černý klín v modrém nebo červený kalich v černém klínu vkomponovaný do bílomodročervené

Autoportrét zasloužilého umělce Jaroslava Jareše.

trikolóry. Pod těmi symboly si také představoval, že některý návrh mohl být přijat jako vojenský prapor, protože nevěděl, který z nich porota vybere za státní symbol. Proto tam komponoval i husitský kalich. Černá byla husitská barva. Nakonec vybrali ten nejjednodušší, jak jej všichni známe. V té době to bylo velmi ojedinělé. Byli jsme vlastně prvním státem, který měl vlajku s klínem. Tím klínem myslel Mistr Jaroslav Jareš Slovensko, modrou barvu volil proto, že mu připomínala barvu slovenských hor.

Jaroslav Jareš se zúčastnil také konkursu na státní znak. Navrhoval svatováclavskou orlici, která měla na prsou znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska a pod tím v půlkruhu nápis „Pravda

vítězí". Tento znak přijat nebyl. Vyhrál to Vojtíškův český lev se znakem Slovenska, ale heslo „Pravda vítězí“ převzato bylo.

Jaroslav Jareš měl hluboký vztah k slovenskému lidu. Seznámil se tam i se svou druhou ženou Marií Jarešovou. Odráží se to i v jeho malířském díle. Velmi rád maloval slovenské ženičky v krásných bílých krojích, jak pracovaly na poli.

Zúčastnil se i organizace uměleckého života, založil v Bratislavě Uměleckou besedu, vymohl pro ni peníze. Hodně a rád cestoval, navštívil mnohokrát i Slezsko, Kravaňsko, což zachytil rovněž ve svém díle.

Navrhl také několik výprav pro slovenské národní divadlo, hlavně scény pro známé opery Bedřicha Smetany.

Mimo jiné ilustroval za druhé světové války Erbenovu Kytici a k titulnímu obrázku namaloval trikolóru. Nechtěli mu to vydat, ale malíř řekl buď všechno nebo nic. Nakonec to vydali, i s trikolórou, kterou tam dal proto, že věřil, že se blíží osvobození a chtěl lidem dodat naději.

Na sklonku života, necelé dva roky před smrtí, byl Jaroslavu Jarešovi udělen titul zasloužilého umělce.

Jiří Šuba

Spisovatelka Milada Matulová pětasedmdesátnice

Nechce se ani věřit, že ta usměvavá a vlídná paní, čilá turistka a náruživá houbařka, která rok co rok dojíždí do Lubiny a celé měsíce od jara do nejpozdějšího podzimu trávívá na větřkovské „chaloupce“, dosáhla už pětasedmdesátky. Ale kalendář neklame, je to nezvratná jistota, 6. září letošního

roku dovršila spisovatelka Milada Matulová (nar. 6. 9. 1895 v Brně) třetí pětadvacítku.

Novojičínské a snad i příborské veřejnosti je Milada Matulová méně známa, ačkoliv jako spisovatelka zakotvila celým svým dílem hluboce v rodném kraji svého zemědělského manžela, spisovatele Antonína Matuly. Její nejrozměrnější dílo román „Lašská balada“ vyrostlo přímo z prostředí Větřkovic a v něm jmeným jazykem zpodobnila zasněnou krásu a kouzelnost přírody v údolí řeky Lubiny. Protágonistka „Lašské balady“, citlivá a jemná dívka, která platí životem za rozvrat manželství rodičů, je zosobněním tak mnohých divčích osudů ve vesnici poblíž rozrůstajícího se průmyslového střediska, jehož vlivy zvláštním způsobem zasahují do venkovského prostředí. Také v dalších dílech obrací Matulová svůj zájem především k ženským osudům, ať v románu „Růžové údolí“ rozebírá tragedii venkovské dívky, jejíž manželství s profesorem musí nutně ztroskotat pro nepochopení a citové odcizení — nebo zobrazuje těžký zápas děvčete z venkova v bludišti velkoměsta, v románu „Modravé výšiny“. Pečlivě napsanou studii „Žena venkovská v literatuře“ ukazuje Matulová na bohatý obraz osudů venkovských žen v literární tvorbě. Ani teď spisovatelka Matulová nezahálí, v rukopise má řadu novel a povídek, v nichž se pokusila zachytit různé osudy lidí z Lubiny i z okolí.

Na větřkovské „chaloupce“ bývalo po léta vždy živo. Milada Matulová udržovala s manželem od mládí čilé styky s představiteli naší kultury a ne jednou je zde uvítala. Častým hostem býval tu hukvaldský mistr Leoš Janáček, ze starších přicházeli spisovatelé M. Jahn, V. Martínek, Dr. J. Dvořák, architekt Ing. Turek, a v dnešní době zavítá-

vají do Větřkovic M. Podešvová s malířem Fr. Podešvou, virtuos Jiří Reinberger, malíř J. V. Sládek a jiní, z nichž všichni projeví upřímná blahopřání naší krajské spisovatelce k jejím životnímu jubileu. M. Baláš

Malíř Adolf Zábranský národním umělcem

Mistr Adolf Zábranský, malíř a ilustrátor světového věhlasu, rodák z Rybí (nar. 29. 11. 1909), který oslavil loňského roku šedesátku, přijal 6. 7. 1970 z ruky předsedy české vlády J. Korčáka diplom o udělení titulu národního umělce. Této vysoké státní pocty dostalo se našemu rybskému rodáku v uznání jeho významné celoživotní tvůrčí práce a za významnou ilustrační a monumentální tvorbu. - mab -

ŠEBESTIÁN WRÁNA, hudebník a národní buditel

Narodil se 27. prosince 1803 v řemeslnické rodině ve Frýdku. Otec byl chudým hrnčířem. Chlapec upozornil na sebe velkým nadáním a proto ho místní duchovní, zvláště děkan P. Šíp, vyučovali soukromě gymnazijním předmětům. Bídne poměry mu však dovolily vstoupit pouze do učitelské průpravny v Těšíně.

Po jejím dokončení vyučoval jako výpomocný učitel v Dobré, ve Staré Bělé, v Kozlovicích a po tři léta jako samostatný učitel v Trnávce u Příbora. Posléze od roku 1829 působil blahodárně po pětadvacát let v Palkovicích u Místku.

Byl výtečným varhaníkem, flétnistou, houslistou, tenoristou. Ovládal všechny nástroje své doby, hovořil a psal česky, německy, latinsky, částečně polsky. V Palkovicích vycvičil početný kostelní sbor hudebníků a zpěváků. Snažil se

vštipit lidu zálibu ve čtení a začal nadaným a schopným půjčovat knihy náboženského a dějepisného obsahu. Od roku 1848 působil k tomu, aby si občané předpláceli společně noviny. Probouzel národní cit a možno mu přičíst zásluhu, že Palkovice i okolní obce odmítly volit do frankfurtského sněmu. I při pozdějších sněmovních volbách se okolí řídilo příkladem uvědomělých Palkovic.

Již v roce 1846 se Šebestián Wrána vypravil jako mluvčí učitelů z hukvaldského panství ke korunovanému králi českému Ferdinandovi a odevzdal mu petici, na jejímž základě přilepšil panovník učitelům z tohoto panství každoročními třiceti zlatými c. m. (75 rýnských šajnů). Berní úřady je vyplácely do roku 1867. V roce 1848 vypracoval petici, v níž se domáhal lepšího postavení pro drobné zemědělce. Z obavy před pronásledováním ji dal opsat jednomu staršímu občanu a pomocí široce zorganizované sítě důvěrníků, roztroušených od Těšína po Uherské Hradiště, získal šestnáct tisíc podpisů. Petici podal stavovskému sněmu moravskému i sněmu kroměřížskému.

Do češtiny přeložil mnoho církevních písní a nacvičoval je na opakovacích hodinách. Sepsal trojdílné „Dějiny církve katolické“ (vyšly nákl. K. Vrány v Ostravě r. 1907—1903 na památku stého výročí Wránova narození a byly vytištěny frakturou v tiskárně Jindřicha Novosada v Místku; v záhlaví je Wránova podobizna).

Zemřel v Palkovicích 17. února 1865.

Ve sborníku Kravaňsko z r. 1898 je u Trnávky uveden s chybným křestním jménem „Antonín“, což je převzato ze školní kroniky v Trnávce, ve které je zmínka o Wránovi převzata z ústního, mnoho let starého podání.

K. Špaček

Dr. Ivan Dostál-Bystřina zemřel

Novojičínská veřejnost rozloučila se v pondělí 7. září 1970 se známým novojickým advokátem Dr. Ivanem-Bystřinou, který zemřel 3. září 1970. Dr. Ivan Dostál-Bystřina byl synem známého krajevého spisovatele Otakara Bystřiny, jehož literární pozůstalost pietně uchoval a uspořádal pro publikační možnosti. Byl také přítelem básníka Petra Bezruče, který zavítal nejednou k Bystřinům do Nového Jičína. V této souvislosti upozorňujeme na publikaci „Dopisy Otakara Bystřiny Petru Bezručovi“, uspořádanou Dr. A. Sivkem a vydanou Vlastivědným ústavem, který připravuje také vydání „Dopisů Petra Bezruče Otakaru Bystřinovi.“ - vš -

Knurův dům ve Fulneku ožil

Kdo přijede do Fulneku, je překvapen, co vše se tu změnilo. Hlavně v areálu náměstí, kde návštěvníky upoutají nově upravené objekty Památníku J. A. Komenského a Knurův dům. Obě stavby byly obnoveny a opraveny k 300. výročí smrti učitele národů ve smyslu jeho odkazu.

Jestliže Památník J. A. Komenského připomíná jeho veliké dílo na úseku pedagogiky, jazykovědy a mírového úsilí, bude budova Knurova domu sloužit těm, kteří to tak nutně potřebují, totiž dětem postiženým mentálními vadami. Knurův dům stojí na místě bývalé bratrské školy. Tuto po odchodu J. A. Komenského z Fulneku odkoupil roku 1692 bohatý fulnecký měšťan Eliáš Knur a na jejím místě a na místě několika domků postavil honosný palác. Zároveň se zavázal, že bude udržovat kostelík a zřídí špitál. K tomu účelu založil nadaci, která vlastně zachránila objekt bratrského kostelíka, že se budova udržela až na naše časy. Palác na místě bratrské školy, postavený v 18. stol. sloužil k obýva-

cím a obchodním účelům. Několikrát byl přestavován a v r. 1945 byl vážně poškozen válečnými událostmi. Po adaptaci v budově byla umístěna knihovna, archiv a muzeum. Město nemělo prostředků na údržbu tak rozsáhlé budovy, takže tato chátrala. Proto MěstNV nabídl Knurův dům Okresnímu národnímu

výboru v Novém Jičíně. V roce 1967 získal odbor školství rady ONV potřebné finanční prostředky a pak bylo začato s adaptací. Podařilo se tak zachránit některé stropy s uměleckou štukovou výzdobou. Rekonstrukci provedl Okresní stavební podnik v Novém Jičíně, který provedl řádnou izolaci celé budovy a vybavil místnosti ústředním topením na vytápění ropou. Tím se podařilo zachránit stavitelskou památku Knurova paláce, jehož prostory umožňují nyní plnit poslání, které měla zde dříve bratrská škola. Značné zásluhy na přestavbě Knurova domu má jistě také Jaroslav Dědáček, ředitel zvláštní internátní školy, která zde byla otevřena 1. září 1970. Jaroslav Kolátek

Sta dvacet let kopřivnické Tatry

Již je tomu plných stodvacet let, kdy na kopřivnickém fojtství počal nejmladší syn kopřivnického dědičného fojta Ignác Šustala (nar. 7. 12. 1822) vyrábět první kočáry a položil tímto činem základní kámen k dnešnímu největšímu závodu v okrese: n. p. Tatra Kopřivnice. Ignác Šustala nebyl v tomto směru bez zkušeností. Vyučil se sedlářskému řemeslu u mistra Jana Kudlíka v Místku, u něhož načerpal i první teoretické a praktické zkušenosti ve výrobě kočárů. Po vyučení vydal se na vandr. Pracoval na Hukvaldech, v Holešově a zejména šestiletý pobyt ve Vídni u dvorního dodavatele kočárů Filipa Kollera byl pro něj cenným odborným ziskem. Počátkem roku 1850 vrátil se Ignác Šustala do svého rodiště a začal samostatně podnikat. Zprvu pracoval sám se dvěma tovaryši, kteří pocházeli ze zdejšího kraje. Rostoucí poptávce po jeho výrobcích dosavadní dílna na fojtství nestačila. Výroba musela být rozšířena do dalších prostor tentokráte na volenském gruntě č. 72 (zvaném nesprávně též zemanství). Počet zaměstnaných dělníků se rozrostl na dva koláře, jednoho zámečníka, sedláře, řemenáře a lakýrníka. Ani těchto šest dělníků spolu s Ignácem Šustalou nestačilo pokrýt celý výrobní proces a proto bylo nutno kooperovat se dvěma dalšími kopřivnickými živnostníky — kováři, ba dokonce ústní tradice připomíná i kooperaci kolářského mistra. Bud' jak bud', nesporně však je, že tento živnostenský způsob výroby spojený s roztržitím výroby dokonce až do tří objektů (lakýrna byla v č. 133 od sebe vzdálených a komplikovaných nutnou spoluprací dalších živnostníků neumožňoval Ignáci Šustalovi rozvoje jeho podniku, ba dokonce okolní živnostenská konkurence se mu snažila v jeho záměrech bránit, případ-

ně jej i zničit. To byly důvody toho, proč Ignác Šustala požádal krajskou vládu v Olomouci o povolení tovární výroby, kterého se mu dostalo jejím výnosem z 15. 12. 1825. Nepochybně nedostatek finančních prostředků zabránil Šustalovi v okamžitém započetí stavby (s tím souvisela i koupě vhodného stavebního pozemku), kterou byl nucen odložit až na listopad r. 1853. Rychlý rozvoj továrny byl nepochybně ovlivněn i osobností jejího zakladatele. Pocházel z vážené rodiny, což nebylo nevýznamné, ovládal prakticky trojí řemeslo, ač vyuční list zněl pouze na sedláře, měl výrobní zkušenosti ze zdejšího kraje i z Vídně, prokazatelně trvaly jeho konexe z doby jeho působení především v Místku, oplýval k této činnosti nezbytnými vlastnostmi: pracovitostí, podnikavostí, šetrností, praktičností, ctízádností. To vše v příhodných podmínkách přineslo novou kvalitu. Pozoruhodné je to, že Ignác Šustala nestavěl na pracovní síle přivezené z Vídně, jak se dosud nesprávně tradovalo, nýbrž na zkušených dělnících ze zdejšího kraje, především z Nového Jičína a jeho okolí, kteří byli hybnou silou výroby, i když několik jedinců - odborníků přišlo do Kopřivnice i z Vídně a Rakouských zemí vůbec.

Rychlý růst podniku brzy převýšil finanční a organizační možnosti jednotlivce. Ignác Šustala byl donucen kapitalistickou reprodukcí k závažnému kroku. V roce 1858 se spojil s Adolfem Raškou, majitelem kopřivnické keramické továrničky, a změnil tak firmu jednotlivce na veřejnou obchodní společnost s názvem „Schustala et Comp.“. Nestál tedy Adolf Raška spolu s Ignácem Šustalou u kladení základního kamene kopřivnické kočárovky, jak to bylo až dosud tvrzeno. To však neznamená, že bychom A. Raškovi upírali jeho podíl

na rozvoji podniku. Nikoliv. Ba právě naopak, byl to on, kdo na popud Ignáce Šustaly v době kritické pro podnik přinesl mu značnou stabilitu nejen ve formě finanční, nýbrž i organizační i obchodní. Nastalo období mohutného rozvoje kopřivnické kočárovky, který je dnes možno podrobně doložit jen souvislou řadou dochovaného materiálu o jejím stavebním rozvoji. Z ostatních kusů informací uvedme, že v letech 1870—1880 dosahovala roční produkce kočárů 1200 ks, což při třístadenním pracovním roce ukazuje na denní produkci asi čtyř, při kratším pěti až šesti kočárů. Tomu odpovídal i růst počtu dělnictva: z 8 tovaryšů v r. 1853 pracovalo v kočárovce v r. 1879 již 150 a v roce 1879 dokonce 200 dělníků. Výrobky kočárovky se prosazovaly i na vzdálených trzích, což vedlo kočárovku ke zřízení filiálek a skladů ve Lvově (v r. 1856), v Ratiboři (r. 1864), ve Vratislavi r. 1872,) ve Vídni (r. 1873), v Praze (r. 1876), v Berlíně (r. 1880) a dokonce v Černovicích v Bukovině (r. 1882). K obchodním úspěchům firmy nutno počítat i účast a získané pocty na výzkumných průmyslových výstavách, např. světová výstava ve Vídni r. 1873 (velká medaile „Za pokrok“), hospodářsko-průmyslová výstava v Místku r. 1876 (čestné uznání), světová výstava v Paříži r. 1878 (medaile), výstavy v Těšíně a v Olomouci v r. 1880 (zlatá medaile), v tomtéž roce získal první ceny na výstavě v Melbourne atd.

Koncem 70. let 19. stol. musel Ignác Šustala překonat další finanční krizi, která měla zřejmě hlubší kořeny. Krátce před svou smrtí (zemř. 23. 9. 1878) vystoupil A. Raška z veřejné obchodní společnosti a požadoval od firmy vyplacení 70.000 zl. Příčiny toho nejsou známy. Snad zde působila nevléčitelná nemoc, o které A. Raška věděl, snad, a to je nejpravděpodobnější, ztratil

v době bouřlivého rozvoje železniční dopravy i ve zdejší kraji přesvědčení o výhodnosti svého vkladu, tzn. o reálném výhledu rozvoje závodu a jeho výroby i užití kočáru jako dopravního prostředku. Ignác Šustala pokusil se finanční krizi vyřešit v rámci své rodiny. V listopadu r. 1878 stali se společníky firmy jeho synové Adolf a Jan (druhý z nich vystoupil ze společnosti v lednu 1886), v květnu 1887 se stal společníkem firmy další syn Josef. Mezi tím našel Ignác Šustala pro svůj závod nový výrobní program. Na radu Davida Gutmanna z jara r. 1882 pustil se do stavby vagonky, která v tom utvářena i přislíbenou mu Gutmannem finanční podporou. Původně rodinný podnik se stále více a více dostával do víru rozšířené kapitalistické reprodukce, na kterou rodinný majetek nestačil. Ignác Šustala pochopil situaci a chtěl-li zachránit pro budoucí výsledky své práce i svůj majetek, nezbývalo mu nic jiného, než finančně již Gutmannem ovládnutý závod změnit v akciovou společnost. Jejího ustavení se již nedožil. Zemřel ve Vídni 29. I. 1891. Jeho nástupci v akciové společnosti se stali jeho synové.

Éra kopřivnické vagonky, která v mnohých směrech stála v čele pokroku naší železniční dopravy, zejména v meziválečném období a přinesla značný vklad pro obnovu našeho národního hospodářství po druhé světové válce, trvala až do roku 1951. Od roku 1897, kdy byl v Kopřivnici vyroben první automobil ve střední Evropě, počíná růst automobilka, která koncem dvacátých a na počátku třicátých let našeho věku se probíjela na špici československého automobilového průmyslu. I ona sehrála rozhodující roli při obnově válkou zničeného našeho národního hospodářství, v němž i v současnosti je kopřivnická Tatra díky poctivé práci děl-

níků mozku i rukou kladným a významným činitelem.

Tomuto významu odpovídaly i oslavy 120. výročí založení podniku, které vyvrcholily ve dnech 18.—20. září 1970. Hlavním dnům oslav předcházely slavnostní schůze jednotlivých dílenských výborů ROH i schůze ve všech závodech Tatry spojené s odměňováním zaslužilých a nejlepších pracovníků. Hlavní dny oslav byly zahájeny 18. 9. 1970 slavnostním večerem, jehož se zúčastnila řada oficiálních delegací i čestných hostů. V čele stranické a vládní delegace byl člen PUV KSČ a předseda vlády ČSR J. Korčák, v čele delegace Severomoravského KV KSČ stál tajemník KV KSČ dr. Michný, dále byly přítomny delegace SmKNOV, OV KSČ a ONV v Novém Jičíně, OOR v Novém Jičíně, generálního ředitelství ČAZ, delegace pobočných závodů ze Slovenska spolu s delegacemi tamních okresních výborů strany i orgánů lidosprávy a další. Oficiální pořad pokračoval i v sobotu 19. září, kdy byla na kopřivnickém fojtství za zvuků Písňe práce odhalena pamětní deska Ignáci Šustalovi, která je stejně jako pamětní medaile ke 120. výročí Tatry, dílem frenštátského výtvarníka K. Vašuta. Pak následovalo otevření výstavy „25 let socialistického budování závodu Tatra a města Kopřivnice“ a řada kulturních podniků i pracovních setkání. Oslavy byly zakončeny v neděli 20. září setkáním tatrovácké mládeže se zástupci složek a vedení podniku. V rámci oslav byl vydán i druhý sborník příspěvků K dějinám Tatry Kopřivnice.

Kino na širokoúhlé promítání v Novém Jičíně

Dne 14. listopadu 1969 bylo uvedeno do provozu v Novém Jičíně kino na širokoúhlém promítání. S rekonstruk-

cí budovy starého kina, pocházející z roku 1930 a postavené podle plánů vídeňského architekta L. Kammela, bylo započato v lednu 1968. Její provedení bylo rozděleno na tři samostatné akce, rekonstrukci vlastní budovy, rekonstruk-

ci střechy a rekonstrukci interiéru, které si vyžádaly nákladu cca tři miliónů korun. Rekonstrukci podle návrhu kolektivu z VŽKG v Ostravě, vedeného Ing. Jiřím Hájkem provedl na vlastní stavbě Okresní stavební podnik, rekonstrukci interiéru provedl bilovecký závod podniku Dřevovýroba v Ostravě.

- mab -

190 let od narození K. J. Jurendeho

Loni v dubnu uplynulo sto devadesát let od narození uvědomělého spisovatele, redaktora a osvíceného učitele Karla Josefa Jurendeho, správce školy hraběnky Valburgy Harrachové, roz. Truchsessové Zeil Walburg. Karel J. Jurende pocházel z Opavského Slezska; narodil se v Léskovci u Bruntálu 24. dubna 1780. V mládí projevil značné nadání, a to ho přivedlo ke studiu na gymnasiu v Krnově a později v Opavě.

Za studií oblíbil si především přírodní vědy a z nich zvláštní pozornost věnoval fyzice a astronomii. V myšlen-

kovém nazírání na svět se přikláněl k osvícenství, jemuž značně podléhal.

První zaměstnání našel u zemského berního úřadu v Brně, kde nastoupil 6. června 1802, později pracoval v moravskoslezské státní účtárně, a to od konce listopadu 1804 do r. 1806. V tom roce seznámil se s hraběnkou Valburgou Truchsessovou, která mu nabídla správcovství svého vzdělávacího ústavu, který založila v roce 1792 v Kunvaldě. Jurende ovlivněn hraběčným filantropismem správu kunvaldské školy přijal. S hraběnkou Truchsessovou podnikl pak několik cest po Evropě; zajel s ní do Francie a Švýcarska a navštívil také Itálii.

Za pobytu v Kunvaldě začal vydávat lidové kalendáře. První vydal na rok 1809 a honosným názvem „Mährischer Wanderer oder ganz neu entworfenen Nationalkalender Mährens“ — „Moravský poutník nebo zvlášť nově pojatý národní kalendář moravský.“

Na hukvaldské škole byl učitelem i Františka Palackého v letech 1807 až 1809 a český historiograf vzpomíná na něho ve svém „Každodenníčku“ s úctou a láskou.

Ústav hraběnky Truchsessové byl v roce 1814 jako příliš svobodomyšlný uzavřen a Karel J. Jurende vrátil se do Brna; věnoval se zde téměř výhradně ediční činnosti a spisovatelství. Pokračoval ve vydávání kalendářů nyní pod názvem „Vaterländischer Pilger“ a psal do nich rozmanité poučné články a lidové pověsti (např. o moravském salašnictví v kalendáři na r. 1811); od r. 1814 vydával i české kalendáře s názvem „Vlastenecký poutník“, které se těšily značné oblibě.

Novinářská Jurendova činnost je spojena s vydáváním časopisů „Redlicher Verkündiger“ (vyd. v letech 1813-14) a „Die Zeichen der Zeit“, které se hod-

ně četly. Od roku 1815 vydával zábavný a vlastivědný list „Moravia“. V r. 1833 se zcela odloučil od světa a žil v Brně jako zatrpklý samotář do konce života. Smrt zastihla ho v 62 letech 10. ledna 1842.

Při spisovatelské i ediční činnosti řídil se Jurende heslem: „Jiskřička pravdy je lepší než sto bludiček.“ Jeho úsilí lze chápat jako snahy k povznesení lidu, což vyplývalo z jeho osvícenského smýšlení, jemuž se cele podřídil.

Poznámky:

Z bohaté literatury o K. J. Jurendeovi uvádíme:

L. A. Farnkl: Sonntagsblätter, Wiedeň I, 1842, str. 56.

Christian d'Elvert: Beiträge zur Geschichte und Statistik Mährens u. Oest. Schlesiens I, 1852, str. 222.

J. Ohéral: Vaterländischer Pilger, 1848, str. 81-84.

C. Wurzbach: Biograph. Lexikon, 1863, sv. X., str. 323-326.

J. Schulig: Meine Heimat, das Kuhländchen, 1908, str. 483.

J. Ullrich: Dichter des Kuhländchens, Kuhländchen IX., str. 58 a násl.

Fr. Táborský: Reformátor moravského kalendáře, Naše Valašsko, V, 57.

B. Václavík: Písemnictví na moravském Valašsku, 1947, str. 172-73.

M. Baláš: Kulturní místopis Novojičínska, 1967, str. 75.

Dr. M. Baláš

Oslavy 600 let obce Kunína

Loni uplynulo 600 roků od doby, kdy v údolí při dolním toku řeky Jičinky byla založena obec Kunín, původně zvaná Kunvald. Vesnice, osazená nej-

dříve německými kolonisty, náležela ve 14. a 15. století k panství starojickému. Od něho se odloučila koncem 16. století za Jana Balthazara Czetryše, který pojal za manželku dědičku Kunvaldu, Ester, dceru Baltazara Schweinitze z Pilmersdorfu, tak vzniklo pak samostatné kunvaldské panství, k němuž kromě obce Kunvaldu náležely ještě obce Butovice a Suchdol n. O.

Významné jubileum šestistého trvání obce oslavili občané v Kuníně slavnostmi, které započaly letním karnevalem dne 7. srpna 1970 s vystoupením populárního ostravského souboru „Muzika bez kapelníka“ a pokračoval ještě v září recitalem brněnské zpěvačky Aleny Tiché.

Oslavy 600 let trvání Kunína vyvrcholily v neděli dne 13. září 1970 otevřením nové základní devítileté školy se čtrnácti třídami. Důstojný ráz slavnosti dodala přítomnost delegace vlády České socialistické republiky, vedená náměstkem ministra školství s. ing. Havlínem. Kunínských oslav zúčastnil se také rektor Vysoké školy veterinární v Brně, profesor Dr. Evžen Novotný a prorektor téže školy, profesor Dr. Jaroslav Dražan, nositel Řádu práce.

Hlavní proslov přednesl náměstek předsedy ONV s. Ladislav Horák, který zdůraznil význam dnešní události pro obec, jejímž dětem se dostává nové, moderně vybavené školy. Předseda MNV a ředitel školy poděkovali pak všem institucím, které se zasloužily o výstavbu školy a vyzvedli obětavost místních občanů, kteří při výstavbě napomáhali.

K oslavám 600 let trvání obce vydal MNV v Kuníně informativní publikaci o Kuníně, kterou napsal s. J. Kubový. - mab -

Památka na poustevníky na Radhošti

Turistické útulny Pustevny na Radhošti odvozuji svůj název od lidového podání, které vypravuje o poustevnících, kteří žili na Radhošti v místech, kde se útulny nacházejí. Z posledních poustevníků je známý Felix. Poustevničil na Radhošti koncem 18. století a dožil se hodně vysokého věku. Jeho zvonek se nachází v Trojanovicích.

Poustevníci byli podporováni zbožnými lidmi, kteří jim donášeli občas potraviny za modlitby, o něž je prosili. Potraviny, které poustevníci nespotřebovali, ukládali si jako menší zásoby ve skrýších v zemi.

Při kopání základu pro útulnu „Libušín“ v roce 1894 našla se v hloubce taková skrýš, ve které byly objeveny dva hliněné hrnce s velmi tenkými stěnami, každý o obsahu asi 10 litrů. V jednom z nich bylo uloženo máslo, ve druhém bryzga. Hrnce byly přikryty plátnem, které však bylo již zcela ztřeštělé. Naproti tomu máslo i bryzga zachovaly si původní žlutavou barvu, nebyly vůbec zkaženy, byly jen cítit silně zeminou. Předpokládá se, že to byly zásoby Felixovy. M. B.

První Den učitelů na Novojičínsku

Tradiční oslava Dne učitelů, která se koná od r. 1954 ve Fulneku, má předchůdce v učitelské slavnosti, která se konala před sedmdesáti osmi lety dne 28. března 1892 ve Frenštátě p. R.

Slavnost byla uspořádána na počest 300 letého výročí narození Jana Ámose Komenského z podnětu uvědomělého a vlasteneckého učitele Karla Kálala za účasti všeho učitelstva z Frenštátu p. R.

Při té příležitosti připomínáme, že první větší oslavy J. Á. Komenského na severovýchodní Moravě se konaly

rovněž ve Frenštátě p. R. ve dnech 16. a 17. prosince 1871. Organizoval je uvědomělý pedagogický pracovník A. K. Viták, řídicí učitel tehdejší frenštátské farní školy. - mab -

Oslavy J. Á. Komenského

Pod patronací UNESCO konaly se v loňském jubilejním roce Jana Ámose Komenského celosvětové oslavy u příležitosti třístého výročí úmrtí Učitele národů. Na oslavách se podílela řada měst, k nimž měl náš veliký pedagog vztah životem i svým působením. Kulturní činitelé našeho okresu rozhodli, aby se oslavy Komenského soustředily v někdejšímu jeho působišti, Fulneku. Zde se také vytvořil výbor pro Komenského oslavy, který pod vedením rady MěNV Fulnek a ve spolupráci se školskou komisí ONV, kulturní komisí ONV, školskou komisí KNV, kulturní komisí KNV, Okresním vlastivědným ústavem v Novém Jičíně a za podpory ministerstva školství ČSR vypracoval v únoru program Komenského oslav ve Fulneku pro rok 1970.

V rámci Komenského oslav ve Fulneku v roce 1970 se uskutečnily tyto dílčí slavnostní akce:

Pedagogický den pro učitele byl uspořádán 16. března 1970; jeho hlavní náplní byla přednáška s. dr. Capkové z Pedagogického ústavu Jana Ámose Komenského ČSAV na téma: „Pojetí výchovy u Komenského jako celoživotního procesu.“

Den učitelů, tradiční slavnost, výchovných pracovníků, která se koná už od r. 1954, se uskutečnila 27. března a přivedla do Fulneku v hojném počtu učitelstvo i Severomoravského kraje. Hlavním programem Dne učitelů bylo kritické zhodnocení a rozbor práce školy a učitelů v letech 1968-69. Třicet pe-

dagogických pracovníků bylo při této slavnosti odměněno čestným uznáním rady ONV a školské a kulturní komise ONV. Vyznamenání rady KNV přijali tři učitelé. Celostátní vyznamenání „Zasloužilý školský pracovník“ bylo uděleno jednomu školskému pracovníku a dvěma učitelům bylo uděleno vyznamenání „Vzorný učitel“.

Slavnost květů, tradiční oslava probuzení jara, jejíž tradice sahá až k působení Učitele národů ve městě Fulneku, uskutečnila se 6. a 7. června za značné účasti pionýrů z novojičínského okresu. Slavnost byla zahájena v sobotu ukázkami činnosti členů Svazarmu a Lidových milic a pokračovala orientačním závodem pionýrských turistických hlídek a večerním táborákem. V neděli 7. 6. byl proveden nástup pionýrů na fulneckém náměstí a pak se odebral průvod pionýrů do Žákovského háje. Třiceti nejlepším pionýrským skupinám byly předány diplomy a upomínkové obrazy Fulneka. Odpoledne prošel ulicemi města velký květinový průvod. Slavnost vyvrcholila vystoupením Československého státního souboru písní a tanců z Prahy.

Film o životě a díle J. Á. Komenského byl natočen Čsl. dokumentárním filmem z Prahy ve dnech 22. až 26. června 1970 pod názvem „Život a dílo Učitele národů.“ Natáčení bylo provedeno v malotřídní škole ve Stachovicích režisérem Karolem Wildem. Film je určen pro zastupitelské úřady ČSSR u příležitosti pořádání oslav jubilea úmrtí J. Á. Komenského na našich zastupitelských úřadech.

Výstavy k oslavám výročí JAK: Ve dnech 29. 6. až 15. 7. 1970 bylo uspořádáno ve Fulneku pět dílčích výstav jako doplněk Fulneckých dnů. 1. Výstava moderních učebních pomůcek byla uspořádána národním podnikem Učební

pomůcky v Praze a ukázala nejnovější učebnice a moderní pedagogické pomůcky. 2. Výstava výtvarných prací studentů Pedagogické fakulty v Olomouci předvedla výtvarné práce studentů olomoucké Pedagogické fakulty a upozornila na mnohá malebná zákoutí Komenského města. 3. Učitelé-malíři a fotografové novojičínského okresu předstoupili před veřejnost samostatnou výstavkou, jíž seznámili veřejnost se svým úsilím o vlastní výtvarný projev. 4. Výstava prací a fotografií ze života dětí v dětských domovech Severomoravského kraje byla uspořádána ve spolupráci se školskou komisí KNV. 5. Výstavu prací dětí mateřských škol bylo možno shlédnout v Klubu pracujících ROMO.

Fulnecké dny zahájené dne 2. června 1970 byly věnovány především problémům předškolní výchovy a výchově mládeže vyžadující zvláštní péče. Sešlo se na nich na 360 učitelek mateřských škol a učitelů škol pro mládež vyžadující zvláštní péči. Byly zahájeny referátem náměstka ministra školství ČSR s. ing. Podroužka v ZK Romo. Ředitel Muzea JAK v Praze Vojtěch Pavlásek přednesl pak přednášku „Humanismus Jana Ámose Komenského ve výchově“. Odpoledne prvního dne bylo pak věnováno diskusi s tématem „Problémy a poslání školy.“

Otevření internátní zvláštní školy v Knurově domě bylo provedeno 30. srpna 1970 slavností, při níž byl předán školským účelům nově upravený Knurův dům. V něm nalezla útulek škola pro děti vyžadující zvláštní péče s třídami, v nichž bude vychováváno na devadesát dětí. Při škole je také internát, ve kterém může být umístěno na čtyřicet pět dětí.

Krajská tisková konference k oslavám Jana Ámose Komenského sešla se 3. září 1970 v zasedací síni MěNV

ve Fulneku. Přítomní redaktoři z kraje i okresu a zástupci místních závodů a úřadů, kteří se na konferenci shromáždili, byli informováni o iniciativě občanů a o závazkovém hnutí ke zkrášení Komenského města. Současně byl jim podán přehled o dosavadním průběhu dílčích oslav a o jejich vyvrcholení ve dnech 12. a 13. září 1970.

Mezinárodní konference kome-niologů uskutečnila se ve Fulneku dne 8. září 1970. Byla svolána ve spolupráci s ministerstvy školství ČSR a SSR za podpory UNESCO. Konference měla zdařilý průběh a přispěla k osvětlení několika otázek v komeniologickém bádání. Zúčastnilo se jí 130 koneniologů z více než 25 států.

Hlavní oslavy — odhalení pomníku J. Á. Komenského a otevření Památníku Komenského. Hlavní oslavy třístého výročí úmrtí J. Á. Komenského uskutečnily se ve dnech 12. a 13. září 1970. Byly zahájeny slavnostním matiné v sobotu 12. září v Závodním klubu Romo, na němž přednesl hlavní projev první nám. ministra školství ČSR s. ing. Havlín. Při matiné bylo vyznamenáno a odměněno pamětní medailí JAK 75 učitelů. Hlavním pořadem večera bylo vystoupení Pěveckého sboru Ondráš z Nového Jičína.

Hlavního dne oslav v neděli 13. září se zúčastnili místopředseda vlády prof. ing. A. Červinka, náměstek ministra školství ČSR s. ing. J. Havlín, náměstek ministra školství SSR s. A. Rác, náměstek ministra kultury ČSR s. dr. J. Švagera, zahraniční delegace s akademikem N. K. Gončarovem v čele, zástupci vysokých škol a vědeckých institucí, zástupci KV KSČ, KNV, OV KSČ a ONV a MV KSČ ve Fulneku. Zvlášť srdečně byla uvítána delegace MěNV z Uherského Brodu. Při slavnostech vy-

stoupil mužský pěvecký sbor Dvořák z Uherského Brodu. Odhalení pomníku Jana Ámose Komenského, dílo národního umělce sochaře J. Štursy před Památníkem provedl předseda ONV s. Tomančák.

Současně byl otevřen nově vybudovaný kulturní Památník Komenského v budově bývalého bratrského sboru, ve kterém Komenský v letech 1618 až 1621 žil, pracoval a tvořil literárně jako správce sboru. Exponáty v místnostech i na chodbě Památníku připomínají pobyt Komenského ve Fulneku, jeho zdejší literární činnost, poslední dny pobytu a jeho odchod.

Dny vyvrcholení Komenského oslav se vydařily; v sobotu a v neděli 12. a 13. září stal se Fulnek vpravdě mezinárodním městem účasti mnoha cizinců, jejichž cizí jazyky se rozléhaly ulicemi města.

Odznaky a medaile J. Á. Komenského: Výbor pro oslavy JAK vydal u příležitosti oslav vkusné odznaky a upomínkové medaile s obrazem J. Á. Komenského. Medaile i odznaky jsou dílem akademického sochaře Karla Vašuta z Frenštátu p. R.

Bulletin k oslavám: Po celý rok byl vydáván ve Fulneku bulletin k oslavám JAK, který redigoval s. Petr Kadlčík. Bulletin s názvem „Zápisník“ informoval občanstvo města Fulneku i okolních obcí o přípravách a průběhu dílčích oslavných akcích. Bylo vydáno vkusně upravených 7 čísel.

Pedagogický den: Pro vyznamenané učitele a školské pracovníky a regionální komeniologové Severomoravského kraje byl uspořádán dne 14. listopadu 1970 pedagogický den, kterým byly ukončeny oslavy 300. výročí úmrtí J. Á. Komenského. J. Dědáček

Literatura

J. Á. Komenský: Listové do nebe

Ostravské nakladatelství Profil vydalo koncem roku 1969 k nadcházejícímu roku třicátému výročí úmrtí J. Á. Komenského jeho první tištěný český spis, *Listové do nebe*. Publikace vyšla v nákladu 800 výtisků jako neprodejný tisk, určený přátelům nakladatelství k Novému roku 1970. K dosavadním pěti českým vydáním *Listů do nebe* (první vydání vyšlo v roce 1919, druhé; vydání J. Kvačaly, r. 1902, třetí, vydání J. V. Nováka, r. 1910 v XV. svazku *Veškerých spisů J. Á. Komenského*, čtvrté, opět Kvačalovo, r. 1925, páté, vydání J. V. Klímy, r. 1930) přistoupilo tedy vydání šesté, které připravil, doslovem, vysvětlivkami a ediční poznámkou opatřil J. Pleskot.

Pleskotovo vydání si shodně s předchozím, Klímovým vydáním *Listů do nebe* klade za cíl vyhovět bibliofilským zálibám a být i zdrojem poznání jazykové stránky, příznačné pro Komenského i pro moravskou tiskárnu té doby. Takto vymezený cíl edice pochopitelně určuje i zásady transkripce textu prvního vydání. Ve snaze zachovat jeho jazykové zvláštnosti stanoví J. Pleskot v ediční poznámce tytéž zásady transkripce jako J. V. Klíma ve svém vydání z roku 1930, zejména pak

1. zachování délky samohlásek přesně podle původního tisku,
2. zachování velkých písmen u obecných substantiv s tou nedůsledností, jak jsou tištěna v prvním vydání.

Podrobné srovnání Pleskotova předpisu s vydáními předchozími, zejména vydáním Klímovým a prvním vydáním

Listů z r. 1619, ovšem ukazuje, že editor nedodržuje tyto zásady zcela důsledně a opakuje i nepřesnosti, jichž se při přepisu dopustil už J. V. Klíma, případně i jiní editoři. Tak např. druhý stupeň adverbii, tvořený koncovkami -eji, -ěji, u Komenského končí vesměs dlouhým í, přepisuje Klíma a po něm i Pleskot, proti zmíněné zásadě přesného zachování délky samohlásek, s krátkým i v koncovce (na str. 11, ř. 9—10 je u Klímy „směleji a doufánlivěji“, totéž u Pleskota na str. 10, ř. 10—11, zatímco v původním tisku na str. 2—3 je „smělejí a doufánlivějí“). Není důsledně dodržována zásada ponechat krátké u na počátku slov tam, kde je tomu tak i v původním tisku. Předložkovou vazbu „do ust“ (str. 7, ř. 13 prvního vyd.) přepisuje Klíma „do úst“ str. 18, ř. 18) a shodně i Pleskot (str. 11, ř. 27). Podobné slovo „uplatky“ v původním tisku (str. 10, ř. 11) přepisuje Klíma (str. 23, ř. 9) i Pleskot (str. 12, ř. 12) „úplatky“. Ani délky samohlásek v zájmených tvarech nejsou vždy v Klímově ani v Pleskotově vydání přesně podle původního tisku. Slovo „hlína“, typické pro Komenského (str. 16, ř. 15 a 18), neodůvodněně přepisuje Klíma (str. 36, ř. 12 a 16) i Pleskot (str. 14, ř. 31 a 33) „hlína“. Několikrát je shodně oběma editory porušena i zásada zachování velkých písmen u obecných substantiv podle prvního vydání (u Klímy na str. 23, ř. 12 a Pleskota na str. 12, ř. 14 „proroci“, zatímco v prvním vydání na straně 10, ř. 14 „Proroci“; u Klímy na str. 70, ř. 19 a Pleskota na str. 20, ř. 45 „svět“, kdežto v prvním vydání na str. 34, ř. 22 je „Svět“).

Kromě těchto prohrěšků proti zmíněným transkripčním zásadám objevují se v Pleskotově přepisu textu původního vydání Listů do nebe i nedostatky další, z nichž některé jsou opět shodné s nedostatky vydání Klímova, případně i dalších editorů. Na str. 39, ř. 17 Klíma přehazuje slovosled („Což tedy jest“ místo „Což jest tedy“, jak stojí v původním tisku na str. 18, ř. 16) a tutéž nepřesnost opakuje i Pleskot na str. 15, ř. 16. S přehozením slovosledu se setkááme v Pleskotově vydání i na str. 14, ř. 11 „zůřivou tvář by proti sobě obrátil“, zatímco v prvním vydání str. 15, ř. 3—4 čteme „zůřivou tvář proti sobě by obrátil“). Tuto nepřesnost sdílí tentokrát nejen s Klímou, ale i s ostatními editory. Neoprávněně, proti textu prvního vydání i proti smyslu věty, změnil J. Pleskot na str. 24, ř. 48 (shodně s J. V. Klímou i J. V. Novákem) ve větě, která v prvním vydání (str. 43, ř. 7) zní: „Vy pak bezbožní boháči, proč nuzíte lid můj?“ přivlastňovací zájmeno můj na zvrtné přivlastňovací zájmeno svůj. Značná nepřesnost se v Pleskotově vydání projevuje i při přepisu kolísání teótu prvního vydání mezi tvary slovesa býti: jsem - sme, jste - ste. Často tam, kde v textu prvního vydání nacházíme tvary bez j („sem“ str. 20, ř. 5, str. 23, ř. 19 a 20), užívá, shodně s Klímou, tvarů s j („jsem“ str. 15, ř. 38, str. 16, ř. 33 a 34) a naopak, tam, kde první vydání Listů tyto tvary s j má („jsem“, „jste“ na str. 45, ř. 3 a 4), Pleskot je opět shodně s Klímou přepisuje bez j („sem“, „ste“ str. 25, ř. 26 a 27).

Mezi zřejmými tiskovými chybami originálu, o jejichž opravě se J. Pleskot zmiňuje v ediční poznámce, uvádí i výraz „splácený“ (str. 18, ř. 16 prvního vyd.), který opravuje stejně jako Klíma na „sblácený“ (str. 15, ř. 16). Pozornosti editorové tu zřejmě unikla recenze XV.

svazku Veškerých spisů J. A. Komenského, uveřejněná St. Součkem v Časopise Matice moravské z r. 1912, kde autor na str. 134 vykládá tento výraz jako „z kousků sešitý“, „samá záplata“, metaforicky „vetčný“, a upozorňuje, že tento výraz je i s kontextem přejet Komenským z Velenského překladu Lukianových Listů Kronijských. Stěží jej lze tedy považovat za tiskovou chybu. Naproti tomu skutečnou chybu originálu na str. 30, ř. 5 J. Pleskot na str. 19, ř. 24 svého vydání neopravuje. (Tu nutno dodat, že chybu neopravuje nejen on, ale žádný z předchozích editorů, s jedinou výjimkou Kvačalova vydání z r. 1925). V odpovědi bohatých na psaní Kristovo vkládá Komenský boháčům do úst tato slova, určená Kristovi: Nebo tys zaslíbil, a věříme, že pravdomluvné jsou řeči tvé, že bojícím se sebe a pracujícím žehnati budeš“. Jak uvádějí editoři 3., 5. a 6. vydání ve vysvětlivkách, jde o biblický obrat, jehož zdrojem pro Komenského byl Žalm 115,13. Ten však zní: „Požehná bojícím se Hospodina, malým i velikým“. Zájmeno „sebe“ je tedy zřejmým přepsáním Komenského nebo tiskovou chybou a zcela oprávněně je J. Kvačala ve svém vydání Listů z r. 1925 nahradil zájmenem „tebe“.

Výčet nepřesností, s nimiž se setkááme v Pleskotově vydání Listů do nebe, byť i neúplný, svědčí o tom, že v transkripci textu nepokročilo toto vydání Klímovo, na němž je silně závislé. Po Kvačalově vydání Listů z roku 1902, které se pokusilo o přesný přepis originálu, po vydání Novákově, které přizpůsobilo přepis novodobé češtině, a po vydání Klímově, které si stanovilo za úkol provést přepis tak, aby mohl sloužit k poznání i jazykové stránky tohoto raného dílka Komenského, naskýtala se J. Pleskotovi možnost odstraněním nepřesností Klímova přepisu tento úkol

„dotáhnout“. Bohužel, přílišná důvěra v přesnost Klímovy transkripce a snad i spěch při vydání způsobil, že tato možnost zůstala nevyužita.

Ivo Imryšek

Adolf Turek: Bratrský sbor ve Fulneku (vydal Vlastivědný ústav v Novém Jičíně — str. 37 a 13 obrazových příloh — 1970).

Třísté výročí úmrtí Učitele národů a jeho oslavy byly podnětem dr. Adolfu Turkovi k napsání studie o bratrském sboru ve Fulneku. Jako autor obsažného díla o městě Fulneku pro Vlastivědu moravskou je Turek podrobně obeznámen s náboženskými poměry fulneckými, zejména s historií bratrské obce, a dostatečně erudován k napsání hodnotící studie o významné kulturní památce ve Fulneku. V první části rozebírá náboženské poměry Fulneku od 15. stol. a pojednává o postavení bratrské obce ve městě před příchodem J. A. Komenského. Jádrem práce je historie vzniku bratrského sboru a zhodnocení jeho významu jako duchovního a kulturního centra v kontextu pohnutých událostí z konce 16. a první čtvrtiny 17. stol. ve městě na důležité obchodní cestě. Nejobšírněji se zabývá ve svém pojednání osobností posledního správce bratrské školy a sboru, J. A. Komenského, jeho příchodem a pobytem ve Fulneku. Rozebírá historické údaje i legendy, které se k fulneckému pobytu Komenského navršily. Konstatuje také, jak málo je archivních dokladů, o které by se bylo možno opřít v takové otázce historikovy soudy, vždyť o samotném roku příchodu Komenského do Fulneku jsou zatím jen dohady. Závěrečná část studie je věnována osudům budovy sboru po jeho zrušení a jeho přechod do Knurrova

vlastnictví i jeho údržbě a úpravám v nejposlednější době.

Svůj spisek o fulneckém bratrském sboru doprovodil Turek bohatým odkazovým materiálem, a což nutno podtrhnout, uzavřel jej řadou obrázků dokumentárních reprodukcí starých pohledů na Fulnek, několika faksimilií, titulní stránkou „Listů do nebe“, Gloverovou rytinou Komenského a snímky sboru i pomníku Učitele národů z letošního roku. Turkův spisek, který uspořádal Jaroslav Štindl a citlivě upravil Otakar Zelenka, je cenným příspěvkem k náboženským poměrům na Kravařsku na přelomu 16. a 17. století. M. Baláš

K dějinám Tatry Kopřivnice. Sborník příspěvků II. Uspořádal Miroslav Klos. Vydal n. p. Tatra Kopřivnice spolu se Socialistickou akademií v Ostravě r. 1970. Náklad 5000 výtisků, stran 288 plus obrazové přílohy, cena neuvedena.

Jestliže první díl příspěvků k dějinám Tatry, který byl v našem časopise recenzován ve 2. čísle a který vyšel roku 1967, se převážně zabýval starší etapou dějin obce i továrny, obrací se druhý svazek více k přítomnosti. Po úvodním slově podnikového ředitele ing. M. Kopce a úvodu redaktora sborníku M. Klose následuje 10 odborných statí různého obsahu, rozsahu i zaměření. Hlavní redaktor sám přispěl třemi články: v prvním, nazvaném K původu osazenstva kočárovny v Kopřivnici, zjišťuje pro období 1850—1880 ohromnou převahu v osazenstvu továrny z nejbližšího okolí Kopřivnice i z místa samého, a poměrně velký počet lidí z míst vzdálenějších nebo jiné národnosti. Tu je třeba opravit na str. 14 datum 1943 na 1934. Název druhého příspěvku Produkce kopřivnické vagónky v l. 1918—1951 vystihuje

plně jeho obsah. Nejzajímavější je článek třetí, Československý automobilový průmysl na počátku velké hospodářské krize, v němž plasticky líčí pokus o spojení tří největších automobilek u nás v jeden koncern, na které by byla Tatra zřejmě doplatila, ale udržela si nakonec samostatnost, její tehdy lidové vozy získaly obliby a značně rozšířila výrobu. Václav Křesina, bývalý podnikový archivář, líčí na základě vši dostupné dokumentace stavební rozvoj dnešního závodu Tatra v Kopřivnici v l. 1853—1918. Stanislav Drkal ve vyčerpávající studii objasňuje úlohu, jakou mělo odborové hnutí v Kopřivnici v l. 1897—1918, při čemž se neomezuje jen na odbory sociálně demokratické (centralistické i autonomistické), ale věnuje patřičnou pozornost i organizacím ostatním. Andělín Grobelný si vzal za úkol objasnit, jak psal socialistický tisk o kopřivnické vagónce v l. 1895—1914; podle jeho zjištění se jí sice věnoval poměrně dost, avšak přece jen v některých fázích méně, než bychom čekali. Souvisí to zřejmě s tím, že se dělnický tisk dochoval mezerovitě. Tu je třeba opravit jen drobné nedopatření, že Studénka v té době ležela ve Slezsku, nikoliv na Moravě. Václav Langer ve statí Železniční motorové vozy pro osobní dopravu vyráběné v Tatře nám objasňuje, jaké druhy vozů se tu sestavovaly a kam byly do různých zemí v různých množstvích a sortách dodávány. Lubomír Rek namířil svou práci na 70 roků sportovních úspěchů Tatry, od r. 1898 resp. 1899 do nejnovější doby, kdy vozy závodu vyhrávaly nebo se velmi dobře v těžké konkurenci umísťovaly, o čemž dávají svědectví i jména známých závodníků Theodora šl. Liebiga, Josefa Veřmiřovského, Bruno Sojky, Jaroslava Pavelky aj. Velmi cenným je i příspěvek Lubomíra Bajgera, Obyvatelstvo Kopřivnice

v l. 1939—1961, v němž rozebírá vývoj skladby a sociálního rozvrstvení města v nejnovější době. Tu by otázku snad ještě detailněji pomohl řešit zřetel na přesuny vzniklé zábořem „Sudet“. Poslední pojednání Rudolfa Klody „Horké jaderníky při výrobě odlitků v automobilových slévárnách“ poučuje spíše o moderním technologickém postupu při výrobě.

Celkem je nutno shrnout, že sborník přináší mnoho nového materiálu i mnoho nových pohledů na vývoj závodu i blízké sídelní aglomerace. Články jsou psány vesměs čtivě, přístupně, se zájmem a láskou k věci. Téměř u všech je shromážděn bohatý poznámkový aparát. Publikace získala na vzhledu i bohatou a velmi pěknou grafickou a zejména fotodokumentační výzdobou. Anglické, francouzské, německé a ruské resumé zpřijemňují obsah knihy čtenáři neznalému češtiny. Sborník lze vřele doporučit nejen odborníkům a vlastivědným pracovníkům, ale i nejširším vrstvám čtenářstva. Závodu pak musí býti celá veřejnost vděčna za obětavou podporu záslužné práce o dějinách průmyslu, kterou prokázal vydáním obou svazků Tatry, z nichž druhý vyšel k 120. jubileu dohotovení prvního kočáru na kopřivnickém fojtství. A. Turek

Václav Ptáček: Sluníčko zpívá — (vydal Dům kultury a vzdělávání v Novém Jičíně, 1970 — stran 44, cena neuvvedena). Novojičínský dirigent a mladý hudební skladatel Václav Ptáček, profesor pedagogické školy v Novém Jičíně, shrnul do úhledného svazku 18 svých písňových skladeb na texty veršů básníků Fr. Hrubína, M. Floriána, J. Merendy a řady dalších s určením pro dětský pěvecký sbor „Sluníčko“. Mnohé z těchto písní jsou již známé a skoro

populární a těší se oblibě našich nejmenších zpěváků, kteří je přednesli veřejnosti na četných pěveckých vystoupeních. Olga Hronová uvádí sborník Ptáčkových písní stručnou poznámkou o vzniku dětského pěveckého sboru Sluníčka i výstižnou charakteristiku skladatele. Publikace je doplněna dvěma faksimilemi dopisů básníků, národního umělce Františka Hrubína a Miroslava Floriána a samotné texty písní doprovázejí roztomilé kresbičky dětí mateřských škol. Na úpravě vkusného svazku spolupracovaly J. Lešenarová a M. Váhalíková, graficky pro tisk jej připravila Eva Jiříčková a obálku k němu navrhl Josef Válek. Sborník Ptáčkových písní „Sluníčko zpívá“ stane se jistě cennou pomůckou v předškolní hudební výchově dětí, zejména na mateřských školách a jeho vydání nutno považovat za úspěšný počín, který svým významem přesahuje daleko hranice okresu, a možno říci i hranice kraje.

M. Baláš

Josef Kubový: Dějiny Kunína — (vydal MNV v Kuníně, 1970 — str. 84 a 16 str. obrazových příloh, kvartový formát, vytiskla Dílna umělecké grafiky v Novém Jičíně, cena neuvvedená). K šestistému jubileu své obce vydal MNV v Kuníně zajímavou a přehlednou publikaci Josefa Kubového se stručným názvem „Dějiny Kunína“. Název ovšem nevystihuje plně obsah knihy, neboť práce Kubového se zabývá v řadě kapitol také přítomností obce, její bytovou výstavbou, rozvojem místního JZD a perspektivami do budoucnosti, což je vlastně k prospěchu díla, neboť pokus o zachycení přítomnosti dokresluje pla-

stický celkový obraz někdejšího Kunína, dnešního Kunína.

Josef Kubový pokusil se postihnout v plné míře dějinný vývoj obce na okraji Moravské brány a podat podrobný obraz její podoby v jednotlivých historických úsecích. Ve všeobecném přehledu podává celkovou charakteristiku obce v kontextu s přírodními a geografickými podmínkami. Vzdálenější minulosti obce jsou věnovány kapitoly III. a IV. o historickém vývoji a hospodářských a sociálních poměrech v 18. stol. Velmi obširně a se znalostí rozebral náboženské poměry v obci koncem 17. a začátkem 18. stol., zejména příčiny a průběh emigrace Moravských bratří z kunínského panství. Samostatnou kapitolu věnuje také školskému ústavu hraběnky Truchsessové i pobytu Františka Palackého v Kuníně, v níž vedle charakteristiky vzdělané majitelky panství plasticky vykreslil i postavy učitelů, kteří na škole působili. V kapitole o českém školství i národnostních poměrech v obci snažil se nastínit obraz života české menšiny v období mezi oběma válkami i v době okupace a v posledních statích zachycuje nedávnou minulost (odsun, osídlování obce, politický život).

Kubový snesl ve svém díle o obci Kuníně mnoho opravdu cenného materiálu: uvedl na konci publikace i přehled použité literatury (někde nepřesná jména autorů) a sestavil tak cenný příspěvek k dějinám jedné z významných obcí novojičínského okresu, ovšem vědeckou hodnotu díla snižuje do jisté míry skutečnost, že neuvádí odkazy a samostatné prameny k jednotlivým sta-

tím. Nicméně i pro to práci Josefa Kubového nutno hodnotit jako významné dílo, které svým zaměřením i obsahem je důležitým přínosem k dějinám zdejšího okresu a možno skoro říci, průkopnickým dílem. Dobře volený obrazový doprovod je příležitavě názornou dokumentací jednotlivých statí. Vydání této publikace je jistě záslužným činem MNV v Kuníně, který by měl být pobídkou k následování i jiným obcím.

Dr. M. B.

Oderské vrchy — Vlastivědný zpravodaj Spálovska a okolí — II. ročník č. 1—4.

(Vydal Vlastivědný kroužek Oderských vrchů ve Spálově, okres Nový Jičín).

V redakci Františka Šustka a Antonína Brňáka ze Spálova vyšel v červnu 1970 již druhý ročník, č. 1—4, vlastivědného zpravodaje Spálovska a okolí „Oderské vrchy“.

Na prvé straně redakce připomíná významná výročí v roce 1970. Z příspěvků autorů Josefa Sváčka, Františka Šustka, Antonína Veleckého, Jana Bombaera, Josefa Troupa, Františka Vladaře, Františka Gasmana, Rudolfa Mika, Antonína Brňáka a Filipové se ve zpravodaji dočítáme o zajímavých událostech mající vztah k minulosti i současnosti Oderských vrchů i Spálova.

Z jednotlivých pojednání jsou zajímavé především Josefa Sváčka „Pia-rističtí učitelé přírodovědce Řehoře Jana Mendela“, Františka Šustka „Spálovský zlomek graduálu církve podobojí ze XVI. století“, Filipové-Šustka „100. roků pošty ve Spálově“, Rudolfa Mika „Staré zvyky a vyprávění lidí na Spá-

lovsku“, Antonína Brňáka „Soupis rodů a příjmení na Spálovsku od XVI. století“.

V příspěvcích se dovidáme o bohaté a vzácné minulosti této části Novojičínského okresu. Celý sborník je vhodně doplněn dokumentárními reprodukcemi, hlavně u příspěvku Františka Šustka „Spálovský zlomek k reduálu církve podobojí ze XVI. století.“

Vlastivědný sborník navazuje na tradici dříve vydávaného Vlastivědného sborníku v bývalém okrese Vítkov. Slouží ke cti nejen obou redaktorů Františka Šustka a Antonína Brňáka, ale celému redakčnímu kruhu a všem zaníceným vlastivědným pracovníkům a píšákům na Spálovsku, že pečují právě tímto způsobem o seznamování učitelů, veřejných pracovníků, občanů a mládeže s bohatou historií Spálova a okolí. Je to ojedinělý případ v Severomoravském kraji a zaslouží pochvaly a ocenění.

Tisk provedly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 12, Olomouc, Leninova 15. M. K.

Bohuslav Knebl: Sirotek v Radhošti. S tímto názvem vyšla dodatečně ke 100. výročí narození akademického malíře, grafika a sochaře Jana Knebla, tvůrce výtvarné tradice na Valašsku, péčí Klubu pracujících ve Frenštátě p. R. velmi pečlivě vytištěná a vkusně graficky vpravovaná drobná publikace, přinášející původní umělcovou verzi této frenštátské lidové pohádky a deset reprodukcí kreseb, kterými ji umělec ilustroval. V připojené výtvarné studii o umělcově grafickém díle upozorňuje výtvarný teoretik Bohuslav Knebl, že tento umělec byl téměř po celou polovici století současníkem Mikoláše Alše.

Alois Zbavitel

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK OKRESU NOVÝ JIČÍN

Obsah 5. svazku:

Gustav Řičan:	Potomci J. A. Komenského	1
Ivo Imrýšek:	Komenského lípa v Suchdole nad Odrou	7
Květoslav Kadlčík:	Osídlení Novojičínska	9
Miloslav Baláš:	Nad dílem grafika Antonína Strnadla	17
Bohuslav Konečný:	Historie jedné kresby na zdi hukvaldského hradu	20
František Kocůrek:	Lovná zvěř v okrese Nový Jičín a přírodní podmínky jejího života	25
Drobné zprávy:	Bratrský sbor v Novém Jičíně — Jak vzniklo jméno Hynčice — Původ jména Jakubčovic u Oder — Vznik názvu Dolejší Kunčice — Názvy kolonií Emauzy, Nová Ves a Hvězdová — Míšenec kyčelnice devítileté a kyčelnice žlaznaté na Bílovecku — Vlčina v minulém století — Pasáci a jejich helekání na pastvě za starších dob v Kopřivnici — Ještě ke starojičkému dialektu	34
Kronika:	K nedožitým 85. narozeninám zasloužilého umělce Jaroslava Jareše — Spisovatelka Milada Matulová pětasedmdesátnice — Malíř Adolf Zábranský národním umělcem — Sebestián Wrána, hudebník a národní buditel — Dr. Ivan Dostál-Bystřina zemřel — Knurův dům ve Fulneku ožil — Sto dvacet let kopřivnické Tatry — Kino na širokouhlé promítání v Novém Jičíně — 190 let od narození K. J. Jurendeho — Oslavy 600 let obce Kuřína — Památka na poustevníky na Radhošti — První den učitelů na Novojičínsku — Oslavy J. A. Komenského	44
Literatura:	J. A. Komenský: Listové do nebe, vyd. J. Pleskot — Adolf Turek: Bratrský sbor ve Fulneku — K dějinám Tatry v Kopřivnici — Václav Ptáček: Sluníčko zpívá — Josef Kubový: Dějiny Kunína — Oderské vrchy — Vlastivědný zpravodaj Spálovska a okolí — Bohuslav Knebl: Sirotek v Radhošti.	57

Obraz na 1. straně:

Pomník J. A. Komenského od národního umělce Štursy ve Fulneku

Vydává Vlastivědný ústav v Novém Jičíně

Redakční rada: Dr. Miloslav Baláš, Jaroslav Štindl, Ladislav Majkus, Miloš Hubálek,
Květoslav Kadlčík, Dr. Miroslav Kolář, Dr. Adolf Turek, Josef Hanák, Jaroslav Kolátek

Ročník 1970, svazek 5

Vytiskly Moravské tiskařské závody Olomouc, n. p., provoz 27, Nový Jičín

č. z. 2248

Redigováno Sm KNV v Ostravě RM 37 ze dne 28. června 1967

Cena 8,— Kčs